

ზიანის დარეგულირება

შინაარსი

1. ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია.....	1
2. დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დანაკარგების შეფასება.....	2
3. ნიმუშების აღწერა და კლასიფიცირება დანაკარგების ინტენსივობის გათვალისწინებით.....	3
4. ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე.....	4
5. დაზიანებული დაზღვეული ტერიტორიის (ნაკვეთის) დათვალიერების აქტი.....	4
6. ზიანის შეფასების პროცესში სამხრე ვიდეოკამერების გამოყენების ინსტრუქცია.....	5
საზამთროს კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია.....	6
თხილის კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია.....	17
ვაშლის კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია.....	27
ვაზის კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია.....	36
კარტოფილის კულტურის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია.....	50
მანდარინის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია.....	62
ხორბლის კულტურის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია.....	70
ხახვის კულტურის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია.....	88

1. ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების, ნაყოფების მდგომარეობის გადახრას სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან. შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს თუ რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის

ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის/მცენარეების შემცირება, იმასთან შედარებით რაც იყო რისკის დადგომამდე.

ზიანის შეფასებისას გათვალისწინებული უნდა იყოს ისეთი აუცილებელი ფაქტორები, როგორცაა:

-კულტურის ტიპი, მცენარის განვითარების ფაზა; დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა; უკვე არსებული ზიანი; უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული მცენარეების/ნაყოფების/ კვირტების/ ყვავილების/ნასკვების/ფოთლების/ვეგეტატიური ნაწილების რაოდენობა და ნაწილობრივ და ზიანებული მცენარეების/ნაყოფების რაოდენობა;

დაუზღვეველი რისკის ხდომილებით განადგურებული მცენარეების/ნაყოფების/ კვირტების/ ყვავილების/ნასკვების/ფოთლების/ვეგეტატიური ნაწილების რაოდენობა და ნაწილობრივ დაზიანებული მცენარეების/ნაყოფების რაოდენობა.

ზიანის შეფასებისას პირველ რიგში უნდა მოხდეს დაზღვეული ტერიტორიის (ნაკვეთის) (შემდგომში „ნაკვეთი“) ვიზუალური დათვალიერება. როდესაც ერთ ნაკვეთზე დაზიანების ინტენსივობა ძალიან არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული საჭიროა ესეთი მონაკვეთები გაიმიჯნოს ცალკადაც და დაიყოს ქვენაკვეთებად, გაიზარდოს ნიმუშების რაოდენობა და ინდივიდუალურად მოხდეს ცალკეულ მონაკვეთებზე ზიანის ხარისხის დადგენა.

2. დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დანაკარგების შეფასება

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს, როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით ნიმუშების აღების მეთოდით.

შენიშვნა: დაუშვებელია სანიმუშო რიგად გამოყენებულ იქნას ნაკვეთზე არსებული პირველი და ბოლო რიგები, ამასთან ნიმუშების აღება უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნიდან 10 -20 მეტრ სიღრმეში.

სანიმუშო ფართობის/რიგების/მცენარეების/ნაყოფების/ ვეგეტატიური მასის შერჩევა უნდა განხორციელდეს შემთხვევითი შერჩევის გზით. აღებული ნიმუშები მაქსიმალურად უნდა წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. თუ აღებული ნიმუშები არ ასახავს დაზიანების საერთო სურათს, უნდა გაგრძელდეს ნიმუშების დამატება ისევ შემთხვევითი შერჩევის გზით. ნიმუშის აღება შესაძლებელია როგორც მოჭრით, ასევე სანიმუშო ადგილის ვიზუალური ან დამხმარე მოწყობილობის შემოსაზღვრით.

შენიშვნა: სანიმუშო მტევნების აღება უნდა მოხდეს რიგის ორივე მხრიდან, ზუსტად თანაბარი რაოდენობით. სანიმუშოდ არ აგამოიყენება ადგილი, სადაც აღინიშნება რიგში

გაცდენილი ადგილები/მეჩხერიანობა. თუ შემთხვევითი შერჩევასას სანიმუშო ადგილი მოუწევს მსგავს ადგილას, თავიდან უნდა განისაზღვროს სანიმუშო ადგილები.

3. ნიმუშების აღწერა და კლასიფიცირება დანაკარგების ინტენსივობის გათვალისწინებით

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენის მიზნით, ნიმუშები კლასიფიცირდება ნაკვეთზე არსებული ნიმუშების დაზიანების დონის შესაბამისად

დაზღვეული რისკით დაზიანებული ან განადგურებული ნიმუშები – შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკით ძლიერ დაზიანებული ან სრულიად განადგურებული ნიმუშები, რომლებიც დაზღვეული რისკის ზემოქმედების შედეგად მიყენებული მექანიკური დაზიანებების გამო მოკლებულია ფიზიოლოგიური პროცესების წარმართვის უნარს, დაკარგული აქვს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება (გამოუსადეგარია ადამიანის საკვებად). ამასთან დაზღვეული რისკით განადგურებული ნიმუშების რაოდენობაში შედის ისეთ დონეზე დაზიანებული ნიმუშები, რომლებსაც შემოწმების მომენტისათვის ჯერ კიდევ აქვთ შერჩენილი ცხოველქმედების უნარი, მაგრამ გარკვეული პერიოდის გავლის შემდგომ, დაზღვეული რისკით გამოწვეული დაზიანებებისგან მიყენებული უარყოფითი ზემოქმედების გამო ვეღარ მოახერხებენ ფიზიოლოგიური პროცესების აღდგენას და აუცილებლად განადგურდებიან. დანაკარგების დადგენის მიზნით, დაუზღვეელი რისკით დაზიანებული/განადგურებული ნიმუშების რაოდენობა უნდა ჩაითვალოს დაზღვეული რისკით დაუზიანებელ ნიმუშების რაოდენობაში.

შემოწმების მომენტში სანიმუშოდ აღებულ ადგილზე დაზღვეული რისკის ზემოქმედებით გაყრევინებული/გაცვნილი ნიმუშების რაოდენობა

დანაკარგების დადგენის მიზნით დაზღვეული რისკისაგან გაყრევინებული/გაცვნილი ნიმუშების შეფარდება უნდა მოხდეს სანიმუშო ფართობზე ან მცენარეზე არსებულ ნიმუშების მთლიან რაოდენობასთან.

დაზღვეული რისკით დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნიმუშები

შემოწმების მომენტში აღებულ ნიმუშზე დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანება არ აღინიშნება ან დაზიანების ხარისხი იმდენად მცირეა, რომ ნიმუშს სასაქონლო სახე უმნიშვნელოდ აქვს შეცვლილი ან აქვს შენარჩუნებული, გააჩნია საბაზრო ღირებულება (ადამიანის საკვებად გამოსადეგი). დაზიანების შემდგომ ნაყოფი/მცენარე გააგრძელებს განვითარებას/ვეგეტაციას/ფორმირებას/მწიფობას, არ მოხდება მისი განადგურება მიმდინარე დაზიანებით. აღნიშნული ნიმუშები უნდა მიეკუთვნოს დაუზიანებელ ნიმუშების რაოდენობას.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების საშუალო ხარისხის გამოთვლის მიზნებისათვის მიღებული შედეგები გასაშუალოდება კლასიფიცირებული ნიმუშების შესაბამისად და მოხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკით განადგურებული/განადგურებას დაქვემდებარებული ნიმუშების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა.

მისაღები მოსავალი - იმ შემთხვევაში თუ ნაკვეთის შემოწმების მომენტში გამოიკვეთება მოცემულობა, რომ ნაკვეთზე არსებული რეალური მისაღები მოსავალი არ შეესაბამება დაზღვევის განაცხადში გაცხადებულ მოსავლის ოდენობას, შემფასებელი ამოწმებს რეალურ მისაღებ მოსავალს დაზღვევის განაცხადში განცხადებული მოსავლის ოდენობასთან და თუ აღმოჩნდა, რომ დაზღვევის განაცხადში მითითებული მოსავლის ოდენობა უფრო მეტია ვიდრე ზიანის დღისთვის არსებული მოსავალი, მაშინ დაზიანების პროცენტი განისაზღვრება რეალური მისაღები მოსავლიდან.

4. ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

იმ შემთხვევაში თუ ზიანი დგება მოსავლის აღების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე დაწყებულია მოსავლის აღება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციის და ნაკვეთის დათვალიერება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე აღებული მოსავლის რაოდენობა. მოსავალ აღებული ფართობი ასევე შესაძლებელია მიეთითოს ჰექტრებში ან აქტში ჩაიწეროს დაკრეფილი ხეების რაოდენობა (მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ აქტში ასევე დაფიქსირდება დაზღვეულ ნაკვეთზე არსებული ხეების მთლიანი რაოდენობა), რომელიც მიეკუთვნება დაზიანებას გადარჩენილ რაოდენობას. დანაკარგის პროცენტის დადგენა ხდება დარჩენილ მოსავალთან მიმართებაში.

ასეთ შემთხვევაში, აღნიშნული (აღებული მოსავლის რაოდენობა ან შესაბამისი ფართობი) რაოდენობა ჩაითვლება დაუზიანებელ რაოდენობად ან ფართობად.

5. დაზიანებული დაზღვეული ტერიტორიის (ნაკვეთის) დათვალიერების აქტი

დაზიანებული დაზღვეული ტერიტორიის (ნაკვეთის) დათვალიერების აქტი უნდა შეიცავდეს შემდეგ ინფორმაციას:

1. ნაკვეთის დაზიანების თარიღი*
2. ნაკვეთის შემოწმების თარიღი*
3. სადაზღვევო რისკი*
4. სადაზღვევო პოლისის შტრიხკოდი*
5. ნაკვეთის კოდი*

6. დამზღვევი - სახელი/დასახელება, გვარი, პირადი ნომერი/საიდენტიფიკაციო კოდი*
7. ნაკვეთის მისამართი - რეგიონი, მუნიციპალიტეტი, ქალაქი/სოფელი*
8. ნაკვეთის კოორდინატები - განედი, გრძედი, საკადასტო კოდი*
9. დაზღვევის ობიექტი - კულტურა, ქვეკულტურა, ჯიში*
10. მცენარის განვითარების სტადია
11. დაზღვეული ნაკვეთის ფართობი (ჰა)*
12. ნაკვეთის დაზიანებული ფართობი (ჰა)
13. სანიმუშო ერთეულზე სადაზღვევო რისკების შედეგად დაზიანებული ნაყოფების რაოდენობა
14. დაზიანების პროცენტული ოდენობა*
15. მოსალოდნელი მისაღები მოსავლის სავარაუდო რაოდენობა დაზღვეულ ნაკვეთზე (კგ)
16. რეალურად მისაღები მოსავლის რაოდენობა დაზღვეულ ნაკვეთზე (კგ)
17. სანიმუშო ერთეულზე მიღებული ნაყოფების წონა (კგ)
18. სანიმუშო ერთეულებზე მიღებული ნაყოფების საშუალო წონა (კგ)
19. სანიმუშო ერთეულების რაოდენობა
20. მოსავლის შემცირების მიზეზი
21. საბოლოო დასკვნა დაკარგული მოსავლის შესახებ
22. შენიშვნა
23. დამზღვევის/მოსარგებლის ხელმოწერა
24. მზღვეველის ხელმოწერა

ველები # 15. 16. 17. 18. 19. 20. ივსება იმ შემთხვევაში თუ ექსპერტის მიერ ხორციელდება რეალურად მისაღები მოსავლის დადგენა და მოსალოდნელი მისაღები მოსავლის დაკორექტირება.

სავალდებულო ველები აღნიშნულია*

6. ზიანის შეფასების პროცესში სამხრე ვიდეოკამერების გამოყენების ინსტრუქცია

- სამხრე ვიდეოკამერის გამოყენებით უნდა განხორციელდეს, ვიდეო გადაღება და აუდიო ჩაწერა;
- სამხრე ვიდეოკამერებს გააქტიურებული უნდა ქონდეს გადაღების დროის და თარიღის აღმნიშვნელი ფუნქცია;
- სამხრე ვიდეოკამერებს გააქტიურებული უნდა ქონდეს ჩანაწერის დაწყების და შეჩერების ხმოვანი სიგნალი;
- სამხრე ვიდეოკამერებით ვიდეო და ხმოვან გადაღებას ექვემდებარება უკლებლივ ყველა შესაფასებელი ნაკვეთი. შესაბამისად, დაუშვებელია სელექციურად მოხდეს ნაკვეთების ამორჩევა;

- შემოწმების პროცესის დაწყებამდე შემფასებელი დამზღვევეს ან მის წარმომადგენელს აცნობებს რომ მიმდინარეობს სადაზღვევო შემთხვევის აღწერის მთლიანი პროცესის აუდიო ჩაწერა და ვიდეო გადაღება. აღნიშნული კომუნიკაცია აუცილებელი წესით ფიქსირდება უშუალოდ ჩანაწერში;
- სამხრე ვიდეოკამერით ვიდეოგადაღება/აუდიო ჩაწერა უნდა მოხდეს უწყვეტად. სადაზღვევი შემთხვევის აღწერის პროცესში დაუშვებელია სამხრე ვიდეოკამერის თვითნებურად გამორთვა ან დაპაუზება. ასევე დაუშვებელია გადაღებული მასალის წაშლა ან მასზედ ნებისმიერი მანიპულაციის განხორციელება;
- სამხრე ვიდეოკამერის ჩართვა ხდება სადაზღვევი შემთხვევის აღწერის შეფასების დაწყების მომენტიდან და გრძელდება დათვალთვლების აქტის შედგენის და შესაფასებელი ტერიტორიის დატოვების შემდეგ;
- ყოველ კონკრეტულ ნაკვეთზე სადაზღვევი შემთხვევის აღწერის პროცესის დაწყებამდე, პირველ რიგში, აუცილებელი წესით ხდება ნაკვეთის უნიკალური ნომრის და მისი GPS კოორდინატების სამხრე ვიდეოკამერით ასახვა, რაც საჭიროების შემთხვევაში შეფასებული ნაკვეთის ზუსტ იდენტიფიცირების საშუალებას იძლევა;
- ყოველ კონკრეტულ ნაკვეთზე სადაზღვევი შემთხვევის აღწერის დაწყებამდე უნდა მოხდეს, დამზღვევის/მოსარგებლის/წარმომადგენლის სახელის და გვარის ვიდეო გადაღება და აუდიო ჩაწერა და დამზღვევთან მისი კავშირის შესახებ ინფორმაციის დაფიქსირება;
- სამხრე ვიდეოკამერებით მიღებული მონაცემების შენახვა-დაარქივება ხდება კანონით დადგენილი წესით, , სადაზღვევო კომპანია უზრუნველყოფს არანაკლებ 3 წლის ვადით მიღებული ვიდეო/აუდიო მონაცემების შენახვას.

საზამთროს კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია

საზამთროს ზიანის შეფასების პრინციპები

საზამთროს ზიანის შეფასება წარმოებს სადაზღვევო რისკებით დაზიანებული მცენარის დაზღვევის პირობების შესაბამისი დანაკარგის დადგენის პროცენტული მაჩვენებლების, საბოლოო რეალური პროდუქციის და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის გზით.

საზამთროს ზიანის შეფასების სტანდარტები და ზიანის შემფასებლის ქმედებები დამზღვევის მიერ გაცხადებულ დაზიანებულ ნაკვეთში მისვლისას:

- დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადები;
- ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
- სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
- ნაკვეთის ვიზუალური დათვალთვლება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;

- დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის ფოტოგრაფირების პროცედურა;
- ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა;
- გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა;
- სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;
- სანიმუშო ფართობზე აღებული/აღრიცხული სანიმუშო ნაყოფების კლასიფიცირება აგროდაზღვევის პირობების გათვალისწინებით;
- საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (სრკ)
- დაზიანების ინტენსივობა ადრეულ ფაზებში
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრკ)
- საზამთროს განვითარების ადრეულ ფაზებში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე ზიანის შეფასების სტანდარტი გადათესვის/გადარგვის შესაძლებლობის გათვალისწინებით.

1. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადები

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში.

მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს.

დაზღვევის მოქმედების პერიოდში საზამთროს მიმართ მზღვეველის ვალდებულება ძალაში შედის, თუ სადაზღვევო რისკი მომხდარია მას შემდეგ რაც ნაკვეთზე ჩატარებულია საზამთროს აგრო წესებითა და აგრო ვადებით გათვალისწინებული ყველა საჭირო ღონისძიება, საზამთროს ნათესის 90% თანაბრად აღმოცენებულია და იმყოფება სავეგეტაციო პერიოდის მიწისზედა ორგანოების (მინიმუმ 10სმ) განვითარების ფაზაში. ამასთან, სანერგე მასალის (ჩითილის) ღია გრუნტში გადარგვიდან არაუადრეს 10 კალენდარული დღისა.

2. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ნაკვეთის იდენტიფიკაციას, ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც:

ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა,

ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან მიმართებაში,

მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს კომენტარს დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში.

3. დაზღვევის განაცხადში და სადაზღვევო პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან

ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო დოკუმენტაციას და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის, თესვის/რგვის, მოსავლის აღების თარიღების და სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესახებ და ადარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან.

ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში/პოლისში მითითებულ ინფორმაციას და მის შესაბამისობას შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთთან მიმართებაში.

ზიანის შემფასებელი ატარებს ექსპერტიზას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე, GPS კოორდინატების აღებას და დაზიანებული ნაკვეთის შესაბამის ველში ჩაწერას. (დაუშვებელია აქტში GPS კოორდინატების გადაწერა მოხდეს სადაზღვევო განაცხადიდან ან სადაზღვევო პოლისიდან).

4. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და ამოწმებს ფართობს (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით, ასევე გეო-საიფორმაციო სისტემების გამოყენებით). დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის დაკორექტირება ვიზუალური დაკვირვებით, გარკვეული ვარაუდებით. ფართობის დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

5. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტურის განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის/ნაყოფის შეხორცების ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში) აწარმოებს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობის დადგენას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები შესაბამისობაში არ მოდის ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან, ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში, მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

6. ნაკვეთის ფოტოგრაფირების პროცედურა

შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი ახორციელებს ნაკვეთის ფოტოგადაღებას. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს როგორც დაზიანებული, ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ნაყოფები/ნიმუშები. მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს როგორც ახლო, ასევე შორი ხედით, რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული სიტუაცია. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირების მიზნით გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაიდენტიფიცირებელი საშუალება, კერძოდ კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისის სადაც პოლისის ნომრის გარდა ასევე ასახული იქნება დაზღვეული ფართობი (ჰა.). პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქალაქის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

7. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15 - 20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ხდება ერთი კოორდინატის აღება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის განედი, შემდეგ აღმოსავლეთის გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

8. გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა;

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების, ნაყოფების მდგომარეობის გადახრას სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან. შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს თუ რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის შემცირება იმასთან შედარებით, რაც იყო რისკის დადგომამდე.

მცენარის განვითარების ფაზების სპეციფიკის გათვალისწინებით, რიგ შემთხვევაში ზიანის შემფასებელი ამოწმებს მოსალოდნელ რეალურ პროდუქციას. დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით - ნიმუშების აღების მეთოდით. დაზიანების პროცენტის დასადგენად ზიანის შემფასებელი ითვალისწინებს ისეთ აუცილებელ ფაქტორებს, როგორცაა: მცენარის განვითარების ფაზა, დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა, უკვე არსებული ზიანი, უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული მწვანე მასის/ღეროების/ნაყოფების რაოდენობა და დაუზღვეველი რისკების მიერ განადგურებული მწვანე მასის/ღეროების/ნაყოფების რაოდენობა.

9. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;

ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდი – მეთოდის გამოყენებისას უშუალოდ ზიანის შემფასებლის მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო მონაკვეთები და სანიმუშო ბუდნა/მცენარე. სანიმუშო მონაკვეთები/მცენარეები და ნაყოფები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი და მაქსიმალურად უნდა წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული მონაკვეთი ან/და მონაკვეთზე არსებული სანიმუშო მცენარეები/ნაყოფები არ ასახავს დაზიანების საერთო მდგომარეობას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი სანიმუშო მონაკვეთების და ბუდნების/მცენარეების განსაზღვრა ისევ შერჩევის გზით მანამ, სანამ ასაღებ სანიმუშო მონაკვეთებს/ბუდნას/მცენარეებს/ნაყოფებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისათვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი სახე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობებზე დაფუძნებულ ნიმუშთა აღების შემთხვევით მეთოდს. ზიანის შემფასებლის მიერ უნდა განხორციელდეს მთლიანი ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ინტენსივობა, კულტურის ჯიში/სავეგეტაციო პერიოდი, თესვის/რგვის თარიღები, აგროტექნიკური ფონი, განხორციელებული კრეფები/ჯერადობა და ა.შ.) განხორციელდეს მთლიანი ნაკვეთის ქვენაკვეთებად დაყოფა. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვენაკვეთის ფართობის პროპორციულად, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით, რა დროსაც აუცილებელი წესით განისაზღვრება ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებული მცენარეების მთლიანი რაოდენობა, ნიმუშების აღების საწყისი წერტილი და ნიმუშების აღების სიხშირე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ინტენსივობა მკვეთრად არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და გართულებულია ნიმუშთა შემთხვევითი

აღების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება. როდესაც ნათესები და დაზიანება ერთგვაროვანია (აღმოცენება ერთგვაროვანია, ღეროები ერთი სიმაღლისაა, დაზიანება მთელ ნაკვეთში თანაბარია), დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის და საბოლოო რეალური პროდუქციის განსასაზღვრად სანიმუშოდ აღებული ფართობი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ კრიტერიუმებს: თუ ექსპერტიზას დაქვემდებარებული ფართობი არ აღემატება 1 ჰა-ს მაშინ სანიმუშოდ აღებულ უნდა იქნას არაუმცირეს 2 სანიმუშო ფართობი. ამასთან სანიმუშო ფართობი უნდა აერთიანებდეს მინიმუმ 5 მცენარეს ან 5 ბუდნაში არსებულ მცენარეებს, რომელიც დარგულია თანმიმდევრულად ერთ მწკრივში. ყოველი დამატებითი 1 ჰა. ფართობისათვის დამატებით ხდება 1 სანიმუშო ფართობის აღება.

სანიმუშო მონაკვეთზე ნიმუშების აღება უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნიდან 5 -10 მეტრ სიღრმეში. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია, ნაკვეთის მიჯნებიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებული ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

იმ შემთხვევაში, როდესაც სანიმუშო მონაკვეთიდან აღებული ნიმუშებიდან გარკვეული ნიმუშების ნაყოფების დიამეტრი 3 სმ -ზე ნაკლებია ან ნიმუშები წარმოდგენილია ყვავილების და ნასკვების სახით, ასეთ ყვავილებთან, ნასკვებთან და ნაყოფებთან მიმართებაში დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით, ანალოგიური ნიმუშების მთლიანი რაოდენობიდან დაზიანებულად/განადგურებულად ჩაითვლება განადგურებული ყვავილების ან/და გამონასკვული 3 სმ-ზე ნაკლები ნაყოფების მხოლოდ 20%.

10. სანიმუშო ფართობზე აღებული/აღრიცხული სანიმუშო ნაყოფების კლასიფიცირება აგროდაზღვევის პირობების გათვალისწინებით;

სანიმუშო მონაკვეთებიდან აღებული/აღრიცხული სანიმუშო ნაყოფები კლასიფიცირდება შემდეგი კრიტერიუმების გათვალისწინებით:

დაზღვეული რისკის მიერ ძლიერ დაზიანებული ან განადგურებული ნაყოფები – შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკით ძლიერ დაზიანებული ან სრულიად განადგურებული ნაყოფები, რომლებიც დაზღვეული რისკის ზემოქმედების შედეგად მიყენებული მექანიკური დაზიანებების გამო მოკლებულია ფიზიოლოგიური პროცესების წარმართვის უნარს დაკარგული აქვს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება (გამოუსადეგარია ადამიანის საკვებად). ამასთან, დაზღვეული რისკით განადგურებული ნიმუშების (ნაყოფების) რაოდენობაში შედის ისეთ დონეზე დაზიანებული ნიმუშები, რომლებსაც შემოწმების მომენტისათვის ჯერ კიდევ აქვთ შერჩენილი ცხოველქმედების უნარი, მაგრამ გარკვეული პერიოდის გავლის შემდგომ დაზღვეული რისკით გამოწვეული დაზიანებებისგან მიყენებული უარყოფითი ზემოქმედების გამო ვეღარ მოახერხებენ

ფიზიოლოგიური პროცესების აღდგენას და აუცილებლად დაკარგავენ სასაქონლო სახეს, შედეგად გამოიწვევს მოსავლიანობის რაოდენობრივ შემცირებას.

შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნაყოფები – შემოწმების მომენტში სანიმუშო ფართობიდან აღებულ/აღრიცხულ ნიმუშზე/ნაყოფზე დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანება არ აღინიშნება ან დაზიანების ინტენსივობა იმდენად მცირეა, რომ ნიმუშს სასაქონლო სახე უმნიშვნელოდ აქვს შეცვლილი ან აქვს შენარჩუნებული, გააჩნია/შეინარჩუნებს საბაზრო ღირებულებას (ადამიანის საკვებად გამოსადეგი). დაზიანების შემდგომ ნაყოფი/მცენარე გააგრძელებს განვითარებას/ვეგეტაციას/ფორმირებას/მწიფობას, არ მოხდება მისი განადგურება მიმდინარე დაზიანებით. აღნიშნული ნიმუშები უნდა მიეკუთვნოს დაუზიანებელი ნიმუშების რაოდენობას.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლის მიზნებისათვის მიღებული ნიმუშები დაჯამდება კლასიფიცირებული ნიმუშების შესაბამისად და მოხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკით განადგურებული/განადგურებას დაქვემდებარებული ნიმუშების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა.

$$\text{დაზიანების \%} = \frac{D}{D + S} \times 100$$

სადაც **დაზიანების %** - დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი

D - დაზღვეული რისკის მიერ ძლიერ დაზიანებული ან განადგურებული ნაყოფები

S - დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნაყოფები

მთლიანი დაზიანებული ნაკვეთის ზიანის საშუალო პროცენტული მაჩვენებლის გამოსათვლელად ყველა სანიმუშო მონაკვეთზე მიღებული პროცენტული ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული პროცენტული მაჩვენებელი.

11. საბოლოო რეალური პროდუქცია (სრპ)

საბოლოო რეალური პროდუქცია - სადაზღვევო რისკის ხდომილების შემდეგ დარჩენილი პროდუქცია) 1 ჰა-ზე დაანგარიშებით გამოითვლება სანიმუშო ფართობზე არსებული, მცენარეებზე აღრიცხული ნაყოფების რაოდენობის გათვალისწინებით. კერძოდ: აღრიცხება თითო ბუდნაზე ან ბუდნაში არსებულ კონკრეტულ მცენარეზე ნაყოფების რაოდენობა. აღრიცხვისას ჩათვლას დაექვემდებარება მხოლოდ ისეთი ნაყოფები, რომლებსაც შენარჩუნებული აქვს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება (დაუშვებელია საბოლოო რეალური პროდუქციის კალკულაციისას ჩათვლას დაექვემდებაროს ისეთი ნაყოფები, რომლებსაც დაკარგული აქვს, ან მომავალში დაკარგავს სასაქონლო სახეს ან საბაზრო ღირებულებას). ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ მცენარე იმყოფება განვითარების ადრეულ ფაზაში და ნაყოფები არის მცირე ზომის, აღრიცხვაში ჩათვლას

დანართი #6

დაექვემდებარება მხოლოდ ისეთი ნაყოფები, რომლებიც განაგრძობენ დამსხვილების პროცესს და მოცემული მომენტის მდგომარეობის გათვალისწინებით მიაღწევენ ტექნიკური სიმწიფის ფაზას. შესაბამისად, შემოუსვლელი ნაყოფების საშუალო წონის დასადგენად გამოიყენება საკონტროლო ნორმატიული საშუალო წონა, რაც შეადგენს შვიდ (7) კილოგრამს.

აღრიცხული ნაყოფების გათვალისწინებით მიღებული მონაცემები დაჯამდება და გასაშუალოვდება, მიღებული შედეგი მრავლდება 1 ნაყოფის საშუალო წონაზე და 1 ჰა-ზე არსებულ ბუდნების რაოდენობაზე (კვების არის გათვალისწინებით). იმ შემთხვევაში, როდესაც სანიმუშო ფართობზე ხდება არა მთლიან ბუდნაში, არამედ ბუდნაში არსებულ ცალკეულ მცენარეზე ნაყოფების დათვლა აუცილებელია მიღებული შედეგი გამრავლდეს ბუდნაში არსებული მცენარეების საშუალო რაოდენობაზე. ბუდნაში არსებული მცენარეების საშუალო რაოდენობა განისაზღვრება სანიმუშოდ აღებულ ფართობზე არსებულ ბუდნებში მცენარეების რაოდენობის გათვალისწინებით. მცენარის საშუალო რაოდენობის განსაზღვრა ხდება არაუმცირეს 10 ბუდნაში მცენარეების რაოდენობის დადგენით და მისი ჯამის გასაშუალოებით.

თუ ზიანის შეფასების მომენტისათვის ნაყოფი მოუმწიფებელია და არ აქვს მიღწეული ჯიშისათვის დამახასიათებელი წონა, მოსავლიანობის შესაფასებლად გამოიყენება ნაყოფის საკონტროლო ნორმატიული წონა - შვიდ (7) კილოგრამი (ნესვის შემთხვევაში 1,5 კილოგრამი).

ნიმუშების აღების ტექნიკა:

ნიმუშების რაოდენობა	ნიმუშთა ერთეული	ჩარჩო პოზიცია	დამატებითი ნიმუშები
5 მცენარე	2 ერთ./ ნაკვეთზე	1 x 2	1 ნიმუშთა ერთ. თითოეულ ჰექტარზე

როდესაც მცენარეები მჭიდროდ არის დარგული/განვითარებული და ვერ ხორციელდება ცალკეული მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების გამიჯვნა ბუდნაში არსებული სხვა მცენარეების ნაწილებისაგან, ნიმუშების აღება-გაანალიზება შესაძლებელია განხორციელდეს ნაცვლად 5 მცენარისა 5 ბუდნიდან, ბუდნაში არსებული ყველა მცენარის გათვალისწინებით;

აღებული ნიმუშების მიხედვით გამოითვლება საბოლოო რეალური პროდუქცია და დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი მცენარის განვითარების ფაზიდან გამომდინარე:

- ზიანის შემფასებელი დაზღვეულ რისკებთან ერთად ითვალისწინებს დაუზღვეველი რისკების მიერ გამოწვეულ დაზიანებებს/დანაკარგებს. შესაბამისად დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი კორექტირდება ზემოთ აღნიშნული ფაქტორების გათვალისწინებით.;
- ზიანის შეფასების მომენტში ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით ითვალისწინებს დაზიანებებს/დანაკარგებს, რომელიც გამოწვეულია პოლისის გაცემამდე, მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლამდე და ლოდინის პერიოდში.
- იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა აიღო მოსავალი და არ დატოვა ხელშეუხებელი სანიმუშო ზოლები ხელშეკრულებით დადგენილი წესით, ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აუცილებელი წესით აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი აღებულია და ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

12. დაზიანების ინტენსივობა ადრეულ ფაზებში:

დაზღვეული რისკისაგან გამოწვეული რაოდენობრივი დანაკარგების დადგენის მიზნით ნაკვეთის შეფასებისას, გარდა ნაყოფების აღრიცხვისა, აუცილებელი წესით გათვალისწინებული უნდა იყოს ისეთი მნიშვნელოვანი ფაქტორები, როგორიცაა:

- ფოთლების ზედაპირის ფართობის შემცირება და ყლორტზე მიყენებული დაზიანებები.
- **ცხრილი #2-ში** ასახულია მცენარის განვითარების ფაზების და დაზიანების ინტენსივობის გათვალისწინებით მოსავლიანობის შემცირების მაქსიმალური პროცენტული მაჩვენებელი. ყლორტის დაბეჭილობითა და მოტეხილობით და ფოთლოვანი ზედაპირის ფართობის შემცირებისაგან (დეფოლიაცია) გამოწვეული მაქსიმალური ზეგავლენა/დანაკარგი საზამთროს მოსავლიანობაზე.

ცხრილი # 2

მცენარის ვეგეტაციური განვითარების ფაზა	მცენარის დაზიანების ინტენსივობა		
	მსუბუქი	საშუალო	ძლიერი
	მოსავლის დანაკარგის %		
პირველი ყვავილების გამოჩენამდე	0	4	10
პირველი ყვავილობიდან მეორე ყვავილობამდე, ნაყოფის დიამეტრი 3-4 სმ-მდე	2	366	15
ნაყოფის დიამეტრი 3-4 სმ-დან 8-10 სმ-მდე	4	10	20
8-10 სმ დიამეტრის მქონდე ნაყოფიდან მომწიფებამდე	2	8	10

დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლისას ზიანის შემფასებელმა არ უნდა გაითვალისწინოს კრეფის ბოლო პერიოდში დაუმსხვილებელი, არასტანდარტული და წუნიანი ნაყოფები, რომლებსაც არ აქვთ საბაზრო ღირებულება, სასაქონლო სახე და არ გამოიყენება ადამიანთა საკვებად

დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლისას აუცილებელი წესით ხდება ორი ფაქტორის (ზემოთ აღწერილი შედეგების გათვალისწინებით) გათვალისწინება:

1. უშუალოდ ნაყოფების დაზიანების/განადგურების პროცენტული ოდენობა;
2. ყლორტის დაბეჭილობითა და მოტეხილობით და ფოთლოვანი ზედაპირის ფართობის შემცირებისაგან (ცხრილი #2) გამოწვეული საზამთროს მოსავლიანობის შემცირების პროცენტული ოდენობა.

მაგალითად: უშუალოდ ნაყოფების დაზიანების პროცენტულმა მაჩვენებელმა შეადგინა 25 %.

ნაყოფის დიამეტრი 3-4 სმ - მომწიფების დაწყებამდე ფაზაში ფოთლოვანი ზედაპირის ფართობის შემცირებისაგან გამოწვეულმა მოსავლიანობის შემცირების პროცენტმა (ცხრილი #2) ძლიერი დაზიანებისას შეადგინა 20%. შესაბამისად, დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებელი იქნება 40%;

შენიშვნა 1: ზიანის პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნებისათვის სანიმუშო ფართობების აღება ხორციელდება ცალ-ცალკე, თითოეული დაზღვეული ნაკვეთისათვის, რომელსაც გააჩნია საკუთარი სადაზღვევო ლიმიტი და საკადასტრო კოდი ან GPS კოორდინატი. დაუშვებელია თუნდაც იგივე პოლისით დაზღვეული, იგივე კულტურის სანიმუშო ნაყოფების ან ცხრილი# 2 შესაბამისად მიღებული დანაკარგების პროცენტის შერევა/გასაშუალოება სხვა დაზღვეული ფართობის სადაზღვევო ლიმიტის მქონე ნაკვეთის ნიმუშებთან.

შენიშვნა 2: დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებელი (დსპმ) ნიშნავს კონკრეტული ერთი შემოწმების (ერთი სადაზღვევო შემთხვევის) შედეგის პროცენტულ მაჩვენებელს. ყოველი დამატებით სადაზღვევო შემთხვევა აუცილებელი წესით მოითხოვს განმეორებით შემოწმებას და განმეორებითი დსპმ-ს დადგენას. დაუშვებელია სხვადასხვა დროს მომხდარი სადაზღვევო შემთხვევებისაგან გამოწვეული დსპმ-ს დაჯამება.

შენიშვნა 3: დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლა არაერთგვაროვნად დაზიანებული ნაკვეთის ქვენაკვეთებად დაყოფის შემთხვევაში - ქვენაკვეთებზე დაზიანების პროცენტული ოდენობის გამოთვლა წარმოებს მთლიან დაზღვეულ ფართობში ქვენაკვეთებად დაყოფილი ფართობის და ზიანის ოდენობის პროპორციულად.

მაგალითად: მთლიანი დაზღვეული ფართობის 67%-ზე დაზიანების პროცენტული ოდენობა შეადგენს 30%.

ფართობის 33%-ზე დაზიანების პროცენტული ოდენობა შეადგენს 40%.

შესაბამისად, დაზიანების საბოლოო პროცენტული ოდენობა = $67\% \cdot 30\% + 33\% \cdot 40\% = 33.3\%$.

13. მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრპ)

მოსალოდნელი რეალური პროდუქცია - მოსავალი, რომელსაც დამზღვევი მიიღებდა ადგილი რომ არ ჰქონოდა სადაზღვევო რისკის ხდომილებას

მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) განსაზღვრა წარმოებს ზემოთ აღწერილი შედეგების გათვალისწინებით:

1. დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებელი.
2. საბოლოო რეალური პროდუქცია (სრპ)

$$\text{მრპ} = \frac{\text{სრპ} \times 100}{100 - \text{დაზიანების საბოლოო პროცენტი}}$$

ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის ალების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე – იმ შემთხვევაში, თუ ზიანი დგება მოსავლის ალების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე დაწყებულია მოსავლის ალება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციის და ნაკვეთის დათვალაიერება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე აღებული მოსავლის რაოდენობა და მიეთითება დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მოსავალ აღებული ფართობი (ასევე შესაძლებელია მიეთითოს ჰექტრებში). დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება აულებელ/დარჩენილ მოსავალთან მიმართებაში.

ასეთ შემთხვევაში, აღნიშნული (აღებული მოსავლის რაოდენობა ან შესაბამისი ფართობი) რაოდენობა ჩაითვლება დაუზიანებელ რაოდენობად ან ფართობად.

14. საზამთროს განვითარების ადრეულ ფაზებში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე ზიანის შეფასების სტანდარტი გადათესვის/გადარგვის შესაძლებლობის გათვალისწინებით.

როდესაც საზამთროს კულტურის განვითარების ადრეულ ფაზებში დაზღვეული ტერიტორია ან ტერიტორიის ნაწილი ძლიერ დაზიანებულია/განადგურებულია (დაზიანება/განადგურება: კონკრეტული მცენარის ან კონკრეტულ ბუდნაში არსებული მცენარეების სრული განადგურება მთლიან ფართობზე ან მთლიანი ფართობის გარკვეულ მონაკვეთზე, ექსპერტიზის მომენტისათვის ან/და გარკვეული პერიოდის გავლის შემდეგ) დაზღვეული რისკის შედეგად. ამ შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი განსაზღვრავს

(მიკროკლიმატური ფაქტორების და დაზიანების ინტენსივობის/გადარჩენილი მცენარეების და სხვა მნიშვნელოვანი პარამეტრების გათვალისწინებით) თუ რამდენად მიზანშეწონილია გადათესვა/გადარგვა და აღნიშნულის თაობაზე ჩანაწერს აკეთებს დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში არსებული შენიშვნის გრაფაში. ამასთან აუცილებელი წესით უთითებს გადათესვას დაქვემდებარებულ ფართობს და GPS კოორდინატებს, ან ფართობის ნაწილს და მის GPS კოორდინატებს.

ამასთან, ზიანის შემფასებელი აკეთებს ჩანაწერს დამზღვევის პოზიციასთან დაკავშირებით. კერძოდ, ეთანხმება თუ არა დამზღვევი ექსპერტის მიერ განსაზღვრულ და აქტში ასახულ გადათესვის მიზანშეწონილობას.

გადათესვას დაქვემდებარებული ტერიტორია ან ტერიტორიის ნაწილთან მიმართებაში დაზღვევა წყდება. დარჩენილ დაზღვეულ ტერიტორიასთან მიმართებაში სადაზღვევო ლიმიტი მცირდება გადასათესი ფართობის პროპორციულად. შესაბამისად, განმეორებით და შემდგომი ზარალების შეფასების პროცესში ზიანის შემფასებლის მიერ უპირობოდ უნდა იქნას გათვალისწინებული ეს ფაქტორი საბოლოო რეალური პროდუქციისა და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრისათვის.

თხილის კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია

თხილის ზიანის შეფასების პრინციპები

თხილის ზიანის შეფასება წარმოებს სადაზღვევო რისკებით დაზიანებული ნაყოფების დაზღვევის პირობების შესაბამისი დანაკარგის დადგენის პროცენტული მაჩვენებლების, საბოლოო რეალური პროდუქციის და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის გზით.

ცხრილი 1 საქართველოში გავრცელებული თხილის სამრეწველო ჯიშები და ნაყოფის საშუალო წონები

ჯიში	ნაყოფის მასა (გრ.)
ანაკლიური	2.3
ათაბათა	2.5
გულშიშველა	2.2
დედოფლის თითი	2.3
ვანის თეთრი	2.0
ვანის წითელი	2.2
იმერული	2.4
ლეგი	2.2
ნემსა	2.2
შველისყურა	2.3

ცხენის ძუძუ	1.5
ხარისთვალა	2.2
უჩა თხილი	2.2
ხაჭაპურა	2.5
განჯა	2.6

თხილის ზიანის შეფასების სტანდარტები და ზიანის შემფასებლის ქმედებები დამზღვევის მიერ გაცხადებულ დაზიანებულ თხილის პლანტაციაში მისვლისას:

- დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
- სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
- ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;
- დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის ფოტოგრაფირება;
- ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღება;
- გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა;
- სანიმუშო ფართობის შერჩევა და ნიმუშების აღება მოთხოვნების შესაბამისად;
- სანიმუშო ფართობზე აღებული/აღრიცხული სანიმუშო ნაყოფების კლასიფიცირება დაზიანების ინტენსივობის გათვალისწინებით;
- დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა (ნაყოფების გათვალისწინებით);
- საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (სრპ);
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრპ);
- ზიანის შეფასება მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე.

1. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება

მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე ზიანის შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს. ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში.

2. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ნაკვეთის იდენტიფიცირებას - ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას, შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს ან გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა ან ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან

მიმართებაში, მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში კომენტარს.

3. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო განაცხადს და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის, პლანტაციის წლოვანების, მოსავლის აღების თარიღების და სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესახებ და ადარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან.

ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში/პოლისში მითითებულ ინფორმაციას და მის შესაბამისობას შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთთან მიმართებაში.

4. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ახდენს ექსპერტიზას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღებას და დაზიანებული ნაკვეთის შესაბამის ველში ჩაწერას. (დაუშვებელია აქტში GPS კოორდინატების გადაწერა მოხდეს სადაზღვევო განაცხადიდან ან სადაზღვევო პოლისიდან).

ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ნაკვეთის ვიზუალურ დათვალიერებას და ფართობის გადამოწმებას (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით ასევე გეოსაინფორმაციო სისტემების გამოყენებით.) დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის დაკორექტირება, ვიზუალური დაკვირვებით, გარკვეული ვარაუდებით, ფართობის დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

5. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ნაკვეთის ვიზუალურ დათვალიერებას და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტური განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის, ნაყოფის შეხორცების ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში,) აწარმოებს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობის დადგენას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები შესაბამისობაში არ მოდის ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

6. ნაკვეთის ფოტოგრაფირება

შემოწმებისას ზიანის შემფასებელი იღებს ნაკვეთის ფოტოებს. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს როგორც დაზიანებული, ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ნაყოფები/ნიმუშები. მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს როგორც ახლო, ასევე შორი ხედით, რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული მდგომარეობა. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირების მიზნით გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაიდენტიფიცირებელი საშუალება. კერძოდ, კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისი სადაც პოლისის ნომრის გარდა ასახული იქნება შემოწმებას დაქვემდებარებული დაზღვეული ფართობი (ჰა.) პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქაღალდის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

7. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღება

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15-20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ხდება ერთი კოორდინატის აღება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის განედი შემდეგ აღმოსავლეთს გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

8. გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების, ნაყოფების მდგომარეობის გადახრას სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან. შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს თუ რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის შემცირება იმასთან შედარებით, რაც იყო რისკის დადგომამდე.

საჭიროების შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი ადგენს დაზღვეული რისკებით (დაზღვევის პირობებთან შესაბამისი) დაზიანებული მონაკვეთების ფართობს.

ასევე, საჭიროების შემთხვევაში მცენარის განვითარების ფაზების სპეციფიკის გათვალისწინებით, ზიანის შემფასებელი ამოწმებს მოსალოდნელ რეალურ პროდუქციას.

9. სანიმუშო ფართობის შერჩევა და ნიმუშების აღება მოთხოვნების შესაბამისად

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით ნიმუშების აღების მეთოდით.

დაზიანების %-ს დასადგენად ზიანის შემფასებელი ითვალისწინებს ისეთ აუცილებელ ფაქტორებს როგორცაა: მცენარის განვითარების ფაზა, დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა, უკვე არსებული ზიანი, უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული ნაყოფების რაოდენობა და დაუზღვეველი რისკების მიერ განადგურებული ნაყოფების რაოდენობა.

ნიმუშთა შერჩევითი ალების მეთოდი – მეთოდის გამოყენებისას უშუალოდ ზიანის შემფასებლის მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო მონაკვეთები და მცენარე, სანიმუშო მონაკვეთები/ბუჩქები და ნაყოფები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი როგორც დაზიანების ინტენსივობის, ასევე მცენარეთა მდგომარეობის შესაბამისად და მაქსიმალურად უნდა წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული მონაკვეთი ან/და მონაკვეთზე არსებული სანიმუშო ბუჩქები/დედატოტი/სექტორი/ნაყოფები არ ასახავს ნაკვეთზე არსებულ მდგომარეობას და დაზიანების საერთო სიტუაციას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი სანიმუშო მონაკვეთების და ბუჩქების/დედა ტოტების/სექტორების/ნაყოფების განსაზღვრა ისევ შერჩევის გზით მანამ, სანამ ასაღები სანიმუშო მონაკვეთებს/დედა ტოტებს/სექტორებს/ნაყოფებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისათვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი სახე.

ნიმუშთა სისტემური¹ (სტრატეგიცირებული) ალების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობებზე დაფუძნებულ მკაცრად რანდომიზირებულ ნიმუშთა ალების მეთოდს, ზიანის შემფასებლის მიერ უნდა განხორციელდეს მთლიანი ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ინტენსივობა, კულტურის ჯიში/სავეგეტაციო პერიოდი, აგროტექნიკური ფონი, განხორციელებული კრეფები/ჯერადობა და ა.შ.) განხორციელდეს მთლიანი ნაკვეთის ქვენაკვეთებად დაყოფა. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვენაკვეთის ფართობის პროპორციულად, რანდომიზირებული/შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით, რა დროსაც აუცილებელი წესით განისაზღვრება ნაკვეთზე არსებული ბუჩქების მთლიანი რაოდენობა, ქვენაკვეთებზე არსებული ბუჩქების მთლიანი რაოდენობა, ნიმუშების ალების საწყისი წერტილი, ნიმუშების ალების სიხშირე.

სანიმუშოდ აღებულ ფართობზე ზიანის შემფასებელმა უნდა გამორიცხოს ისეთი ბუჩქები/მცენარეები, ნაყოფები რომელიც დაზიანებულია იმ შემთხვევით, რომელსაც არ ფარავს დაზღვევა ან არ არის ტიპიური.

სანიმუშო მონაკვეთზე ნიმუშების ალებისას უნდა გამოირიცხოს ნაკვეთის მიჯნებში არსებული პირველი ორი რიგი. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია, ნაკვეთის მიჯნებიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებული ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

როდესაც პლანტაციის დაზიანება ერთგვაროვანია (მცენარეები და მათი ვარჯი ერთი სიმაღლისაა და ტოტების რაოდენობა ერთგვაროვანია, დაზიანება მთელ ნაკვეთში თანაბარია), დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად, მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის და საბოლოო რეალური პროდუქციის განსასაზღვრად სანიმუშოდ აღებული ფართობი უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ კრიტერიუმს:

¹ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) ალების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ხარისხი მკვეთრად არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და გართულებულია ნიმუშთა შერჩევითი ალების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება.

- 1 ჰა-მდე ფართობის ნაკვეთებზე სანიმუშოდ აირჩევა 3 ბუჩქი, ყოველი დამატებითი 1 ჰა ფართობისათვის დამატებით ხდება 2 სანიმუშო ბუჩქის აღება.

ექსპერტიზისთვის სანიმუშო ხეების შერჩევის სქემა

ნიმუშის ერთეული	1ჰა ნაკვეთზე ნიმუშების რაოდენობა	ჩარჩო-პოზიცია	ნიმუშის დანამატი ყოველ ჰა-ზე
მთლიანი ხე	3 ერთეული/ნაკვეთი	1 x 3	2 ერთეული/ჰა

სადაც, ჩარჩო-პოზიცია ნიშნავს: პირველი ციფრი აღნიშნავს ნიმუშთა ერთეულს ჰა ფართობზე. მეორე ციფრი მიუთითებს ნაკვეთზე შერჩეულ ხეთა რაოდენობას.

სანიმუშო ბუჩქ(ებ)იდან ნიმუშების აღების ტექნიკა

სადაზღვევო რისკებით ჩამოყრილი დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის ისევე როგორც, საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრის მიზნებისათვის თხილის ნაყოფების დათვლა წარმოებს ქვემოთ მოცემული ორი მეთოდიდან ერთ-ერთის გამოყენებით:

- I. სანიმუშოდ განსაზღვრულ ბუჩქზე შეგროვდება და ითვლება ყველა ჩამოცვენილი ნაყოფი. ამასთან, აუცილებელი წესით ხდება ბუჩქზე დარჩენილი ყველა ნაყოფის შეგროვება და დათვლა. აღნიშნული მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ექსპერტიზას დაქვემდებარებულ ფართობზე დაბალი მსხმოარობა ან/და მცირე რაოდენობით ნაყოფებია ჩამოცვენილი.
- II. სანიმუშოდ განსაზღვრული ბუჩქის პროექციის ქვეშ ტერიტორია პირობითად დაიყოფა სანიმუშო სექტორებად. სანიმუშო სექტორი აუცილებლად შემოსაზღვრული და გამოყოფილი უნდა იყოს დანარჩენი ტერიტორიიდან ზონარით ან სხვა ნებისმიერი დამხმარე საშუალებით.

სანიმუშო სექტორის განსაზღვრის დროს ყურადღება უნდა გამახვილდეს მის წარმომადგენლობით მხარეზე, შესაბამისად მაქსიმალურად უნდა ასახავდეს სანიმუშო ბუჩქის ქვეშ არსებული მთლიანი პროექციის საერთო მდგომარეობას.

სანიმუშო სექტორის განსაზღვრის და შემოსაზღვრის შემდეგ აუცილებელი წესით წარმოებს სექტორის შიგნით ყველა ჩამოცვენილი ნაყოფის და სექტორის არეალში მოქცეული ხეზე არსებული ყველა ნაყოფის შეგროვება და დათვლა

სანიმუშო ბუჩქზე და მის ქვეშ არსებული ჩამოცვენილი ნაყოფების რაოდენობის განსაზღვრის მიზნებისათვის სანიმუშო სექტორზე მიღებული მონაცემები გამრავლდება სექტორების რაოდენობაზე.

საბოლოო რეალური პროდუქციის დადგენის მიზნებისათვის შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას თხილის ბუჩქის დედა ტოტები, კეძოდ ამ შემთხვევაში ხდება სანიმუშო ბუჩქიდან წარმომადგენლობითი დედა ტოტის გამოყოფა და მასზედ არსებული დაუზიანებელი ნაყოფების შეგროვება და დათვლა. ბუჩქზე არსებული ნაყოფების რაოდენობის განსაზღვრისათვის დედა ტოტიდან მიღებული რაოდენობა გამრავლდება ბუჩქზე არსებულ დედა ტოტების რაოდენობაზე.

იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა აიღო მოსავალი და არ დატოვა სანიმუშო ზოლები, ზიანის შემფასებელი აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი აღებულია და ფართობზე ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

შენიშვნა 1: ნაყოფების შეგროვებისას და დათვლისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს, რომ მომიჯნავე ბუჩქებზე, სექტორზე ან დედა ტოტზე არსებული ნაყოფების შერევა არ მოხდეს სანიმუშო ბუჩქის, სექტორის ან დედა ტოტის ნაყოფებთან.

შენიშვნა 2: იმ შემთხვევაში, თუ ნაკვეთზე დაზიანების/ჩამოცვენილი ნაყოფების ინტენსივობა ძლიერ განსხვავებულია, მთლიანი ნაკვეთი უნდა დაიყოს ქვენაკვეთებად და მოხდეს სანიმუშო ბუჩქების შერჩევა.

10. სანიმუშო ფართობზე აღებული/აღრიცხული სანიმუშო ნაყოფების კლასიფიცირება დაზიანების ინტენსივობის გათვალისწინებით

დაზღვეული რისკებით მოსავლის დაზიანება თხილის კულტურის შემთხვევაში ძირითადად გამოიხატება მცენარიდან ჩამოყრილი ნაყოფების რაოდენობაში, იშვითად ბუჩქზე დარჩენილი მექანიკურად ძლიერ დაზიანებული ნაყოფების რაოდენობაში.

შემფასებლის მიზანია დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანების მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგის საშუალო ოდენობის გამოთვლის მიზნით მიღებული შედეგები გასაშუალოვდება ქვენაკვეთების მიხედვით დაზიანების და ფართობის გათვალისწინებით, გამოითვლება უშუალოდ დაზღვეული რისკით ჩამოყრილი ნაყოფების საშუალო პროცენტული მაჩვენებელი.

დაზღვეული რისკის მიერ ძლიერ დაზიანებული ან განადგურებული ნაყოფები – შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკით ძლიერ დაზიანებული ან სრულიად განადგურებულ ნაყოფებში შედის ნაყოფები, რომლებსაც არ მიუღწევიათ ჯიშისთვის დამახასიათებელ ტექნიკურ სიმწიფემდე და რომლებიც დაზღვეული რისკის ზემოქმედების შედეგად მიყენებული მექანიკური დაზიანებების გამო ჩამოცვენილია ბუჩქიდან, შესაბამისად დაკარგული აქვს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება.

შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნაყოფები – შემოწმების მომენტში სანიმუშო ბუჩქიდან აღებულ/აღრიცხულ ნაყოფზე დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანება არ აღინიშნება ამასთან ნაყოფი არ არის მოგლეჯილი და ჩამოვარდნილი. დაზიანების შემდგომ ნაყოფი გააგრძელებს ფორმირებას და არ მოხდება მისი განადგურება მიმდინარე დაზიანებით. აღნიშნული ნიმუშები უნდა მიეკუთვნოს დაუზიანებელ ნიმუშების რაოდენობას. ამასთან ჩამოცვენილი ნიმუშები, რომლებიც დაზიანდა მცენარის განვითარების ფაზის ტექნიკურ სიმწიფეში სიმწიფის გამოსავლიანობის კოეფიციენტის გათვალისწინებით მიეკუთვნება გადარჩენილ ნიმუშთა რაოდენობას.

სადაზღვევო შემთხვევის მოხდენის პერიოდიდან გამომდინარე, ჩამოცვენილ თხილზე მიყენებული დაზიანება და შესაბამისად დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება განსხვავებული ტექნიკით, იმ შემთხვევაში, როდესაც თხილის კონკრეტული ნაყოფ(ებ)ი შესულია ტექნიკურ სიმწიფეში და მიუხედავად მასზედ მოქმედი სადაზღვევო რისკისა ნაყოფს არ დაუკარგავს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება, ასეთი ნაყოფები აუცილებელი წესით ჩათვლილი უნდა იყოს დაუზიანებელი ნაყოფების რაოდენობაში. აღნიშნული ნაყოფები განსაზღვრავენ საბოლოო რეალური პროდუქციის ოდენობას, რაც საბოლოო ჯამში საშუალებას იძლევა მაქსიმალური სიზუსტით

განისაზღვროს მოსალოდნელი რეალური პროდუქცია. ასეთ ნაყოფებთან მიმართებაში ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით ახდენს სანიმუშო ბუჩქის ქვეშ ჩამოცვენილი ნაყოფების გატეხვას და ტექნიკური სიმწიფის გათვალისწინებით გამოსავლიანობის კოეფიციენტის დადგენას.

11. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა (ნაყოფების გათვალისწინებით)

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლის მიზნებისათვის სანიმუშო ბუჩქიდან მიღებული ნიმუშები დაჯამდება კლასიფიცირებული ნიმუშების შესაბამისად და მოხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკით განადგურებული პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა.

$$\text{ზიანის \%} = \frac{D}{D + S} \times 100$$

სადაც:

ზიანის%-დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი.

D - დაზღვეული რისკის მიერ ჩამოცვენილი, ძლიერ დაზიანებული/ან განადგურებული ნაყოფები.

S - დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნაყოფების ან/და ტექნიკურ სიმწიფეში მყოფი ჩამოცვენილი და დაუზიანებელი ნაყოფების ჯამი.

მთლიანი დაზიანებული ნაკვეთის ზიანის საშუალო პროცენტული მაჩვენებლის გამოსათვლელად ყველა სანიმუშო ბუჩქზე მიღებული პროცენტული ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული პროცენტული მაჩვენებელი.

12. საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (სრპ) – (სადაზღვევო რისკის ხდომილების შემდეგ დარჩენილი პროდუქცია)

დაზღვეული რისკებით თხილის ნაყოფების მომწიფებამდე ჩამოყრის შემთხვევაში ზიანის გაანგარიშება შემფასებლის მიერ წარმოებს შემდეგი წესით:

პირველ რიგში წარმომადგენლობითი სანიმუშო ბუჩქების ან ბუჩქის პროექციის ქვეშ სანიმუშო სექტორში ან სანიმუშო დედა ტოტზე შეგროვდება და გამოირჩევა დაზღვეული რისკით განადგურებული ნაყოფების რაოდენობა და გამოიანგარიშება ერთ ბუჩქზე საშუალოდ სადაზღვევო შემთხვევით დაზიანებული ნაყოფების რაოდენობა და გამრავლება მთელ ფართობზე არსებულ ბუჩქების რაოდენობაზე. შემდეგ, მრავლდება ერთი ცალი თხილის ჯიშის ნაყოფის საშუალო წონაზე, (ცხრილი #1) და მიღებული მონაცემები გადადის კგ-ში და მიიღება სადაზღვევო რისკით დაზიანებული ჩამოყრილი ნაყოფების წონას.

$$\text{სრპ} = \frac{A \times C_{\text{დაზ}} \times D}{1\,000} \text{ კგ}$$

სადაც:

სრპ - სადაზღვევო რისკით დაზიანებული, ჩამოყრილი პროდუქციის რაოდენობა (კგ);

A - ბუჩქების საერთო რაოდენობა ფართობში;

C_{დაზ} - დაზიანებული, ჩამოყრილი ნაყოფების რაოდენობა 1 ბუჩქზე;

D - ჯიშის მიხედვით 1 ცალი ნაყოფის საშუალო წონა გრამობით;

1, 000 - კილოგრამებში გადასაყვანი რიცხვი.

მცენარეზე დარჩენილი ნაყოფების, ანუ საბოლოო რეალური პროდუქციის რაოდენობის გასაგებად სანიმუშოდ განსაზღვრული ბუჩქებიდან ან ბუჩქის პროექციის მაღლა სანიმუშო სექტორიდან ან ბუჩქის სანიმუშო დედა ტოტზე ვითვლით დარჩენილი ნაყოფების რაოდენობას. ამასთან, იმ შემთხვევაში, თუ სადაზღვევო რისკის ხდომილებას ადგილი ჰქონდა თხილის ტექნიკური სიმწიფის პერიოდში და სანიმუშო დედა ტოტიდან ან ბუჩქიდან ან სექტორიდან ჩამოცვნილ სანიმუშო ნაყოფებს შენარჩუნებული აქვთ საბაზრო ღირებულება, ასეთი ნაყოფების მთლიანი რაოდენობა ემატება დედა ტოტებიდან, ბუჩქიდან ან ბუჩქის პროექციის მაღლა სანიმუშო სექტორიდან ჩამოკრეფილი ნაყოფების მთლიან რაოდენობას. დაზღვეულ ფართობზე საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრის მიზნებისათვის:

- იმ შემთხვევაში, როდესაც სანიმუშოდ აღებულია მთლიანი ბუჩქი და ნაყოფების დათვლა განხორციელებულია მთლიან ბუჩქზე, მიღებული შედეგი მრავლდება დაზღვეულ ფართობზე ბუჩქების საერთო ოდენობაზე.
- იმ შემთხვევაში, როდესაც სანიმუშოდ გამოიყენება მხოლოდ ბუჩქზე არსებული დედა ტოტი და ნაყოფების დათვლა განხორციელდა სანიმუშო დედა ტოტზე, მიღებული შედეგი მრავლდება ბუჩქზე არსებულ დედა ტოტების რაოდენობაზე შემდეგ კი დაზღვეულ ფართობზე ბუჩქების საერთო ოდენობაზე.
- იმ შემთხვევაში როდესაც სანიმუშო ნაყოფების დათვლა წარმოებს ბუჩქის პროექციის მაღლა, სანიმუშო სექტორიდან მიღებული შედეგი გამრავლდება ბუჩქზე არსებულ სექტორების რაოდენობაზე და დაზღვეულ ფართობზე ბუჩქების საერთო ოდენობაზე.

საბოლოო რეალური მოსავლის განსაზღვრის მიზნით 1 ცალი ნაყოფის საშუალო წონის გასაგებად გამოყენებულ უნდა იქნას ცხრილი # 1 ში არსებული მონაცემები შესაბამისი ჯიშისთვის დამახასიათებელი საშუალო მასის მიხედვით.

შენიშვნა 1: დაუშვებელია სანიმუშოდ განსაზღვრული მონაკვეთიდან აღებული თხილის ფაქტობრივი წონის მიხედვით საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრა. გამონაკლისს წარმოადგენს ისეთი შემთხვევა, როდესაც ზიანის შემფასებელი ახდენს ნაყოფების ფაქტობრივი წონის სტანდარტულ ტენიანობაზე დაკორექტირებას.

$$სრპ = \frac{A \times B \times C_{დ.ტ.} \times D}{1\,000} კგ$$

სადაც:

სრპ - საბოლოო რეალური პროდუქცია ანუ თხილის მცენარეზე დარჩენილი ნაყოფის მთლიანი წონა და ტექნიკურ სიმწიფეში მყოფი დაუზიანებელი ჩამოცვნილი პროდუქციის მთლიანი წონის ჯამი.;

A - ბუჩქების საერთო რაოდენობა ფართობში;

B - ბუჩქზე დედა ტოტების საშუალო რაოდენობა;

C_{დ.ტ.} - ბუჩქების დედა ტოტებზე დარჩენილი ნაყოფების საშუალო რაოდენობის და ტექნიკურ სიმწიფეში მყოფი დაუზიანებელი ჩამოცვნილი რაოდენობის რაოდენობის ჯამი;

D - ჯიშის მიხედვით 1 ცალი ნაყოფის საშუალო წონა გრამობით;

1,000 - კილოგრამებში გადასაყვანი რიცხვი.

მოსავლიანობის გასაგებად მოსავლის რაოდენობას გავამრავლებთ 1,000 (კა-ზე გადასაყვან რიცხვზე) და გავყოფთ მიღებული მოსავლის ფართობის რაოდენობაზე, რითაც

გამოვითვლით ჰა-ზე მოსავლიანობას (N). მაგ: ფართობში 5x5 მ კვების არით გაშენებულია 250 ძირი თხილის ჯიში გულშიშველა, დედა ტოტების საშუალო რაოდენობა 10-ია, ხოლო ერთ დედა ტოტზე 300 ცალი ნაყოფია, გამოვიანგარიშოთ მოსავალი

$$S = \frac{250 \times 10 \times 300 \times 2,2}{1\ 000} = 1\ 650 \text{ კგ}$$

6250 მ²-ზე მოსავალი იქნება 1650 კგ
ჰა-ზე მოსავლიანობა იქნება

$$N = \frac{S \times 10\ 000}{M} = \frac{1\ 650 \times 10\ 000}{6\ 250} = 2\ 640$$

მოსავლიანობა არის 2 640 კგ/ჰა.

13. მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრპ) – მოსავალი, რომელსაც მიიღებდა დამზღვევი კონკრეტულ ნაკვეთზე სადაზღვევო რისკის განუხორციელებლობის შემთხვევაში და არა განაცხადში გაცხადებული მოსავალი)

მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის დადგენისთვის მხედველობაში მიიღება, ბუჩქზე არსებული გადარჩენილი პროდუქცია, ამასთან აუცილებელი წესით ხდება ისეთი ნაყოფების ჩათვლა, რომლებიც სადაზღვევო რისკისგან მიყენებული ზემოქმედების შედეგად ჩამოცვენილია ბუჩქიდან და ნაყოფი შესულია ტექნიკურ სიმწიფეში, რომელსაც შენარჩუნებული აქვს საბაზრო ღირებულება. მოსალოდნელი რეალური პროდუქცია გამოიანგარიშება ფორმულით:

$$\text{მრპ} = \frac{\text{სრპ} \times 100}{100 - \text{დაზიანების \%}}$$

სადაც:

მრპ - მოსალოდნელი რეალური პროდუქცია მთლიან ფართობზე ან ერთ ჰა-ზე დაანგარიშებით კგ.

სრპ - საბოლოო რეალური პროდუქცია ანუ თხილის ბუჩქზე დარჩენილი ნაყოფების მთლიანი წონის ან/და ტექნიკურ სიმწიფეში მყოფი ჩამოცვენილი და დაუზიანებელი ნაყოფების წონის ჯამი. (ზემოთ აღწერილი შესაბამისი პუნქტის შესაბამისად)

ზიანის % - სადაზღვევო რისკისგან განპირობებული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი (ზემოთ აღწერილი შესაბამისი პუნქტის შესაბამისად)

14. ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის ალების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

იმ შემთხვევაში, თუ ზიანი დგება მოსავლის ალების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე დაწყებულია მოსავლის ალება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციის და ნაკვეთის დათვალაიერება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე ან/და რისკის დადგომის შემდეგ ალებული მოსავლის რაოდენობა ან/და ფართობი და მიეთითება დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება მხოლოდ ისეთ ნაყოფებთან მიმართებაში რომლებიც დაზიანებულია დაზღვეული რისკით და არ არიან შესული

ტექნიკურ სიმწიფეში ან/და ისეთ ნაყოფებთან მიმართებაში რომლებიც მიუხედავად ტექნიკური სიმწიფისა დაზიანებულია ისეთი ინტენსივობით, რომ დაკარგული აქვს საბაზრო ღირებულება.

ვაშლის კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია

ვაშლის ზიანის შეფასების პრინციპები

ვაშლის ზიანის შეფასება წარმოებს სადაზღვევო რისკებით დაზიანებული ნაყოფების დაზღვევის პირობების შესაბამისი დანაკარგის დადგენის პროცენტული მაჩვენებლების, საბოლოო რეალური პროდუქციის და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის გზით.

ცხრილი 2 საქართველოში გავრცელებული ვაშლის სამრეწველო ტექნიკური ჯიშების ნაყოფის საშუალო წონა

ჯიში	ნაყოფის საშ. წონა (გრამი)
გოლდენ დელიშესი	120
ზამთრის ბანანი	140
კეხურა	125
ივერია	135
შამპანური რენეტი	110
ქართული სინაპი	110
რედ დელიშესი	135
გალა	125
აიდარედი	135
მუცუ	150
ფუჯი	125
გრანი სმიტი	135
ჯონაგოლდი	150
ანტონოვკა	125

ვაშლის მოსავლის დაზიანების შეფასების სტანდარტები

- დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
- სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
- ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;

- დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის ფოტოგრაფირება;
- ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა;
- გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა;
- სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;
- დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა;
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრკ);
- ზიანის შეფასება მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე.

ზიანის შემფასებლის ქმედება ნაკვეთში მისვლისას:

1. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში; მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს.

2. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს, ან გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა, ან ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან მიმართებაში, მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელად აკეთებს შესაბამის კომენტარს დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში.

3. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში

ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო განაცხადს, პოლისს და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის, მოსავლის აღების თარიღების და სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესახებ და ადარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობას.

4. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და საჭიროების შემთხვევაში ამოწმებს ფართობს (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით, ასევე გეოსაიფორმაციო სისტემების გამოყენებით). დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის

დაკორექტირება ვიზუალური დაკვირვებით, ან გარკვეული ვარაუდებით. ფართობის დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

5. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალისწინებს დაზიანებულ ნაკვეთს და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტურის განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის, ნაყოფის შეხორცების, ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში და სხვა) ადგენს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. აუცილებლად ითვალისწინებს ლოდინის პერიოდს და იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები არ შეესაბამება ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობას, ზიანის შემფასებელი აუცილებლად აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

6. ნაკვეთის ფოტოგრაფირება

შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი ახორციელებს ნაკვეთის ფოტოგადაღებას. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს როგორც დაზიანებული, ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ნაყოფები/ნიმუშები (ასეთის არსებობის შემთხვევაში). მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს ახლო და შორი ხედით, რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული სიტუაცია. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირებისთვის გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაიდენტიფიცირებელი საშუალება- კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისი, სადაც პოლისის ნომრის გარდა, ასახული იქნება შემოწმებას დაქვემდებარებული ფართობი (ჰა.). პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქალაქის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

7. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15-20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ხდება ერთი კოორდინატის აღება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის განედი, შემდეგ აღმოსავლეთის გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

8. გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა

საჭიროების შემთხვევაში ზიანის შემფასებელი ადგენს დაზღვეული რისკებით (დაზღვევის პირობებთან შესაბამისი) დაზიანებული მონაკვეთების ფართობს.

9. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების - მდგომარეობის გადახრას

სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან. შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს თუ რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის შემცირება. ამასთან, საჭიროების შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეულ ნაკვეთზე მოსალოდნელ რეალურ პროდუქციას. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად ზიანის შემფასებელი ითვალისწინებს ისეთ აუცილებელ ფაქტორებს, როგორცაა: მცენარის განვითარების ფაზა, დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა, უკვე არსებული ზიანი, უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული ნაყოფების რაოდენობა, ნაწილობრივ დაზიანებული ნაყოფების რაოდენობა, რომლებიც ვერ შენარჩუნდებიან მოსავლის აღებამდე, ჩამოყრილი ნაყოფების რაოდენობა და დაუზღვეველი რისკების მიერ განადგურებული ნაყოფების რაოდენობა.

სანიმუშო მონაკვეთების შერჩევა ხდება ქვემოთ მოცემული ორი მეთოდიდან ერთ-ერთის გათვალისწინებით:

ნიმუშთა შერჩევითი ალების მეთოდი – უშუალოდ ზიანის შემფასებლის მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო ხეები. სანიმუშო ხეები და მასზე არსებული სანიმუშო ნაყოფები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი და მაქსიმალურად წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვე ნაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული ხეები ან/და ხეებზე არსებული სანიმუშო ნაყოფები არ ასახავს დაზიანების საერთო სიტუაციას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი სანიმუშო ხეების შერჩევა მანამ, სანამ ასაღებ სანიმუშო ხეებს/ნაყოფებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისთვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი სახე. დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით ნიმუშების ალების მეთოდით;

შესაფასებელ ნაკვეთზე ნიმუშების აღება არ უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნაზე. არამედ ნაკვეთის მიჯნებიდან 10 -15 მეტრ სიღრმეში. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია ამ შემთხვევაში ნაკვეთის მიჯნებიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებული ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) ალების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობაზე დაფუძნებულ ნიმუშთა აღებას შემთხვევითობის პრინციპით. კერძოდ, ზიანის შემფასებელმა ვიზუალურად უნდა დაათვალიეროს მთლიანი ნაკვეთი და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ინტენსივობა, კულტურის ჯიში/ვეგეტაციის პერიოდი, აგროტექნიკური ფონი, და აშ.) დაყოს მთლიანი ნაკვეთი ქვე ნაკვეთებად. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო ხეების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვე ნაკვეთის ფართობის პროპორციულად, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით რა დროსაც, აუცილებლად განისაზღვრება ქვე ნაკვეთებზე მთლიანი ფართობი, ნიმუშების ალების საწყისი წერტილი და ნიმუშების ალების სიხშირე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) ალების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ინტენსივობა მკვეთრად

არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და გართულებულია ნიმუშთა შერჩევითი ალების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება.

დაზღვეული რისკით დაზიანებულ ვაშლის ნაკვეთზე, სანიმუშო ხეების და სანიმუშო ნაყოფების განსაზღვრა ხდება შემდეგი მაჩვენებლების დადგენის მიზნებისათვის:

- კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დადგენა. მცენარეთა რეაქციის დადგენისას აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს მეჩხერიანობის ფაქტორი. შესაბამისად, ფაქტობრივი რაოდენობის განსაზღვრისთვის მიღებული ციფრი უნდა დაკორექტირდეს მეჩხერიანობის კოეფიციენტზე.
- დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრა
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის დადგენა.

10. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრა

იმ შემთხვევაში, როდესაც ვაშლის ბაღში დაზიანების ინტენსივობა ერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და მცენარეები და მათი ვარჯი ერთგვაროვანია, როგორც სიმალლით ასევე ტოტების რაოდენობით დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად, ნიმუშების ალების ტექნიკა უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ კრიტერიუმებს

ცხრილი 3 ექსპერტიზისთვის სანიმუშო ხეების შერჩევის სქემა დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრად

ნიმუშის ერთეული	1ჰა ნაკვეთზე ნიმუშების რაოდენობა	ჩარჩო-პოზიცია	ნიმუშის დანამატი ყოველ ჰა-ზე	1 ხეზე სანიმუშო ნაყოფების მინ. რაოდენობა
მთლიანი ხე	2	1 x 2	1	60
	ერთეული/ნაკვეთზე		ერთეული/ჰა	

დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრის მიზნებისათვის, სანიმუშო ხე ვერტიკალურად პირობითად დაიყოფა ორ ან სამ იარუსად/სექტორად. ამასთან მოხდება ვარჯის ვიზუალური დაყოფა ოთხ თანაბარ ნაწილად/სექტორად. საიდანაც გამოიყოფა სანიმუშო ტოტები და ამ ტოტებიდან მოხდება სანიმუშო ნაყოფების აღება/კლასიფიცირება. (ნიმუშების კლასიფიცირება შესაძლებელია განხორციელდეს მოკრეფის გარეშე, სანიმუშო ნაყოფების ვიზუალური დაკვირვებით და აღრიცხვით). ნიმუშების შეგროვება/აღწერა წარმოებს ქვედა, შუა და ზედა იარუსებზე. ნაყოფების შემთხვევითი შერჩევის გზით გამოკრეფით, მთლიანი ხის გარშემო, ყველა მიმართულებით, ასაღები სანიმუშო ნაყოფების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს ხეზე გამოყოფილ სანიმუშო სექტორებზე.

ნიმუშების ალების მომენტში, დაზღვეული რისკის მიერ გაყრევინებული ნაყოფები კალკულაციებში უნდა შევიდეს სანიმუშოდ აღებული ვარჯის მოცულობის და მასზედ აღებული სანიმუშო ნაყოფების პროპორციულად. წინააღმდეგ შემთხვევაში გაყრევინებული ნაყოფების შეფარდება უნდა მოხდეს ხეზე არსებულ მთლიან რაოდენობასთან.

შენიშვნა 1: სექციისაგან გაყრევინებული ნაყოფების შეგროვებისას და დათვლისას ყურადღება უნდა მიექცეს, რომ სანიმუშო ხის ქვეშ არსებულ ნაყოფებთან არ მოხდეს მომიჯნავე ხის ქვეშ არსებული ნაყოფების შერევა.

შენიშვნა 2: იმ შემთხვევაში თუ ნაკვეთზე დაზიანების/ჩამოცვენილი ნაყოფების ინტენსივობა ძლიერ განსხვავებულია, აუცილებელია მთლიანი ნაკვეთის ქვე ნაკვეთებად დაყოფა და ქვე ნაკვეთებთან მიმართებაში სანიმუშო ხეების შერჩევა.

შენიშვნა 3: იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა დაიწყო მოსავლის აღება და არ დატოვა ხელშეუხებელი სანიმუშო ზოლები ხეკმეკრულებით დადგენილი წესით, ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აუცილებელი წესით აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი აღებულია და ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

სანიმუშო ხეზე აღებული/აღრიცხული სანიმუშო ნაყოფები კლასიფიცირდება შემდეგი კრიტერიუმების გათვალისწინებით:

დაზღვეული რისკის მიერ ძლიერ დაზიანებული ან განადგურებული ნაყოფები (D) – შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკით ძლიერ დაზიანებული ან სრულიად განადგურებული ნაყოფები, რომლებსაც დაზღვეული რისკის ზემოქმედების შედეგად მიყენებული მექანიკური, ტრავმული დაზიანებების გამო დაკარგული აქვს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება (გამოუსადეგარია ადამიანის საკვებად). აღნიშნულ ჯგუფში შედის ნაყოფები დაზიანებით, რომელსაც აღენიშნება ნახეთქები/ნაჭდევეები, რომელთა ფართობი მთლიანობაში შეადგენს ნაყოფის მთლიანი ზედაპირის 1 სმ²-ზე მეტს, ამასთან ზიანი უნდა პროგრესირებდეს რბილობის მიმართულებით, დარღვეული უნდა იყოს კანის მთლიანობა და თითოეული ნახეთქის/ნაჭდევის სიღრმე უნდა აღემატებოდეს 4 მმ.-ს სიღრმეში. დაზიანების შემდგომ ნაყოფი ვეღარ გააგრძელებს განვითარებას/ფორმირებას/მწიფობას, შეინარჩუნებს სასაქონლო სახეს და საბაზრო ღირებულებას.

შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნაყოფები (A, B, C) – შემოწმების მომენტში სანიმუშო ფართობიდან აღებულ/აღრიცხულ ნიმუშზე/ნაყოფზე დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანება არ აღინიშნება ან დაზიანების ხარისხი იმდენად მცირეა, რომ ნიმუშს სასაქონლო სახე უმნიშვნელოდ აქვს შეცვლილი ან შენარჩუნებული. დაზიანების შემდგომ ნაყოფი გააგრძელებს განვითარებას/ფორმირებას/მწიფობას, შეინარჩუნებს სასაქონლო სახეს და საბაზრო ღირებულებას. აღნიშნული ნიმუშები უნდა მიეკუთვნოს გაუნადგურებელ (სასაქონლო სახე შენარჩუნებულ) ნიმუშების ჯგუფში შემავალ ნაყოფების რაოდენობას.

ცხრილი 4

	სიმპტომები	ზიანი (%)	
A	დაუზიანებელი ნაყოფი	0%	
B	ნაყოფი, რომლის მთლიანი ზედაპირის დაზიანება არ აღემატება 0.25 სმ ²	0%	

დანართი #6

C	ნაყოფი, რომლის მთლიანი ზედაპირის დაზიანება არ აღემატება 1 სმ ² , ამასთან თითოეული დაზიანება არ აღემატება 4მმ-ს სიღრმეში	0%	
D	ნაყოფი, რომლის მთლიანი ზედაპირის დაზიანება აღემატება 1 სმ ² , ამასთან თითოეული დაზიანება აღემატება 4მმ-ს სიღრმეში	100%	

ცხრილი 5 სარკვევი, სეტყვისაგან გამოწვეული განსხვავებული ინტენსივობის ტრამეული დაზიანებები

	ნაყოფის მთლიანი ზედაპირული დაზიანება არ აღემატება 0,25სმ ²	ნაყოფის მთლიანი ზედაპირული დაზიანება არ აღემატება 1სმ ²	ნაყოფს დაკარგული აქვს სასაქონლო სახე დაზიანება აღემატება 1სმ ²
	B	C	D
ვაშლი			

დაზღვეული რისკით გამოწვეული რაოდენობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლის მიზნებისათვის მიღებული ნიმუშები დაჯამდება კლასიფიცირებული ნიმუშების შესაბამისად და მოხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკით განადგურებული/სასაქონლო სახე დაკარგული ნაყოფების/ნიმუშების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა.

$$\text{ზიანის \%} = \frac{D}{A + B + C + D} \times 100$$

სადაც:

ზიანის % დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელია,
 D - დაზღვეული რისკის მიერ ძლიერ დაზიანებული სასაქონლო სახე დაკარგული ნაყოფები,
 A-B-C- დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან/და მცირედით დაზიანებული ნაყოფები.

დანართი #6

მთლიანი დაზიანებული ნაკვეთის ზიანის საშუალო პროცენტული მაჩვენებლის გამოსათვლელად ყველა სანიმუშო მონაკვეთზე მიღებული პროცენტული ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული პროცენტული მაჩვენებელი.

შენიშვნა 1: იმ შემთხვევაში, თუ ვაშლის ბაღში ადგილი ჰქონდა ძლიერი ქარისგან გამოწვეულ დანაკარგებს, აუცილებელია მთლიან ნაკვეთზე აღირიცხოს მოგლეჯილი მსხმოიარე ტოტები ან/და მოგლეჯილი მთლიანი ხეები, განხორციელდეს მათზე არსებული ნაყოფების საშუალო რაოდენობის დადგენა, რომელსაც მიენიჭება განადგურებულის სტატუსი და მიღებული რაოდენობა შეეფარდოს კონკრეტულ დაზღვეულ ნაკვეთზე გადარჩენილი ნაყოფების საშუალო რაოდენობას.

შენიშვნა 2: ზიანის პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნებისათვის სანიმუშო ფართობების აღება ხორციელდება ცალ-ცალკე თითოეული დაზღვეული ნაკვეთისთვის, რომელსაც გააჩნია საკუთარი სადაზღვევო ლიმიტი, საკადასტრო კოდი ან GPS კოორდინატი. დაუშვებელია თუნდაც იგივე პოლისით დაზღვეული იგივე კულტურის სანიმუშო ნაყოფების ან დანაკარგების პროცენტის შერევა/გასაშუალოება სხვა დაზღვეული ფართობის სადაზღვევო ლიმიტის მქონე ნაკვეთის ნიმუშებთან.

შენიშვნა 3: დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლა არაერთგვაროვნად დაზიანებული ნაკვეთის ქვე ნაკვეთებად დაყოფის შემთხვევაში: ქვე ნაკვეთებზე დაზიანების პროცენტული ოდენობის გამოთვლა წარმოებს მთლიან დაზღვეულ ფართობში ქვე ნაკვეთებად დაყოფილი ფართობის და ზიანის ოდენობის პროპორციულად:

მაგალითი #1

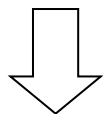
მთლიანი დაზღვეული ფართობის 40% ზე დაზიანების პროცენტულმა ოდენობამ შეადგინა 30%

ფართობის 60% ზე დაზიანების პროცენტული ოდენობა შეადგენს 40%

შესაბამისად, დაზიანების საბოლოო პროცენტული ოდენობა = $40\% \cdot 30\% + 60\% \cdot 40\% = 36\%$

მაგალითი #2

292 ხეზე დაზიანების პროცენტული ოდენობა 0% ზიანი 0%	438 ხეზე დაზიანების პროცენტული ოდენობა 30,02 %
--	--

საშუალო ზიანი: $[(292 \times 0\%) + (438 \times 30.02\%)] / 730 = 18,48\%$

11. მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრპ)

ცხრილი 5 ექსპერტიზისთვის სანიმუშო ხეების შერჩევის სქემა მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის მიზნით

ნიმუშის ერთეული	1ჰა ნაკვეთზე ნიმუშების რაოდენობა	ჩარჩო-პოზიცია	ნიმუშის დანამატი ყოველ ჰა-ზე
მთლიანი ხე	3	1 x 3	1
	ერთეული/ნაკვეთი		ერთეული/ჰა

შენიშვნა: სანიმუშოდ არ გამოიყენება ადგილი, სადაც აღინიშნება რიგში გაცდენილი ადგილები/მეჩხერიანობა. ასევე არ გამოიყენება ხეები, რომლებსაც არ აქვთ წარმომადგენლობითი სახე. თუ შემთხვევითი სანიმუშო მცენარეების შერჩევისას სანიმუშო ადგილი მოუწევს გაცდენილ/მეჩხერ ადგილას, სანიმუშო მცენარეების შერჩევა განხორციელდება თავიდან.

მოსალოდნელი რეალური პროდუქცია გამოითვლება ცხრილი #3 შესაბამისად შერჩეულ სანიმუშო ხეებზე აღრიცხული ნაყოფების რაოდენობის ან ნაყოფების წონის გათვალისწინებით და ცხრილი #5 შესაბამისად აღრიცხული ნაყოფების რაოდენობის და 1 ხეზე საშუალო მოსავლიანობის დადგენით. ნაყოფების დათვლისას ჩათვლას დაექვემდებარება როგორც დაუზიანებელი, ასევე დაზიანებული და განადგურებული ნაყოფები. იმ შემთხვევაში, როდესაც არ ხდება ნაყოფების აწონვა და ფაქტობრივი წონის დადგენა, ნაყოფის საშუალო წონის დასადგენად გამოიყენება ცხრილი #4 შესაბამისი ჯიშისთვის დამახასიათებელი ნაყოფის საშუალო წონა, აღნიშნული ცხრილი ასევე გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც მცენარე იმყოფება განვითარების ადრეულ ფაზაში და ნაყოფები არის მცირე ზომის. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაყოფის საშუალო ფაქტობრივი წონა დგინდება ნაყოფების აწონვით, აუცილებელია აწონვისას გამოირიცხოს სადაზღვევო რისკით ან სხვა ფაქტორით დაზიანებული ნაყოფები. შესაბამისად ნაყოფის საშუალო წონის დადგენისას გამოიყენება მხოლოდ დაუზიანებელი (სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება შენარჩუნებული) ნაყოფები.

აღრიცხული ნაყოფების გათვალისწინებით მიღებული მონაცემები დაჯამდება და გასაშუალოვდება 1 ჰა-ზე არსებულ ხეების რაოდენობაზე (კვების არის გათვალისწინებით).

აღრიცხვის კრიტერიუმი	მოსავლიანობის შეფასების მახასიათებლები	სანიმუშო ხეები			
		I	II	III	IV
A	სანიმუშო ხეზე მთავარი ტოტების რაოდენობა				
B	მთავარ ტოტზე მეორე რიგის ტოტების რაოდენობა				
C	მეორე რიგის ტოტზე სანაყოფე ტოტების საშუალო რაოდენობა				
D	ნაყოფის საშუალო რაოდენობა სანაყოფე ტოტზე				
E	ნაყოფის საშუალო მასა (ნაყოფის საშუალო ფაქტობრივი წონა ან ცხრილი #4 შესაბამისი ჯიშის საშუალო წონა (კგ))				

F	მოსავლიანობა ერთ კონკრეტულ სანიმუშო ხეზე (კგ)=A*B*C*D*E	-	-	-	-
	საშუალო მოსავლიანობა 1 ხეზე = (I+IIIII+IV)/4				

დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში

იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა არ დატოვა სანიმუშო ზოლები ზემოთ აღწერილი წესის შესაბამისად, ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი აღებულია, სანიმუშო ზოლი დატოვებული არ არის - ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

12. ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

იმ შემთხვევაში, თუ ზიანი დგება მოსავლის აღების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე დაწყებულია მოსავლის აღება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციისა და ნაკვეთის დათვალიერება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე აღებული მოსავლის რაოდენობა და მიეთითება დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მოსავალ აღებული ფართობი (ასევე შესაძლებელია მიეთითოს ჰექტრებში). დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება აულებელ/დარჩენილ მოსავალთან მიმართებაში.

ვაზის კულტურის დანაკარგების შეფასების მეთოდოლოგია

ვაზის ზიანის შეფასების პრინციპები

ვაზის ზიანის შეფასება წარმოებს სადაზღვევო რისკებით დაზიანებული ნაყოფების დაზღვევის პირობების შესაბამისი დანაკარგის დადგენის პროცენტული მაჩვენებლების, საბოლოო რეალური პროდუქციის და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის გზით.

ცხრილი 6 საქართველოს სამრეწველო ტექნიკური ჯიშების მტევნის საშუალო წონა:

ვაზის ჯიში	მტევნის საშუალო წონა(გრ.)
ავასირყვა	120
ალექსანდროული	120
ალიგოტე	125
გორული მწვანე	180
თავკვერი	200
კაბერნე-სოვინიონი	100

კაბისტონი შავი	125
კაჭიჭი	170
მუჯურეთული	90
მწვანე კახური	170
ოცხანური საფერე	120
ოჯალეში	90
პინო შავი	100
რქაწითელი	170
საფერავი	130
ქისი	170
ჩინური	170
ჩხავერი	120
წულუკიძის თეთრა	110
ხიხვი	95
ცოლიკოური	180
ციცქა	135

ყურძნის მოსავლის დაზიანების შეფასების სტანდარტები და ზიანის შემფასებლის ქმედებები დამზღვევის მიერ გაცხადებულ დაზიანებულ ვაზის პლანტაციაში მისვლისას:

13. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება;
14. ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
15. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
16. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;
17. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება;
18. ნაკვეთის ფოტოგრაფირების;
19. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღება;
20. ყურძნის მოსავლის დაზიანების შეფასება;
21. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;
22. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა;
23. საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (სრპ);
24. მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრპ);
25. ზიანის შეფასება მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე.

1. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში;

მზღვევის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე ზიანის შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს.

2. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს, ან გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა, ან ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან მიმართებაში, მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელად აკეთებს შესაბამის კომენტარს დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში.

3. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში

ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო განაცხადს და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის, მოსავლის აღების თარიღების და სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაციას და ადარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობას.

4. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და საჭიროების შემთხვევაში ამოწმებს ფართობს (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით, ასევე გეო-საინფორმაციო სისტემების გამოყენებით). დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის დაკორექტირება ვიზუალური დაკვირვებით, ან გარკვეული ვარაუდებით. ფართობის დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

5. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტურის განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის, ნაყოფის შეხორცების, ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში და სხვა) ადგენს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. აუცილებლად ითვალისწინებს ლოდინის პერიოდს და იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები არ შეესაბამება ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობას, ზიანის შემფასებელი აუცილებელად აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

6. ნაკვეთის ფოტოგრაფირება

შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი ახორციელებს ნაკვეთის ფოტოგადაღებას. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს როგორც დაზიანებული, ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ნაყოფები/ნიმუშები (ასეთის არსებობის შემთხვევაში). მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს ახლო და შორი ხედით, რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული სიტუაცია. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირებისთვის გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაიდენტიფიცირებელი საშუალება - კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისი, სადაც პოლისის ნომრის გარდა, ასახული იქნება შემოწმებას დაქვემდებარებული ფართობი (ჰა.). პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქალაქის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

7. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღება

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15-20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ხდება ერთი კოორდინატის აღება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის განედი, შემდეგ აღმოსავლეთის გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

8. ყურძნის მოსავლის დაზიანების შეფასება

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების - მტევნების მდგომარეობის გადახრას სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან. შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს თუ რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის შემცირება. ამასთან, საჭიროების შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეულ ნაკვეთზე საბოლოო რეალურ პროდუქციას და განსაზღვრავს მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის დაზიანების პროცენტს. პროცენტის დასადგენად ზიანის შემფასებელი ითვალისწინებს ისეთ აუცილებელ ფაქტორებს, როგორცაა: მცენარის განვითარების ფაზა, დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა, უკვე არსებული ზიანი, უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული მტევნების რაოდენობა, ნაწილობრივ დაზიანებული მტევნების რაოდენობა, დაზღვეული რისკის გამო, მტევნიდან ჩამოყრილი მარცვლის რაოდენობა და დაუზღვევლი რისკების მიერ განადგურებული მტევნების რაოდენობა.

9. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები

სანიმუშო მონაკვეთების შერჩევა ხდება ქვემოთ მოცემული ორი მეთოდიდან ერთ-ერთის გათვალისწინებით:

ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდი – უშუალოდ ზიანის შემფასებლის მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო მონაკვეთი, აღებული მონაკვეთები და მასზე არსებული ნიმუშები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი და მაქსიმალურად

წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული მონაკვეთი ან/და მონაკვეთზე არსებული სანიმუშო მცენარეები/ნაყოფები არ ასახავს დაზიანების საერთო სიტუაციას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი სანიმუშო მონაკვეთების განსაზღვრა ისევ შერჩევის გზით მანამ, სანამ ასაღები სანიმუშო მონაკვეთს/მცენარეებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისათვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი სახე. დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით ნიმუშების აღების მეთოდით;

საექსპერტო მონაკვეთზე ნიმუშების აღება არ უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნაზე. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია ამ შემთხვევაში ნაკვეთის მიჯნებიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებული ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობაზე დაფუძნებულ ნიმუშთა აღებას შემთხვევითობის პრინციპით. კერძოდ, ზიანის შემფასებლმა ვიზუალურად უნდა დაათვალიეროს მთლიანი ნაკვეთი და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ხარისხი, კულტურის ჯიშო/ვეგეტაციის პერიოდი, აგროტექნიკური ფონი, და ა.შ.) დაანაწილოს მთლიანი ნაკვეთი ქვენაკვეთებად. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვენაკვეთის ფართობის პროპორციულად, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით რა დროსაც, აუცილებლად განისაზღვრება ქვენაკვეთებზე მთლიანი ფართობი, ნიმუშების აღების საწყისი წერტილი და ნიმუშების აღების სიხშირე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ხარისხი მკვეთრად არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და გართულებულია ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება.

სეტყვისაგან დაზიანებული ვაზის სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების განსაზღვრა ხდება:

- კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დასადგენად.
- სანიმუშო მტევნის დაზიანების ხარისხის ან/და დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრად მტევანში მარცვლების რაოდენობის გათვალისწინებით.
- დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრად ყვავილელების/თანაყვავილელების მოცულობის ან მტევნიდან მოგლეჯილი/განადგურებული მარცვლების მოცულობის გათვალისწინებით საბოლოო რეალური პროდუქციის დასადგენად.

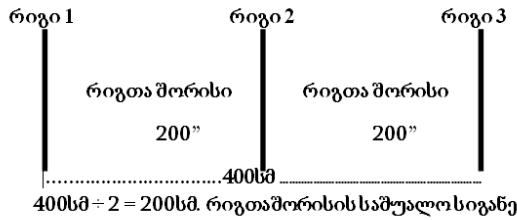
კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დადგენა

სანიმუშოდ ხდება 4 რიგში არსებული მცენარეების 3 გრძივ მეტრზე, ან 2 რიგში არსებული მცენარეები 6 გრძივ მეტრზე აღება.

რიგთაშორისის საშუალო სიგანის დადგენის მაგალითი:

დანართი #6

ანალოგიური მეთოდით წარმოებს რიგში ვაზებს შორის მანძილის განსაზღვრა. შესაბამისად აიზომება 3 გრძივ მეტრზე არსებული ვაზის ძირები და მიღებული შედეგი გასაშუალოვდება.

შენიშვნა 1: სანიმუშო ფართობზე რიგთაშორისების და რიგში ვაზებს შორის მანძილის აზომვა უნდა ზუსტად განხორციელდეს.

შენიშვნა 2: მცენარეთა რაოდენობის დადგენისას აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას მეჩხერიანობის ფაქტორი. შესაბამისად, ფაქტობრივი რაოდენობის განსაზღვრისთვის მიღებული ციფრი უნდა დაკორექტირდეს მეჩხერიანობის კოეფიციენტზე.

ცხრილი 7 სანიმუშო ვაზების რაოდენობა ≤ 1 ჰა ფართობისათვის, როდესაც დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი განისაზღვრება ყვავილელების/თანაყვავილელების ან მტევნიდან მოგლეჯილი/განადგურებული მარცვლების მოცულობის გათვალისწინებით საბოლოო რეალური პროდუქციის დასადგენად

მცენარეთა რიცხვი	ნიმუშთა ალების ტექნიკა	დანამატი გადაჭარბებაზე
6 ერთ./ნაკვეთი	2 x 3	ყოველ დამატებით 1 ჰა-ზე დამატებით ხდება 3 ერთეულის აღება

ცხრილი 8 სანიმუშო ვაზების რაოდენობა ≤ 1 ჰა ფართობისათვის, როდესაც დაზიანების ხარისხის ან/და დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი განისაზღვრება მტევანში მარცვლების რაოდენობის გათვალისწინებით

მცენარეთა რიცხვი	ჩარჩო	დანამატი გადაჭარბებაზე
4 ერთ. / ნაკვეთი	2 x 2	ყოველ დამატებით 1 ჰა-ზე დამატებით ხდება 2 ერთეულის აღება

შენიშვნა 1: იმ შემთხვევაში, როდესაც დაზიანების ხარისხის ან/და დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი განისაზღვრება მტევანში მარცვლების რაოდენობის გათვალისწინებით, 1 ჰა-მდე ფართობისთვის სანიმუშო მტევნის მინიმალური რაოდენობა

დანართი #6

უნდა იყოს რვა (8) ერთეული. ყოველი დამატებითი 1 ჰა. ფართობისთვის დამატებით ხდება ოთხი (4) სანიმუშო მტევნის აღება. ამასთან, აუცილებელია სანიმუშო ვაზზე მტევნების აღება განხორციელდეს რიგის ორივე მხრიდან, თანაბარი რაოდენობით.

შენიშვნა 2: სანიმუშოდ არ გამოიყენება ადგილი, სადაც აღინიშნება რიგში გაცდენილი ადგილები/მეჩხერიანობა. თუ შემთხვევითი სანიმუშო ვაზ(ებ)ის შერჩევასას სანიმუშო ადგილი მოუწევს გაცდენილ/მეჩხერ ადგილას, სანიმუშო ვაზ(ებ)ის შერჩევა განხორციელდება თავიდან.

ნიმუშების აღებისას აუცილებელი წესით გამოყენებული უნდა იქნეს ქცემოთ მოცემული ორი ფორმიდან ერთი

დანართი #6

ვაზის ნიმუშის აღების ფორმა მტევნის დაზიანების ინტენსიობის გათვალისწინებით

ნაკვეთის საკადასტრო კოდი	
ნაკვეთის ფართობი ჰა	

სანიმუშო ვაზი 1	
მტევანი #	დაზიანების %
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	

დანართი #6

ვაზის ნიმუშის აღების ფორმა მტევანზე მარცვლებით დათვლის შესაბამისად

ნაკვეთის საკადასტრო კოდი	
ნაკვეთის ფართობი ჰა	

სანიმუშო ვაზი		
მტევანი #	მტევანზე მარცვლების ჯამური ოდენობა	მტევანზე განადგურებული მარცვლების ოდენობა
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		

ზიანის შეფასებისას გასათვალისწინებელი ფაქტორები:

- აუცილებელია დაზღვეული რისკებისგან დაზიანებული ნაყოფების გამიჯვნა სხვა ფაქტორებისგან გამოწვეული დაზიანებისაგან, როგორცაა: მავნებლები, დაავადებები, მზის დამწვრობით და სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით გამოწვეული დაზიანებები;
- სეტყვით დაზიანებად არ უნდა მივიჩნიოთ ყურძნის მტევანზე გვალვით გამოწვეული მარცვლების დაზიანებული ფოთლების და მარცვლების სიხმელე;
- არ უნდა მივიჩნიოთ ჭრაქით დაავადებული და შემხმარი ყვავილედეები;
- სეტყვით დაზიანებად არ უნდა მივიჩნიოთ ანთრაქნოზით ბოტრიტის ცინერეა (ვაზის სოკოვანი დაავადება) დაზიანებული ვაზის ფოთლები და მარცვლები. ამ დაავადებით დაზიანებულ ფოთლებზე და რქაზე ჩნდება თამბაქოსფერი ლაქები.

10. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა

დაზიანების პროცენტული ოდენობის დასადგენად, სეტყვისგან დაზიანებული ვაზის შეფასება წარმოებს განსხვავებული მეთოდებით და დამოკიდებულია ვაზის განვითარების ფენოფაზებზე.

შენიშვნა: დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლა, როდესაც პროცენტის კალკულაცია ხდება მტევანზე განადგურებული თანაყვავილედეების ან მარცვლების მოცულობის შემცირების გათვალისწინებით, ხორციელდება ერთნაირი მიდგომით. განსხვავება მდგომარეობს შემდეგში: ყვავილობის ფაზის დამთავრების ჩათვლით პერიოდში დაზიანების პროცენტის ბაზისად გამოიყენება მტევანში ყვავილედეების ან/და თანაყვავილედეების განადგურება; მარცვლის გამონასკვის ფაზიდან დაზიანების პროცენტის ბაზისად გამოიყენება მტევანში მარცვლების განადგურება.

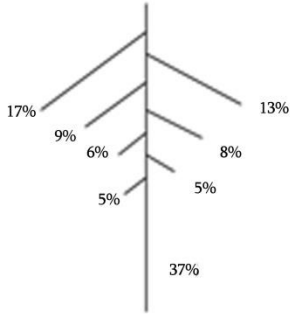
I. თანაყვავილედეების დიფერენციაციიდან ყვავილობის დამთავრების ფაზების ჩათვლის პერიოდი.

აღნიშნულ ფაზებში დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლის ბაზისად გამოიყენება ყვავილედეების/თანაყვავილედეების გათვალისწინებით მტევნის ფართობის/მოცულობის შემცირება დაზიანებამდე არსებულ მდგომარეობასთან შედარებით, ან მტევნის სრული განადგურება. შესაბამისად, აღნიშნული ფაქტორები პირდაპირპროპორციულია მოსავლის რაოდენობრივი შემცირებისა.

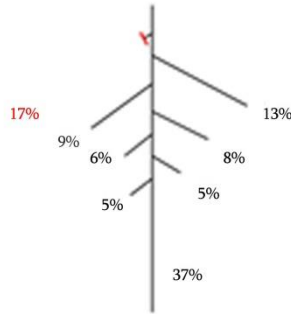
სურათზე #1 მოცემულია საკონტროლო მტევანი და მტევნების დაზიანების განსხვავებული პროცენტული მაჩვენებლები, რომლებიც შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას როგორც სარკვევი.

სურათი 1 სარკვევი

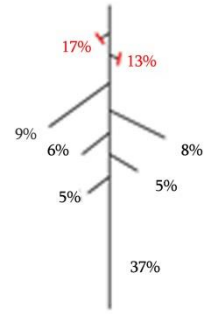
საშუალო ზომის მტევანის თითოეულ განშტოებაზე პროდუქციის გადანაწილება საკონტროლო, დაუზიანებელი მტევანი

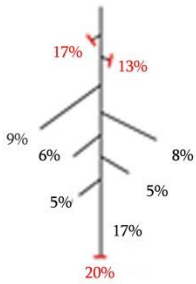
საშუალო ზომის მტევანზე სეტყვისგან გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი 17%

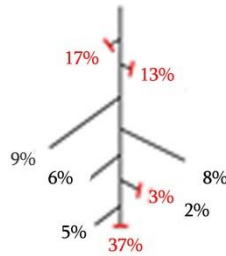
საშუალო ზომის მტევანზე სეტყვისგან გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი 30%

საშუალო ზომის მტევანზე სეტყვისგან გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი 50%

საშუალო ზომის მტევანზე სეტყვისგან გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი 50%

თითოეული სანიმუშო ვაზიდან აღებული მტევანი შემოწმდება ინდივიდუალურად. ყურადღება გამახვილდება მტევანში არსებული/გადარჩენილი და გაცვენილი ყვავილელების/ თანაყვავილელების რაოდენობაზე/მოცულობებზე.

შესაბამისად, თითოეულ მტევანზე შემცირებული თანაყვავილეების/მოცულობის გათვალისწინებით 10 ქულიანი სისტემით (0 ქულა - 0%, 1 ქულა - 10%, 2 ქულა - 20%, 3 ქულა - 30%... 10 ქულა - 100%) მიენიჭება შესაბამისი დაზიანების პროცენტი და მიეკუთვნება შესაბამისად დაზიანებულ მტევნების ჯგუფს. საბოლოოდ, მთლიანი მტევნების რაოდენობიდან (ყველა სანიმუშო მტევნის ჯამიდან) გამოითვლება დაზიანების საშუალო შეწონილი პროცენტული მაჩვენებელი.

მთლიანი დაზიანებული ნაკვეთის ზიანის საშუალო პროცენტული ოდენობის გამოსათვლელად ყველა სანიმუშო მონაკვეთზე მიღებული პროცენტული ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული პროცენტული მაჩვენებელი.

II. მარცვლის გამონასკვიდან სრული სიმწიფის პერიოდში

აღნიშნულ ფაზებში დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლები გამოითვლება სანიმუშო ვაზზე აღებული მტევნიდან მოგლეჯილი/განადგურებული მარცვლების მოცულობის

დანართი #6

გათვალისწინებით. მტევანზე მოგლეჯილი/განადგურებული მარცვლების მოცულობა პირდაპირპროპორციულია მოსავლის რაოდენობრივი შემცირების.

სურათზე #2 მოცემულია საკონტროლო მტევანი და მტევნების დაზიანების განსხვავებული პროცენტული მაჩვენებლები, რომლებიც შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას როგორც სარკვევი.

სურათი 2

თითოეული სანიმუშო ვაზიდან აღებული მტევანი შემოწმდება ინდივიდუალურად. ყურადღება გამახვილდება მტევანში არსებული და გაცვენილი მარცვლების რაოდენობაზე შესაბამისად, თითოეულ მტევანზე, მტევანში შემცირებული მარცვლების/მტევნის მოცულობის გათვალისწინებით 10 ქულიანი სისტემით, (0 ქულა - 0%, 1 ქულა - 10%, 2 ქულა - 20%, 3 ქულა - 30%... 10 ქულა - 100%) მიენიჭება შესაბამისი დაზიანების პროცენტი და მიეკუთვნება დაზიანებულ მტევნების ჯგუფს. საბოლოოდ, მთლიანი მტევნების რაოდენობიდან (ყველა სანიმუშო მტევნის ჯამიდან) გამოითვლება დაზიანების საშუალო შეწონილი პროცენტული მაჩვენებელი.

მთლიანი დაზიანებული ნაკვეთის ზიანის საშუალო პროცენტული ოდენობის გამოსათვლელად ყველა სანიმუშო მონაკვეთზე მიღებული პროცენტული ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული პროცენტული მაჩვენებელი.

ყურძნის მოსავლის დაზიანების % = (დაზიანებული მარცვლების რაოდენობა X 100): მარცვლების საერთო რაოდენობაზე

ნიმუში# 1

შენიშვნა 1: სანიმუშო მტევნების შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი აუცილებლად ითვალისწინებს დაუზღვეველი რისკებისაგან მიყენებულ დაზიანებებს/დანაკარგებს.

ამასთან, ყურადღებას ამახვილებს ისეთი მტევნების/ყვავილელების/მარცვლების რაოდენობაზე, რომლებიც არასათანადო განვითარების გამო ვერ მიაღწევენ სრულ სიმწიფეს. აღნიშნული ფაქტორები წარმოადგენენ დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დაკორექტირების საფუძველს.

მარცვლის გამონასკვიდან სრული სიმწიფის პერიოდებში, სანიმუშო მტევნის დაზიანების ხარისხის ან/და დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა მტევანში მარცვლების რაოდენობის გათვალისწინებით.

აღნიშნული მეთოდი საშუალებას იძლევა მაქსიმალური სიზუსტით განისაზღვროს კონკრეტული მტევნის დაზიანების ხარისხი., შესაბამისად, აღნიშნული მეთოდი შეიძლება გამოყენებულ იქნას იმ შემთხვევაში, როდესაც დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი გამოითვლება მარცვლის გამონასკვიდან სრული სიმწიფის პერიოდში მტევნიდან მოგლეჯილი/განადგურებული მარცვლების მოცულობის გათვალისწინებით. აღნიშნული მეთოდი შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას ნაკვეთზე დაზიანების პროცენტული ოდენობის დასადგენად.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დასადგენად, სანიმუშო მტევნებზე არსებული ან გაცენილი მარცვლები კლასიფიცირდება შემდეგი კრიტერიუმების გათვალისწინებით:

დაზღვეული რისკით დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული მარცვლები – შემოწმების მომენტში აღებულ სანიმუშო მტევნის მარცვლებზე დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანება არ აღინიშნება ან დაზიანების ხარისხი იმდენად მცირეა, რომ დაზიანების შემდგომ მარცვალი გააგრძელებს განვითარებას/დამსხვილებას/მწიფობას, არ მოხდება მისი განადგურება მიმდინარე დაზიანებით. აღნიშნული მარცვლები უნდა მიეკუთვნოს დაუზიანებელი მარცვლების რაოდენობას.

დაზღვეული რისკით დაზიანებული ან განადგურებული მარცვლები – შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკით ძლიერ დაზიანებული ან სრულიად განადგურებული მარცვლები, რომლებიც დაზღვეული რისკის ზემოქმედების შედეგად მიყენებული მექანიკური დაზიანებების გამო მოკლებულია ფიზიოლოგიური პროცესების წარმართვის უნარს, განადგურებულია და დაკარგული აქვს საბაზრო ღირებულება (დაჩეჩქილი/დაბეგვილი/დახეთქილი მარცვლები). ამასთან, დაზღვეული რისკით განადგურებული მარცვლების რაოდენობაში შედის ისეთ დონეზე დაზიანებული მარცვლები, რომლებსაც შემოწმების მომენტისათვის ჯერ კიდევ შერჩენილი აქვს ცხოველქმედების უნარი, მაგრამ გარკვეული პერიოდის გავლის შემდგომ, დაზღვეული რისკით გამოწვეული დაზიანებებისგან მიყენებული უარყოფითი ზემოქმედების გამო ვეღარ მოახერხებს ფიზიოლოგიური პროცესების აღდგენას და აუცილებლად განადგურდება. შემოწმების მომენტში სანიმუშო მტევანზე დაზღვეული რისკის მიერ გაცენილი მარცვლების რაოდენობა გამოითვლება მტევანზე არსებული ცარიელი მარცვალ-საჯდომიდან ან/და მტევანზე ნაყოფის გარეშე დარჩენილი ადგილებიდან ჩამოცენილი მარცვლების გათვალისწინებით.

შენიშვნა 1: სანიმუშო ვაზზე მტევნების შემოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს მტევნების ძირში მოჭრით ან მოჭრის გარეშე.

შენიშვნა 2: საექსპერტო ნაკვეთში რამოდენიმე ჯიშის არსებობის შემთხვევაში ზარალი უნდა დაითვალოს ჯიშების მიხედვით, რადგან თითოეული ჯიში განსხვავდება რაღაც დონით, როგორც ფენოფაზების მსვლელობით, ისე სეტყვის მიმართ რეზისტენტობით. დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის გამოსათვლელად სანიმუშო ვაზებიდან მიღებული ნიმუშები დაჯამდება კლასიფიცირებული მარცვლების შესაბამისად და მოხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკით განადგურებული/განადგურებას დაქვემდებარებული მარცვლების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა.

$$\text{ზიანის \%} = \frac{D}{D + S} \times 100$$

სადაც:

ზიანის % - დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელია,
D - დაზღვეული რისკის მიერ განადგურებული/განადგურებას დაქვემდებარებული მარცვლები,
S- დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული მარცვლები.

შენიშვნა 1: ზიანის პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად სანიმუშო ფართობების აღება ხორციელდება ცალ-ცალკე თითოეული დაზღვეული ნაკვეთისთვის, რომელსაც გააჩნია საკუთარი სადაზღვევო ლიმიტი, საკადასტრო კოდი ან GPS კოორდინატი. დაუშვებელია თუნდაც იგივე პოლისით დაზღვეული იგივე კულტურის სანიმუშო ნაყოფების პროცენტის შერევა/გასაშუალოება სხვა დაზღვეული ფართობის სადაზღვევო ლიმიტის მქონე ნაკვეთის ნიმუშებთან ან პროცენტთან.

შენიშვნა 2: დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლა არაერთგვაროვნად დაზიანებული ნაკვეთის ქვენაკვეთებად დაყოფის შემთხვევაში, ქვენაკვეთებზე დაზიანების პროცენტული ოდენობის გამოთვლა წარმოებს მთლიან (შემოწმებას დაქვემდებარებულ) დაზღვეულ ფართობში ქვე ნაკვეთებად დაყოფილი ფართობის პროპორციულად.

11. საბოლოო რეალური პროდუქციის (სრპ) და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) განსაზღვრა

საბოლოო რეალური პროდუქცია (სრპ) (სადაზღვევო რისკის ხდომილების შემდეგ დარჩენილი პროდუქცია) და მისაღები რეალური პროდუქცია (მრპ) სეტყვისაგან მიყენებული ზიანის გამოთვლა წარმოებს ცხრილი #1 შესაბამისად აღებულ სანიმუშო ვაზებზე აღრიცხული ყველა მტევნის რაოდენობის გათვალისწინებით. პირველ რიგში განისაზღვროს მრპ და შემდეგ მიღებულ შედეგზე დაყრდნობით, საჭიროების შემთხვევაში, განისაზღვროს სრპ.

სეტყვისგან დაზიანებული ვაზის მისაღები რეალური პროდუქცია დგინდება შემდეგი მოცემულობების გათვალისწინებით:

- ერთ ძირ ვაზზე მტევნების საშუალო რაოდენობა, რომლის განსაზღვრისათვის ყველა სანიმუშო ვაზზე აღებული/ათვლილი მტევნების ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული მაჩვენებელი.
- ერთ ჰა-ზე არსებული ვაზის ძირების რაოდენობა.
- ჯიშისთვის დამახასიათებელი 1 მტევნის საშუალო წონა. ნაკვეთის შემოწმების მომენტში კონკრეტული ჯიშის (სრულ სიმწიფეში მყოფი) დაუზიანებელი მტევნის

საშუალო წონა, ან ზემოთ მოცემული საქართველოს სამრეწველო ტექნიკური ჯიშების სამეურნეო - ტექნოლოგიური მაჩვენებლების მიხედვით კონკრეტული ჯიშისთვის დამახასიათებელი მტევნის საშუალო წონა.

შენიშვნა: იმ შემთხვევაში, როდესაც ჯიშისთვის დამახასიათებელი 1 მტევნის საშუალო წონის დასადგენად გამოიყენება მტევნის საშუალო ფაქტობრივი წონა, უნდა აიწონოს და გასაშუალოვდეს მხოლოდ დაუზიანებელი მტევნები და მხოლოდ მოსავლის ალების პერიოდში. მათი არ არსებობის შემთხვევაში, გამოიყენება ტექნოლოგიური მაჩვენებლების მიხედვით კონკრეტული ჯიშისთვის დამახასიათებელი მტევნის საშუალო წონა.

დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში – იმ შემთხვევაში, თუ მოსავლის ალების პერიოდისთვის მზღვეველს, დამზღვევს/მოსარგებლეს შორის მიღწეული არ არის შეთანხმება მოსავლის დანაკარგის ოდენობაზე, ან სადაზღვევო რისკის ხდომილებას ადგილი ჰქონდა მოსავლის ალების პერიოდში, მზღვეველის წერილობითი თანხმობით დამზღვევი უფლებამოსილია აიღოს მოსავალი მზღვეველის წარმომადგენლის ადგილზე მისვლამდე და დატოვოს „სანიმუშო ზოლები“ აგროდაზღვევის განკარგულების მიხედვით.

იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა არ დატოვა სანიმუშო ზოლები ზემოთ აღწერილი წესის შესაბამისად, ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი ალებულია, სანიმუშო ზოლი დატოვებული არ არის - ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

12. ზიანის შეფასება მოსავლის ალების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე
იმ შემთხვევაში, თუ ზიანი დგება მოსავლის ალების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე დაწყებულია მოსავლის ალება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციისა და ნაკვეთის დათვალიერება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე ალებული მოსავლის რაოდენობა და მიეთითება დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მოსავალ-ალებული ფართობი (ასევე შესაძლებელია მიეთითოს ჰექტრებში). დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება აულებელ/დარჩენილ მოსავალთან მიმართებაში.

კარტოფილის კულტურის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია

კარტოფილის ზიანის შეფასების პრინციპები

კარტოფილის ზიანის შეფასება წარმოებს სადაზღვევო რისკებით დაზიანებული მცენარის დაზღვევის პირობების შესაბამისი დანაკარგის დადგენის პროცენტული მაჩვენებლების, საბოლოო რეალური პროდუქციის და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის გზით.

კარტოფილის ზიანის შეფასების სტანდარტები და ზიანის შემფასებლის ქმედებები დამზღვევის მიერ გაცხადებულ დაზიანებულ ნაკვეთში მისვლისას:

- დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
- სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
- ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;
- დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება
- ნაკვეთის ფოტოგრაფირების პროცედურა;
- ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა;
- გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა;
- სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;
- კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დადგენა და დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის/დანაკარგების მაქსიმალური ლიმიტის (დმლ) შეფასება;
- მცენარის განვითარების ფენოფაზები;
- ფოთლოვანი მასის დანაკარგის კალკულაცია;
- საბოლოო რეალური პროდუქციის (სრპ) შეფასება;
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) შეფასება;
- დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში;
- წყალდიდობის მიერ გამოწვეული ზიანის იდენტიფიცირება და ზიანის შეფასება;
- კარტოფილის განვითარების ადრეულ ფაზებში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე ზიანის შეფასების სტანდარტი გადათესვის შესაძლებლობის გათვალისწინებით.

1. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში; მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე ზიანის შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს.

2. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი იდენტიფიკაციას უკეთებს დაზიანებულ ნაკვეთს - ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს, ან გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა, ან ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან

მიმართებაში, მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შესაბამის კომენტარს, დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში.

3. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში

ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო განაცხადს და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის, თესვის, მოსავლის აღების თარიღების და სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესახებ და ადარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან.

4. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და ამოწმებს ფართობს (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით, ასევე გეო-საინფორმაციო სისტემების გამოყენებით). დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის დაკორექტირება ვიზუალური დაკვირვებით, ან გარკვეული ვარაუდებით. ფართობის დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

5. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტურის განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის/ ნაყოფის შეხორცების ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში და სხვა) აწარმოებს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობის დადგენას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. აუცილებლად ითვალისწინებს ლოდინის პერიოდს და იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები შესაბამისობაში არ მოდის ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან, ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

6. ნაკვეთის ფოტოგრაფირების პროცედურა

შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი ახორციელებს ნაკვეთის ფოტოგადაღებას. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს როგორც დაზიანებული, ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ტუბერები/ნიმუშები (აუცილებლობის შემთხვევაში). მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს ახლო და შორი ხედით, რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული სიტუაცია. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირების მიზნით გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაინდენტიფიცირებელი საშუალება. კერძოდ, კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისი, სადაც პოლისის ნომრის გარდა, ასევე ასახული იქნება შემოწმებას

დაქვემდებარებული ფართობი (ჰა.). პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქალაქის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

7. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15-20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ხდება ერთი კოორდინატის აღება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის განედი, შემდეგ აღმოსავლეთის გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

8. გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა

საჭიროების შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი ადგენს დაზღვეული რისკებით (დაზღვევის პირობებთან შესაბამისი) დაზიანებული მონაკვეთების ფართობს. იმ შემთხვევაში, თუ ნაკვეთზე ადგილი ჰქონდა წყალდიდობას, ან/და შეინიშნება დატბორვის ნიშნები ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ფართობის აზომვას ფიზიკურად ან GIS სისტემების გამოყენებით და დაზიანებული ფართობის დადგენას.

9. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მეთოდები

სანიმუშო მონაკვეთების შერჩევა ხდება ქვემოთ მოცემული ორი მეთოდიდან ერთ-ერთის გათვალისწინებით:

ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდი – მეთოდის გამოყენებისას უშუალოდ ზიანის შემფასებლის მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო მონაკვეთი და შერჩეული მონაკვეთები. მასზე არსებული ნიმუშები/მცენარეები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი და მაქსიმალურად წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული მონაკვეთი ან/და მონაკვეთზე არსებული სანიმუშო მცენარეები/ნაყოფები არ ასახავს დაზიანების საერთო სიტუაციას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი სანიმუშო მონაკვეთების განსაზღვრა ისევე შერჩევის გზით მანამ, სანამ ასაღებ სანიმუშო მონაკვეთს/მცენარეებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისთვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი სახე.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით ნიმუშების აღების მეთოდით.

სანიმუშო მონაკვეთზე ნიმუშების აღება უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნიდან 5-10 მეტრ სიღრმეში. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია ნაკვეთის მიჯნებიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებულ ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობაზე დაფუძნებულ ნიმუშთა აღებას შემთხვევითობის პრინციპით. კერძოდ, ზიანის შემფასებელმა ვიზუალურად უნდა დაათვალიეროს მთლიანი ნაკვეთიდან გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ინტენსივობა, კულტურის ჯიში/ვეგეტაციის პერიოდი, თესვის თარიღები, აგროტექნიკური ფონი, და ა.შ.) დაყოს მთლიანი ნაკვეთი ქვე-

ნაკვეთებად. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვენაკვეთის ფართობის პროპორციულად, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით, რა დროსაც აუცილებელი წესით განისაზღვრება ქვენაკვეთებზე მთლიანი ფართობი, ნიმუშების აღების საწყისი წერტილი და ნიმუშების აღების სიხშირე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიული) აღების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ინტენსივობა მკვეთრად არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და გართულებულია ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება.

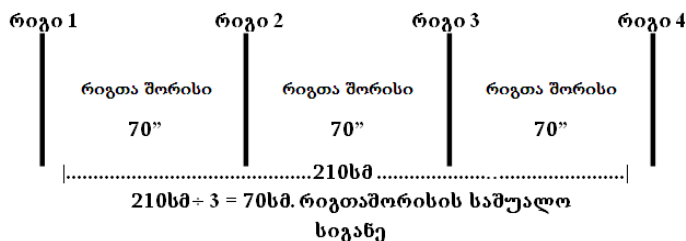
კარტოფილის ნაკვეთზე სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების განსაზღვრა ხდება შემდეგი პარამეტრების დადგენის მიზნით:

- კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დადგენა
- საბოლოო რეალური პროდუქციის დასადგენად
- მცენარის განვითარების ფენოფაზის დასადგენად და დეფოლაციის ფაქტორის გათვალისწინებით დაზიანების პროცენტული ოდენობის დასადგენად

10. კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დადგენა

სანიმუშოდ ხდება ოთხ (4) რიგში არსებული მცენარეების სამ (3) გრძივ მეტრზე ან ორ (2) რიგში არსებული მცენარეები ექვს (6) გრძივ მეტრზე აღება.

რიგთაშორისის საშუალო სიგანის დადგენის მაგალითი როდესაც სანიმუშოდ აღებულია ოთხი (4) რიგი:

ანალოგიური მეთოდით წარმოებს რიგში მცენარეებს შორის მანძილის განსაზღვრა. შესაბამისად აიზომება 3 ან 6 გრძივ მეტრზე არსებული მცენარეები და მოხდება მიღებული შედეგის გასაშუალოება.

შენიშვნა: სანიმუშო ფართობზე რიგთაშორისების და რიგში მცენარეებს შორის მანძილის აზომვა უნდა განხორციელდეს ზედმიწევნით, რადგან მიღებული ციფრები მრავლდება დიდ ფარგლებში და უზუსტობა გამოიწვევს საბოლოო შედეგებში დიდ ცდომილებას ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან.

მცენარის განვითარების ფენოფაზის დასადგენად და დეფოლაციის ფაქტორის გათვალისწინებით დაზიანების პროცენტული ოდენობის დასადგენად:

- ნიმუშის ერთეული: სანიმუშო ფართობი უნდა აერთიანებდეს 2 მცენარეს, რომელიც დარგულია თანმიმდევრულად ერთ მწკრივში/ბაზოზე.
- 1 ჰა–მდე ასაღებ ნიმუშთა მინიმალური რაოდენობა: 3

- ყოველი დამატებით 1 ჰა. ფართობისათვის დამატებით ხდება 1 სანიმუშო ფართობის აღება.

საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრისათვის:

- ნიმუშის ერთეული: 2 მ² (2 მ სიგრძე x 1 მ სიგანე)
- ასაღებ ნიმუშთა მინიმალური რაოდენობა: 3
- ყოველი დამატებითი 1 ჰა. ფართობისთვის დამატებით ხდება 1 სანიმუშო ფართობის აღება.

სეტყვისგან გამოწვეული დაზიანების შემთხვევაში აუცილებელია ზიანის შემფასებლის მიერ განისაზღვროს შემდეგი მაჩვენებლები:

- მცენარის განვითარების ფენოლოგიური ფაზა რისკის დადგომის დროს დაზიანებული ფოთლოვანი ზედაპირი (ცხრილების და სარკვევების გამოყენებით) მცენარეთა სიმჭიდროვე და დაკარგულ მცენარეთა რაოდენობა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) მიწის ნაკვეთის პროდუქტიულობა. თუ საჭიროა, განისაზღვროს შემდეგი ფორმულით:

$$\text{მცენარეთა რიცხვი X 1 მცენარის მოსავლის საშ. წონა}$$

დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის/დანაკარგების მაქსიმალური ლიმიტის (დმლ) შეფასება:

დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრისათვის კარტოფილის განვითარების ფენოფაზებში გამოირჩევა 10 ფენოფაზა. შესაბამისად დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი ვარირებს განვითარების ფენოფაზების მიხედვით. ცხრილი #1

11. მცენარის განვითარების ფენოფაზები:

კარტოფილის ზიანის შეფასებისთვის აუცილებელი სადაზღვევო პირობები

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების მდგომარეობის გადახრას სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან. შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენისთვის. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის შემცირება, იმასთან შედარებით რაც იყო რისკის დადგომამდე.

დაზიანების პროცენტის დასადგენად ზიანის შემფასებელი ითვალისწინებს ისეთ აუცილებელ ფაქტორებს, როგორცაა: მცენარის განვითარების ფაზა; დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა; უკვე არსებული ზიანი; უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული მწვანე მასის/ თუბერების რაოდენობა; ნაწილობრივი და ტოტალური დაზიანებების რაოდენობა; დაუზღვევლი რისკების მიერ მიყენებული ზარალი.

კარტოფილის განვითარების ფენოფაზები:

დანართი #6

1. აღმოცენება.
2. პირველი ორი ფოთლის განვითარება.
3. პირველადი ღეროების განვითარება მთავარ ღეროზე შეინიშნება 6-8 მუხლთაშორისი. ამ ფაზაში მცენარის სიმაღლე მერყეობს 15-20 სანტიმეტრამდე. ბაზოებზე არსებული მცენარეების 20% ეხება ერთმანეთს.
4. მცენარის სიმაღლე 20-30 სმ. მთავარ ღეროზე შეინიშნება 10-12 მუხლთაშორისი. მცენარეზე უკვე ჩანს პატარა კვირტები. იწყება ტუბერიზაციის პროცესი..ბაზოებზე არსებული მცენარეების 90% ეხება ერთმანეთს.
5. მცენარე 30-40 სმ-ია. მცენარეზე აღინიშნება 11-12 მუხლთაშორისი და მეტი. მცენარეზე კარგად ჩანს პირველი კვირტები და ყვავილები. დაწყებულია მეორადი ღეროების განვითარება. მცენარის ამოთხრისას კარგად ჩანს პატარა ტუბერები, რომელთა წონა შეადგენს საბოლოო წონის 10%.
6. პირველი ყვავილედის სრული ყვავილობა. მეორადი ღეროები იწყებენ კვირტების ფორმირებას. ერთეული ტუბერების დიამეტრი აჭარბებს 5 სმ-ს.
7. პირველი ყვავილედის ყვავილობის დასასრული. მეორად ღეროებზე არსებულ ყვავილედებს დაწყებული აქვს ყვავილობა. მესამეულ ღეროებზე აღინიშნება კვირტები. ტუბერების წონა შეადგენს საბოლოო წონის 35%.
8. ყვითლდება. მცენარის ვეგეტატიური ზრდის დასასრული. გვერდითა მესამეული ღეროების ყვავილობა.
9. ყველა ყვავილი ჩამოცვენილია და ფოთლები ყვითლდება. მცენარე მთლიანად დაყვავილებულია (ყველა ყვავილი ჩამოცვენილია). ფოთლები იწყებენ ჭკნობას. ტუბერები აღწევენ საბოლოო წონის 70%.
10. მცენარის სრული გამოშრობა/ჩახმობა და ტუბერის დამწიფება. მცენარის სრული ჭკნობა/ტუბერის მომწიფება. ტუბერები აღწევენ საბოლოო წონის 80-90%. ტუბერები მწიფდება, მიმდინარეობს კანის გამკვრივება. აღნიშნულ ფენოფაზაში მოსავლის ამოღების გაჭიანურება იწვევს მოსავლის დანაკარგებს.

კარტოფილის დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი განისაზღვრება ქვემოთ მოცემულ ცხრილებზე დაყრდნობით. ცხრილების გამოყენება აუცილებელია განხორციელდეს კარტოფილის კულტივირების პერიოდის შესაბამისად.

ცხრილი #9 ფოთლოვანი ზედაპირის დაზიანების გამო მიღებული დანაკარგების მაქსიმალური ლიმიტი (დაზიანების პროცენტული ოდენობა). საშუალო-საადრეო და საადრეო ციკლი.

% ფოთლოვანი დანაკარგი *მცენარის განვითარების ფაზა	% ფოთლოვანი დანაკარგი											
	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

3	0	2	4	6	8	10	13	16	19	22	25
4	0	0	10	14	19	24	29	33	38	43	48
5	0	0	12	16	22	28	33	40	44	50	54
6	0	0	12	18	24	30	36	43	48	54	60
7	0	0	0	12	16	20	24	29	33	37	41
8	0	0	0	0	9	11	13	16	18	20	22
9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

ცხრილი 10 ფოთლოვანი ზედაპირის დაზიანების გამო მიღებული დანაკარგების მაქსიმალური ლიმიტი. (დაზიანების პროცენტული ოდენობა) საშუალო, საშუალო-საგვიანო ციკლი, სასურსათე ან სათესლე კარტოფილი

% ფოთლოვანი დანაკარგი *მცენარის განვითარებისვაზა	% ფოთლოვანი											
	0	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	
1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
3	0	2	4	6	8	10	13	16	19	22	25	
4	0	3	6	9	12	15	19	23	27	31	35	
5	0	3	7	10	13	17	22	28	33	39	45	
6	0	4	9	13	18	22	28	34	40	46	52	
7	0	4	9	13	18	22	27	32	37	42	47	

8	0	3	6	8	11	14	17	20	24	27	30
9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

12. ფოთლოვანი მასის დანაკარგის კალკულაცია

დაზიანების პროცენტული ოდენობის განსაზღვრისათვის საწყის ეტაპზე აუცილებელია დადგინდეს მცენარის განვითარების ძირითადი ფენოფაზა. ამისათვის, სანიმუშო მცენარეებზე უნდა შეფასდეს მცენარის პირველად ღეროებზე კვანძების/მუხლების რაოდენობის მიხედვით, ყვავილების არსებობა და ა.შ სეტყვის მოხდენის დროს.

მცენარის განვითარების ფენოფაზის დადგენის შემდგომ, სანიმუშოდ აღებულ თითოეულ მცენარეზე უნდა განისაზღვროს დაზიანებამდე არსებული ფოთლის/მწვანე მასის მოცულობასთან შედარებით, დაზიანების შემდგომ დარჩენილი მასის მოცულობის პროცენტული სხვაობა. შესაძლებელია პროცენტული სხვაობის დადგენისთვის გამოყენებულ იქნას ქვემოთ მოცემული ფოტომასალა.

განადგურებული ფოთლოვანი ზედაპირის განსაზღვრის სარკვევი

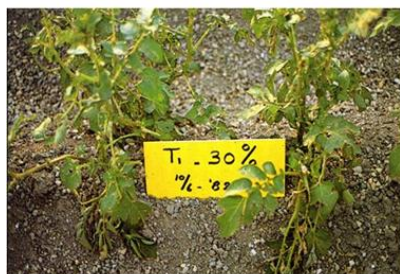

დეფოლიაცია 0%   დეფოლიაცია 10%   დეფოლიაცია 30%   დეფოლიაცია 60%   დეფოლიაცია 95%

30% დეფოლიაცია

60% დეფოლიაცია

90% დეფოლიაცია

დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენისას ზიანის შემფასებლის მიერ გათვალისწინებული უნდა იყოს ღეროები, რომლებიც ბოლომდე არაა გადატეხილი და შენარჩუნებული აქვთ საკვები ნივთიერებების გატარების მინიმალური ცირკულაცია, აქვთ რეგენერაციისა და აღდგენის გარკვეული შესაძლებლობა.

სეტყვის მოხდენიდან რამდენიმე დღეში, ნათლად ჩანს საკმარისი რაოდენობის ახალი ფოთლოვანი მასა როგორც პირველად, ასე მეორად ღეროებზე. ამან კი, შეიძლება გაართულოს სადაზღვევო შემთხვევის ფენოლოგიური მდგომარეობის განსაზღვრა.

შენიშვნა 1: განმეორებით სადაზღვევო შემთხვევისას:

- 8-10 დღიანი შუალედით მომხდარი სადაზღვევო შემთხვევები, როცა მცენარის განვითარების ფაზები ერთმანეთის მსგავსია, ჩაითვლება ჯამში ერთ სადაზღვევო შემთხვევად.
- იმ შემთხვევაში კი, როცა მცენარის ფენოლოგიურ ფაზებს შორის სხვაობა ერთზე მეტია, უნდა მოხდეს თითოეული სადაზღვევო შემთხვევისას დაკარგული ფოთლების რიცხვის განსაზღვრა და დაუკავშირდება აღნიშნულ ფენოლოგიურ ფაზაში ფუნქციონალური ფოთლების რიცხვის პროცენტს.

შენიშვნა 2: ზიანის პროცენტული მაჩვენებლის დადგენისთვის სანიმუშო ფართობების აღება ხორციელდება ცალცალკე თითოეული დაზღვეული ნაკვეთისთვის, რომელსაც გააჩნია საკუთარი სადაზღვევო ლიმიტი, საკადასტრო კოდი ან GPS კოორდინატი. დაუშვებელია, თუნდაც იგივე პოლისით დაზღვეული იგივე კულტურის შესაბამისად მიღებული დანაკარგების პროცენტის შერევა/გასაშუალოება სხვა დაზღვეული ფართობის სადაზღვევო ლიმიტის მქონე ნაკვეთის ნიმუშებთან.

13. საბოლოო რეალური პროდუქციის (სრპ) შეფასება

საბოლოო რეალური პროდუქცია მოსავლის ალების პერიოდში განისაზღვრება აწონვის წესით.

ამასთანავე, მცენარის განვითარების ადრეულ ფაზებში საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრა შესაძლებელია განხორციელდეს ქვემოთ ჩამოთვლილი მახასიათებლების გათვალისწინებით:

1. მცენარეთა აღმოცენების პროცენტის ან/და მეჩხერიანობის გათვალისწინებით.
2. ტუბერების წონის და რაოდენობის შემცირება, რომელიც გამოწვეულია მავნებლებით და დაავადებებით.
3. არასათანადო აგრო ტექნიკური ფონით გამოწვეული ტუბერების წონისა და რაოდენობის შემცირება.
4. ნაკვეთზე არსებული მცენარეების საერთო მდგომარეობა.

შენიშვნა: სრპ-ს დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ზემოთ ჩამოთვლილი მახასიათებლები გარჩევადი და თვლადია.

დაუზღვეველი რისკებისაგან (მავნებელ-დაავადებები) კარტოფილზე მიყენებული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დაკორექტირება

კარტოფილის დაავადებასთან ბრძოლის ჩაუტარებლობის, ან უხარისხოდ ჩატარების გამო დაავადება მთელ ფართობზე სწრაფად ვრცელდება და მცენარეების დალუპვასაც კი იწვევს. ასეთ პირობებში ხშირია ისეთი შემთხვევები, როცა ვეგეტაციის პერიოდში ამ დაავადების

გავრცელების შემდეგ მოსული სეტყვით დამატებით დაზიანებულა ნათესი. იმისათვის, რომ მოხდეს სხვადასხვა ტიპის დაზიანებების დიფერენციაცია, პირველ რიგში, დგინდება პირველად მომხდარი დაზიანების შედეგი.

შესაბამისად, სადაზღვევო რისკების შედეგად გამოწვეული დანაკარგები კორექტირდება დაუზღვეველ რისკებზე (მავნებლები, დაავადებები და ა.შ.).

14. მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) შეფასება

(მოსავალი, რომელსაც დამზღვევი მიიღებდა ადგილი რომ არ ჰქონოდა სადაზღვევო რისკის ხდომილებას)

მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) განსაზღვრა წარმოებს ზემოთ აღწერილი შედეგების გათვალისწინებით:

I. დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებელი

II. საბოლოო რეალური პროდუქცია (სრპ)

$$მრპ = \frac{სრპ * 100}{100 - დაზიანების საბოლოო პროცენტი}$$

- მოცემული შეფასებები ზიანის შემფასებელს საბაზისოდ გამოადგება, რათა მოახდინოს მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის პროდუქტიულობის რეგულაცია. რა თქმა უნდა, მიწის ნაკვეთზე არსებული კულტურული, ვეგეტატიური, სანიტარული და კლიმატური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

15. დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში

იმ შემთხვევაში, თუ მოსავლის ალების პერიოდისთვის მზღვეველს, დამზღვევს/მოსარგებლეს შორის მიღწეული არ არის შეთანხმება მოსავლის დანაკარგის ოდენობაზე ან სადაზღვევო რისკის ხდომილებას ადგილი ჰქონდა მოსავლის ალების პერიოდში, მზღვეველის წერილობითი თანხმობით დამზღვევი უფლებამოსილია აიღოს მოსავალი მზღვეველის წარმომადგენლის ადგილზე მისვლამდე და დატოვოს „სანიმუშო ზოლები“ აგროდაზღვევის განკარგულების მიხედვით.

იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა არ დატოვა სანიმუშო ზოლები ზემოთ აღწერილი წესის შესაბამისად ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი ალებულია, სანიმუშო ზოლი დატოვებული არ არის - ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის ალების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე.

იმ შემთხვევაში, თუ ზიანი დგება მოსავლის ალების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე დაწყებულია მოსავლის ალება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციის და ნაკვეთის დათვალეირება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე ალებული მოსავლის რაოდენობა და მიეთითება დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მოსავალ ალებული ფართობი. ასევე, შესაძლებელია მიეთითოს ჰექტრებში. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება აულებელ/დარჩენილ მოსავალთან მიმართებაში.

16. წყალდიდობის მიერ გამოწვეული ზიანის იდენტიფიცირება და ზიანის შეფასება.

წყალდიდობის მიერ მიყენებული ზიანი, აგროდაზღვევის მიზნებისათვის გამოვლინდება ორი ფაქტორით:

I. უხვი ნალექების მიერ გამოწვეული წყალდიდობის ან/და ღვარცოფული ნაკადის მიერ სასოფლო-სამეურნეო სავარგულის და მასზე კულტივირებული მცენარის მიწისზედა და მიწისქვეშა ნაწილებზე მექანიკური ზემოქმედების შედეგად გადარეცხვა, მოხსნა სახნავი ფენიდან.

II. უხვი ნალექების მიერ გამოწვეული დატბორვა/წყლის დაგუბება ერთმნიშვნელოვნად იწვევს: ფართობის ერთეულზე გარკვეული დროით წყლის ჩადგომა/დატბორვას, რაც მცენარის ფესვთა სისტემაზე უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს. დატბორვა კარტოფლის ნათესის ფესვებს აზიანებს ბიოქიმიური პროცესების დარღვევის შედეგად, ასუსტებს მიტოქონდრიების აქტივობას, რაც თავის მხრივ იწვევს თავისუფალი რადიკალების გამოთავისუფლებას, რომლებიც აზიანებენ უჯრედის მემბრანას. დატბორვა იწვევს ჟანგბადით შიმშილს და იწვევს მეტაბოლიურ ცვლილებებს ანაერობული ფერმენტების გავლენით. მისი ჟანგბადით კვების რეჟიმის მოშლას, მცენარის ფიზიოლოგიური პროცესების დარღვევას და მცენარის/ნაყოფების დაზიანებას ან/და განადგურებას. ნათესის შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ მცენარე, რომელიც გაყვითლებულია და სუსტად გამოიყურება ხშირ შემთხვევაში გამოჯანმრთელდება, განსაკუთრებით ხელსაყრელი კლიმატური პირობების შემთხვევაში. თუ მცენარის მერისტემა არის მკვრივი და ჯანმრთელი გადარჩენის შანსი მაღალია. თუ მერისტემის ქსოვილი დარბილებულია და გაუფერულებული, გამოჯანმრთელების მცირე შანსი არსებობს.

ზემოთ აღნიშნული ფაქტორების შესაბამისად ზიანის შემფასებელმა ზიანის შემფასებელმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს ჰქონდა თუ არა ადგილი ჩამოთვლილი მოვლენების შედეგად სადაზღვევო რისკის ხდომილებას და მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა განსაზღვროს დაზღვევის მიზნებისათვის, ექვემდებარება თუ არა შეფასებას გაცხადებული ზარალი.

17. კარტოფლის განვითარების ადრეულ ფაზებში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე ზიანის შეფასების სტანდარტი გადათესვის შესაძლებლობის გათვალისწინებით.

ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში არსებულ შენიშვნის გრაფაში აკეთებს ჩანაწერს, როდესაც კარტოფლის კულტურის განვითარების ადრეულ ფაზებში დაზღვეული ტერიტორია ან ტერიტორიის ნაწილი ძლიერ დაზიანებულია/განადგურებულია (დაზიანება/განადგურება: კონკრეტული მცენარის ან კონკრეტულ ბუდნაში არსებული მცენარეების სრული განადგურება მთლიან ფართობზე ან მთლიანი ფართობის გარკვეულ მონაკვეთზე, ექსპერტიზის მომენტისათვის ან/და გარკვეული პერიოდის გავლის შემდეგ) დაზღვეული რისკის შედეგად. ამ შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი განსაზღვრავს მიკროკლიმატური ფაქტორების და დაზიანების ინტენსივობის/გადარჩენილი მცენარეების და სხვა მნიშვნელოვანი პარამეტრების გათვალისწინებით თუ რამდენად მიზანშეწონილია გადათესვა, ამასთან, აუცილებელი წესით უთითებს გადათესვას დაქვემდებარებულ ფართობს მის GPS კოორდინატებს ან ფართობის ნაწილს და მის GPS კოორდინატებს.

ამასთან, ზიანის შემფასებელი აკეთებს ჩანაწერს დამზღვევის პოზიციასთან დაკავშირებით. კერძოდ, ეთანხმება თუ არა დამზღვევი ექსპერტის მიერ განსაზღვრულ და აქტში ასახულ გადათესვის მიზამშეწონილობას.

გადათესვას დაქვემდებარებული ტერიტორია ან ტერიტორიის ნაწილთან მიმართებაში დაზღვევა წყდება, დარჩენილ (სადაც გადათესვა არ განხორციელდება) დაზღვეულ ტერიტორიასთან მიმართებაში სადაზღვევო ლიმიტი მცირდება გადასათესი ფართობის პროპორციულად. შესაბამისად, განმორებით და შემდგომი ზარალების შეფასების პროცესში ზიანის შემფასებლის მიერ უპირობოდ უნდა იქნას გათვალისწინებული ეს ფაქტორი, საბოლოო რეალური პროდუქცია და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის მიზნებისათვის.

მანდარინის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია

მანდარინის ზიანის შეფასების პრინციპები

მანდარინის ზიანის შეფასება წარმოებს სადაზღვევო რისკებით დაზიანებული ნაყოფების დაზღვევის პირობების შესაბამისი დანაკარგის დადგენის პროცენტული მაჩვენებლების, საბოლოო რეალური პროდუქციის და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის გზით.

ცხრილი 11 საქართველოს სამრეწველო ტექნიკური ჯიშების მანდარინის ნაყოფის საშუალო წონა

ჯიში	1 ნაყოფის საშუალო წონა (გრ.)
ტიახარა უნშიუ	70
ოკიცუ ვასე	70
ქართული საადრეო	60
ფართოფოთლოვანი უნშიუ	60
კოვანო ვასე	60

მანდარინის მოსავლის დაზიანების შეფასების სტანდარტები

- დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
- სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
- ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;
- დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის ფოტოგრაფირება;
- ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღება;

- გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა;
- მანდარინის მოსავლის დაზიანების შეფასება;
- სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;
- დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა;
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრკ) განსაზღვრა;
- დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში;
- ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე.

1. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში; მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე ზიანის შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს.

2. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს, ან გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა, ან ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან მიმართებაში, მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელად აკეთებს შესაბამის კომენტარს დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში.

3. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში

ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო განაცხადს და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის შესახებ, მოსავლის აღების თარიღებს და სხვა მნიშვნელოვან ინფორმაციას და ადარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობას.

4. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და საჭიროების შემთხვევაში ამოწმებს ფართობს (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით, ასევე გეოსაიფორმაციო სისტემების გამოყენებით). დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის დაკორექტირება ვიზუალური დაკვირვებით, ან გარკვეული ვარაუდებით. ფართობის

დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

5. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალთვლებს დაზიანებულ ნაკვეთს და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტურის განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის, ნაყოფის შეხორცების, ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში და სხვა) ადგენს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. აუცილებლად ითვალისწინებს ლოდინის პერიოდს და იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები არ შეესაბამება ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობას, ზიანის შემფასებელი აუცილებლად აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

6. ნაკვეთის ფოტოგრაფირება

შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი ახორციელებს ნაკვეთის ფოტოგადაღებას. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს როგორც დაზიანებული, ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ნაყოფები/ნიმუშები (ასეთის არსებობის შემთხვევაში). მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს ახლო და შორი ხედით, რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული სიტუაცია. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირებისთვის გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაიდენტიფიცირებელი საშუალება- კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისი, სადაც პოლისის ნომრის გარდა, ასახული იქნება შემოწმებას დაქვემდებარებული ფართობი (ჰა.). პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქაღალდის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

7. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღება

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15-20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ხდება ერთი კოორდინატის აღება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის განედი, შემდეგ აღმოსავლეთის გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

8. გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა

საჭიროების შემთხვევაში ზიანის შემფასებელი ადგენს დაზღვეული რისკებით (დაზღვევის პირობებთან შესაბამისი) დაზიანებული მონაკვეთების ფართობს.

9. მანდარინის მოსავლის დაზიანების შეფასება

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების - ნაყოფების მდგომარეობის გადახრას სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან.

შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს თუ რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის შემცირება. ამასთან, საჭიროების შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეულ ნაკვეთზე საბოლოო რეალურ პროდუქციას და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით ითვალისწინებს ისეთ აუცილებელ ფაქტორებს, როგორცაა: მცენარის განვითარების ფაზა, დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა, უკვე არსებული ზიანი, უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული ნაყოფების რაოდენობა, და დაუზღვეველი რისკების მიერ განადგურებული ნაყოფების რაოდენობა.

10. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები

ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდი – უშუალოდ ზიანის შემფასებელი მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო ხეები. სანიმუშო ხეები და მასზე არსებული სანიმუშო ნაყოფები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი და მაქსიმალურად წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული ხეები/ნაყოფები არ ასახავს დაზიანების საერთო სიტუაციას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი ხეების განსაზღვრა ისევ შერჩევის გზით მანამ, სანამ ასაღები სანიმუშო ხეებს/ნაყოფებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისთვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი

საექსპერტო მონაკვეთზე ნიმუშების აღება არ უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნაზე. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია ამ შემთხვევაში ნაკვეთის მიჯნებიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებული ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობაზე დაფუძნებულ ნიმუშთა აღებას შემთხვევითობის პრინციპით. კერძოდ, ზიანის შემფასებელმა ვიზუალურად უნდა დაათვალიეროს მთლიანი ნაკვეთი და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ინტენსივობა, კულტურის ჯიში/ვეგეტაციის პერიოდი, აგროტექნიკური ფონი, და აშ.) დაყოს მთლიანი ნაკვეთი ქვენაკვეთებად. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო ხეების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვენაკვეთის ფართობის პროპორციულად, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით რა დროსაც, აუცილებლად განისაზღვრება ქვენაკვეთებზე მთლიანი ფართობი, ნიმუშების აღების საწყისი წერტილი და ნიმუშების აღების სიხშირე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ინტენსივობა მკვეთრად არაერთგვაროვნია და გართულებულია ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება.

დაზღვეული რისკებისაგან დაზიანებული ციტრუსისთვის სანიმუშო ხეების განსაზღვრა ხდება შემდეგი პარამეტრების დადგენისთვის:

- დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა.
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის დადგენა.
- საბოლოო რეალური პროდუქციის დადგენა.

11. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა

როდესაც პლანტაციის დაზიანება ერთგვაროვანია (მცენარეები, და მათი განტოტვა ერთგვაროვანია, მათი ვარჯი ერთი სიმაღლისაა, დაზიანება მთელ ნაკვეთში თანაბარია), დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დასადგენად, ნიმუშების აღების ტექნიკა უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ კრიტერიუმებს

ცხრილი 12 ექსპერტიზისთვის სანიმუშო ხეების შერჩევის სქემა, დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსასაზღვრად

ნიმუშის ერთეული	13ა ნაკვეთზე ნიმუშების რაოდენობა	ჩარჩო-პოზიცია	ნიმუშის დანამატი ყოველ ჰა-ზე	სანიმუშო ნაყოფების მინ. რაოდენობა
მთლიანი ხე	2	1 x 2	1	60
	ერთეული/ნაკვეთი		ერთეული/ჰა	

დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის განსაზღვრის მიზნებისათვის, სანიმუშო ხე ვერტიკალურად პირობითად დაყოფა ორ ან სამ იარუსად/სექტორად. ამასთან მოხდება ვარჯის ვიზუალური დაყოფა ოთხ თანაბარ ნაწილად/სექტორად. საიდანაც გამოიყოფა სანიმუშო ტოტები და ამ ტოტებიდან მოხდება სანიმუშო ნაყოფების აღება/კლასიფიცირება. ასაღები სანიმუშო ნაყოფების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს ხეზე გამოყოფილ სანიმუშო სექტორებზე.

იმ შემთხვევაში, როდესაც დაზიანების ინტენსივობა, არათანაბრად არის გადანაწილებული ან/და მცენარის ვარჯი პატარა ზომისაა შესაძლებელია არ განხორციელდეს ხის ვარჯის დაყოფა. ამ შემთხვევაში ნიმუშების შეგროვება წარმოებს ქვედა, შუა და ზედა იარუსებზე. ნაყოფების შემთხვევითი გამოკრეფით, მთლიანი ხის გარშემო, ყველა მიმართულებით, ამ შემთხვევაშიც აღებული ნაყოფების რაოდენობა, როგორც მხარეების ისე იარუსების მიხედვით, შეძლებისდაგვარად პროპორციულად უნდა იყოს გადანაწილებული.

ნიმუშების აღების მომენტში, დაზღვეული რისკის მიერ ჩამოყრილი ნაყოფები გამოთვლებში უნდა შევიდეს სანიმუშოდ აღებული ვარჯის მოცულობის და მასზედ აღებული სანიმუშო ნაყოფების პროპორციულად. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩამოყრილი ნაყოფების შეფარდება უნდა მოხდეს ხეზე არსებულ მთლიან რაოდენობასთან.

შენიშვნა 1: სეტყვისგან ჩამოყრილი ნაყოფების შეგროვებისას და დათვლისას ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ სანიმუშო ხის ქვეშ არსებულ ნაყოფებთან არ მოხდეს მომიჯნავე ხის ქვეშ არსებული ნაყოფების შერევა.

შენიშვნა 2: იმ შემთხვევაში, თუ ნაკვეთზე დაზიანების ნაყოფების ინტენსივობა ძლიერ განსხვავებულია, აუცილებელია მთლიანი ნაკვეთის ქვენაკვეთებად დაყოფა და ქვენაკვეთებთან მიმართებაში სანიმუშო ხეების შერჩევა.

შენიშვნა 3: იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა აიღო მოსავალი და არ დატოვა ხელშეუხებელი სანიმუშო ზოლები (ხელშეკრულებით დადგენილი წესით), ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აუცილებელი წესით აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი აღებულია და ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

სანიმუშო ხეზე აღებული/აღრიცხული სანიმუშო ნაყოფები კლასიფიცირდება შემდეგი კრიტერიუმების გათვალისწინებით:

დაზღვეული რისკის მიერ ძლიერ დაზიანებული ან განადგურებული ნაყოფები – შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკით ძლიერ დაზიანებული ან სრულიად განადგურებული ნაყოფები, რომლებიც დაზღვეული რისკის ზემოქმედების შედეგად მიყენებული მექანიკური ტრავმული დაზიანებების გამო მოკლებულია ფიზიოლოგიური პროცესების წარმართვის უნარს, დაკარგული აქვს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება. (გამოუსადეგარია ადამიანის საკვებად. ნაყოფები ისეთი დაზიანებით, რომელიც პროგრესირებს რბილობის მიმართულებით, დაზიანებულია ფლავედო და მნიშვნელოვნად დარღვეულია ალბედოს მთლიანობა, მიყენებული ტრავმული დაზიანების გამო ნაყოფი მიდრეკილია ლპობისკენ). ამასთან დაზღვეული რისკით განადგურებული ნიმუშების (ნაყოფების) რაოდენობაში შედის ისეთ დონეზე დაზიანებული ნიმუშები, რომლებსაც შემოწმების მომენტისათვის ჯერ კიდევ აქვთ შერჩენილი ცხოველქმედების უნარი, მაგრამ გარკვეული პერიოდის გავლის შემდგომ, დაზღვეული რისკით გამოწვეული დაზიანებებისგან მიყენებული უარყოფითი ზემოქმედების გამო ვეღარ მოახერხებენ ფიზიოლოგიური პროცესების აღდგენას და აუცილებლად დაკარგავენ სასაქონლო სახეს, შედეგად გამოიწვევს მოსავლიანობის რაოდენობრივ შემცირებას.

შემოწმების მომენტში დაზღვეული რისკის მიერ დაზიანებული ან უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნაყოფები – შემოწმების მომენტში სანიმუშო ფართობიდან აღებულ/აღრიცხულ ნიმუშზე/ნაყოფზე დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანება არ აღინიშნება ან დაზიანების ინტენსივობა იმდენად მცირეა, რომ ნიმუშს სასაქონლო სახე უმნიშვნელოდ აქვს შეცვლილი ან აქვს შენარჩუნებული, გააჩნია/შეინარჩუნებს საბაზრო ღირებულებს (ადამიანის საკვებად გამოსადეგი. სუფთა ნაყოფები, ან ფლავედოზე (ეგზოკარპიუმზე) მიყენებული მსუბუქი დაზიანებები, ნაყოფზე არსებულ დაზიანებულ ადგილთა რაოდენობა ნაკლებია სამზე. ზიანი არ პროგრესირებს რბილობის მიმართულებით). დაზიანების შემდგომ ნაყოფი გააგრძელებს განვითარებას/ფორმირებას/მწიფობას და არ მოხდება მისი განადგურება მიმდინარე დაზიანებით. აღნიშნული ნიმუშები უნდა მიეკუთვნოს დაუზიანებელ ნიმუშების რაოდენობას.

იმ შემთხვევაში თუ პლანტაციაში ადგილი ჰქონდა ძლიერი ქარისაგან გამოწვეულ დანაკარგებს აუცილებელია მთლიან ნაკვეთზე აღრიცხოს მოგლეჯილი მსხმოიარე

ტოტები ან და მოგლეჯილი მთლიანი ხეები, განხორციელდეს მათზე არსებული ნაყოფების საშუალო რაოდენობის დადგენა, რომელსაც მიენიჭება განადგურებულის სტატუსი და მიღებული ციფრი შეეფარდოს გადარჩენილი ნაყოფების საშუალო რაოდენობას.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლის მიზნებისათვის მიღებული ნიმუშები დაჯამდება კლასიფიცირებული ნიმუშების შესაბამისად და მოხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკით განადგურებული/განადგურებას დაქვემდებარებული ნიმუშების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა.

$$\text{ზიანის \%} = \frac{D}{D + S} \times 100$$

სადაც

დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელი
D - დაზღვეული რისკის მიერ ძლიერ დაზიანებული ან/და განადგურებული ნაყოფები
S - დაზღვეული რისკის მიერ დაუზიანებელი ან/და უმნიშვნელოდ დაზიანებული ნაყოფები.

მთლიანი დაზიანებული ნაკვეთის ზიანის საშუალო პროცენტული მაჩვენებლის გამოსათვლელად ყველა სანიმუშო მონაკვეთზე მიღებული პროცენტული ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული პროცენტული მაჩვენებელი.

შენიშვნა 1: ზიანის პროცენტული მაჩვენებლის დადგენისთვის სანიმუშო ფართობების აღება ხორციელდება ცალ-ცალკე თითოეული დაზღვეული ნაკვეთისთვის, რომელსაც გააჩნია საკუთარი სადაზღვევო ლიმიტი, საკადასტრო კოდი ან GPS კოორდინატი. დაუშვებელია თუნდაც იგივე პოლისით დაზღვეული იგივე კულტურის სანიმუშო ნაყოფების ან დანაკარგების პროცენტის შერევა/გასაშუალოება სხვა დაზღვეული ფართობისა სადაზღვევო ლიმიტის მქონე ნაკვეთის ნიმუშებთან.

შენიშვნა 2: დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებლის გამოთვლა არაერთგვაროვნად დაზიანებული ნაკვეთის ქვენაკვეთებად დაყოფის შემთხვევაში. ქვენაკვეთებზე დაზიანების პროცენტული ოდენობის გამოთვლა წარმოებს მთლიან დაზღვეულ ფართობში ქვენაკვეთებად დაყოფილი ფართობის და ზიანის ოდენობის პროპორციულად:

მაგალითად:

მთლიანი დაზღვეული ფართობის 67%-ზე დაზიანების პროცენტულმა ოდენობა შეადგენს 30%.

ფართობის 33%-ზე დაზიანების პროცენტული ოდენობა შეადგენს 40%.

შესაბამისად, დაზიანების საბოლოო პროცენტული ოდენობა = 67%*30%+33%*40% = 33.3%

ცხრილი 13 ექსპერტიზისთვის სანიმუშო ხეების შერჩევის სქემა ფაქტობრივი მოსავლიანობის დასადგენად

ნიმუშის ერთეული	13ა ნაკვეთზე ნიმუშების რაოდენობა	ჩარჩო-პოზიცია	ნიმუშის დანამატი ყოველ 3ა-ზე	სანიმუშო ნაყოფების მინ. რაოდენობა
-----------------	----------------------------------	---------------	------------------------------	-----------------------------------

მთლიანი ხე	2	1 x 3	2	ხეებზე არსებული ყველა ნაყოფი ან ნაყოფების ¼ რაოდენობა
	ერთეული/ნაკვეთი		ერთეული/ჰა	

შენიშვნა: სანიმუშოდ არ გამოიყენება ადგილი, სადაც აღინიშნება რიგში გაცდენილი ადგილები/მეჩხერიანობა. თუ შემთხვევითი სანიმუშო მცენარეების შერჩევას სანიმუშო ადგილი მოუწევს გაცდენილ/მეჩხერ ადგილას, სანიმუშო მცენარეების შერჩევა განხორციელდება თავიდან.

12. მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრკ) განსაზღვრა

გამოითვლება ცხრილი #3 შესაბამისად აღებულ სანიმუშო ხეებზე აღრიცხული ნაყოფების რაოდენობის ან ნაყოფების წონის გათვალისწინებით. კერძოდ, სანიმუშო ხეებზე დაითვლება მთლიანი ნაყოფების რაოდენობა, (იმ შემთხვევაში როდესაც პროდუქციის განსაზღვრისთვის გამოიყენება მთლიან სანიმუშო ხეზე არსებული ¼ რაოდენობა, მიღებული შედეგი მრავლდება ოთხზე.) დათვლისას ჩათვლას დაექვემდებარება, როგორც დაუზიანებელი, ასევე დაზიანებული და განადგურებული ნაყოფები (მათ შორის ძირს ჩამოცვენილიც). აუცილებელია გამოირიცხოს ნაყოფები, რომლებიც დაზიანებული ან განადგურებულია დაუზღვეველი რისკებით, მათ შორის განუვითარებელი ან მავნებელ-დაავადებებით დაზიანებული ნაყოფები.

საბოლოო რეალური პროდუქციის კალკულაციისას ჩათვლას დაექვემდებარება მხოლოდ ისეთი ნაყოფები, რომლებსაც შენარჩუნებული აქვს სასაქონლო სახე და საბაზრო ღირებულება. დაუშვებელია საბოლოო რეალური პროდუქციის კალკულაციისას ჩათვლას დაექვემდებაროს ისეთი ნაყოფები, რომლებსაც დაკარგული აქვს, ან მომავალში დაკარგავს სასაქონლო სახეს ან საბაზრო ღირებულებას.

შენიშვნა: იმ შემთხვევაში, როდესაც არ ხდება ნაყოფების აწონვა, ნაყოფის საშუალო წონის დასადგენად გამოიყენება ცხრილი #1 შესაბამისი ჯიშისთვის დამახასიათებელი ნაყოფის საშუალო წონა. აღნიშნული მეთოდი ასევე გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც მცენარე იმყოფება განვითარების ადრეულ ფაზაში და ნაყოფები არის მცირე ზომის.

აღრიცხული ნაყოფების გათვალისწინებით მიღებული მონაცემები დაჯამდება და გასაშუალოვდება, მიღებული შედეგი მრავლდება 1 ნაყოფის საშუალო წონაზე და 1 ჰა-ზე არსებულ ხეების რაოდენობაზე (კვების არის გათვალისწინებით).

13. დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში

იმ შემთხვევაში, თუ მოსავლის აღების პერიოდისთვის მზღვეველს, დამზღვევს/მოსარგებლეს შორის მიღწეული არ არის შეთანხმება მოსავლის დანაკარგის ოდენობაზე, ან სადაზღვევო რისკის ხდომილებას ადგილი ჰქონდა მოსავლის აღების პერიოდში, მზღვეველის წერილობითი თანხმობით დამზღვევი უფლებამოსილია აიღოს მოსავალი მზღვეველის წარმომადგენლის ადგილზე მისვლამდე და დატოვოს „სანიმუშო ზოლები“ აგროდაზღვევის განკარგულების მიხედვით.

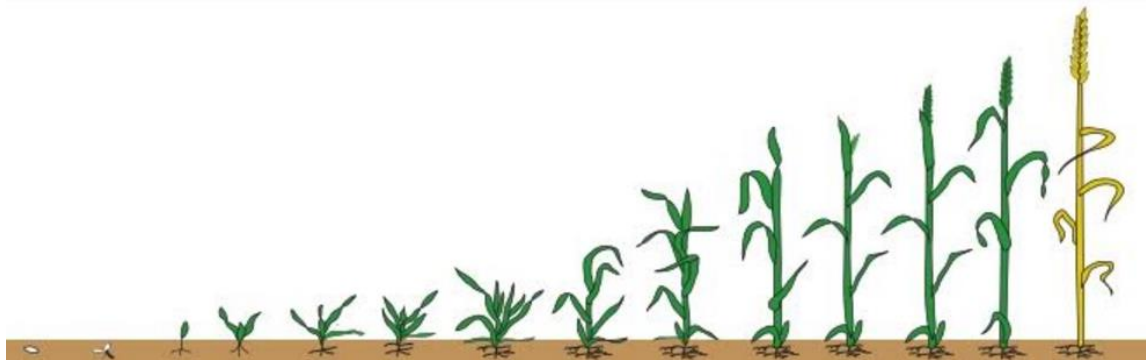
იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა არ დატოვა სანიმუშო ზოლები ზემოთ აღწერილი წესის შესაბამისად, ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი აღებულია, სანიმუშო ზოლი დატოვებული არ არის - ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

14. ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

იმ შემთხვევაში, თუ ზიანი დგება მოსავლის აღების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე დაწყებულია მოსავლის აღება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციისა და ნაკვეთის დათვალიერება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე აღებული მოსავლის რაოდენობა და მიეთითება დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მოსავალ-აღებული ფართობი (ასევე შესაძლებელია მიეთითოს ჰექტრებში). დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება აულებელ/დარჩენილ მოსავალთან მიმართებაში.

ხორბლის კულტურის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია

ხორბლის განვითარების ფენოლოგიური ფაზები

- 1.1 აღმონაცენი
- 1.2 ბარტყობა
- 1.3 აღერება ანუ მილში გამოსვლა
- 1.4 დათავთავება
- 1.5 ყვავილობა
- 1.6 სიმწიფე ანუ ყანის დაპურება
  - 1.6.1 რძისებრი სიმწიფე
  - 1.6.2 სანთლისებრი/ცვილისებრი სიმწიფე
  - 1.6.3 სრული სიმწიფე

ზიანის შეფასებისთვის აუცილებელი სადაზღვევო პირობები

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში;

მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს.

დაზღვევის მოქმედების პერიოდში ხორბლის მიმართ მზღვეველის ვალდებულება ძალაში შედის თუ სადაზღვევო რისკი მომხდარია მას შემდეგ რაც ნაკვეთზე ჩატარებულია ხორბლის აგროწესებითა და აგროვადებით გათვალისწინებული ყველა საჭირო ღონისძიება, ხორბლის 90% თანაბრად აღმოცენებულია და იმყოფება სავეგეტაციო პერიოდის მიწისზედა ორგანოების (მინიმუმ 10 სმ) განვითარების ფაზაში და მოქმედებს მოსავლის აღებამდე.

საშემოდგომო და საგაზაფხულო ხორბლის ნათესის ზიანის შეფასების სტანდარტები და ქმედებები დამზღვევის მიერ გაცხადებულ დაზიანებულ ხორბლის ნათესში მისვლისას:

- დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
- სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
- ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;
- დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის ფოტოგრაფირება;
- ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა;
- ხორბლის დაზიანების შეფასება;
- სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;
- სეტყვისაგან გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა;
- საბოლოო რეალური პროდუქციის (სრპ) განსაზღვრა;
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) განსაზღვრა;
- ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე;

- ხორბლის ნათესის განვითარების ადრეულ ფაზებში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე ზიანის შეფასების სტანდარტი, გადათესვის მიზანშეწონილობის გათვალისწინებით;
- დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში.

1. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევის მიზნებისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ, აღნიშნული ვადები ვარიირებს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით.

2. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ნაკვეთის იდენტიფიკაციას, - ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას, შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს ან გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა ან ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან მიმართებაში, მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შესაბამის კომენტარს, დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში.

3. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში

ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო განაცხადს და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის, თესვის/რგვის, მოსავლის აღების თარიღების და სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესახებ და ადარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან.

4. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ნაკვეთის ვიზუალურ დათვალიერებას და ფართობის გადამოწმებას (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდება როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით ასევე გეოსაიფორმაციო სისტემების გამოყენებით.) დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის დაკორექტირება, ვიზუალური დაკვირვებით ან გარკვეული ვარაუდებით, ფართობის

დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

5. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ნაკვეთის ვიზუალურ დათვალიერებას და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტურის განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის, ნაყოფის შეხორცების ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში და სხვა) აწარმოებს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობის დადგენას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. აუცილებლად ითვალისწინებს ლოდინის პერიოდს და იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები შესაბამისობაში არ მოდის ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

6. ნაკვეთის ფოტოგრაფირება

შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი ახორციელებს ნაკვეთის ფოტოგადაღებას. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს, როგორც დაზიანებული ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ნაყოფები/ნიმუშები, მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს, ახლო და შორი ხედით რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული სიტუაცია. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირების მიზნით გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაიდენტიფიცირებელი საშუალება, კერძოდ კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისი, სადაც პოლისის ნომრის გარდა, ასევე ასახული იქნება შემოწმებას დაქვემდებარებული ფართობი (ჰა.) პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქაღალდის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

7. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15 - 20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ერთი კოორდინატის აღება ხდება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის

განედი შემდეგ აღმოსავლეთს გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

8. ხორბლის დაზიანების შეფასება

ზიანის შემფასებელი აფასებს დაზღვეული რისკის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შედეგად მცენარის ვეგეტატიური და გენერაციული ნაწილების, თავთავების მდგომარეობის გადახრას სტანდარტული/საწყისი (დანაკარგებამდე არსებული) მდგომარეობიდან. შეფასება ხდება მხოლოდ რაოდენობრივი და არა ხარისხობრივი დანაკარგების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით. ზიანის პროცენტის დადგენის მიზანია განისაზღვროს თუ რამდენი პროცენტით მოხდა/მოხდება დაზღვეული რისკის ხდომილებით მანამდე არსებული მოსავლის შემცირება, იმასთან შედარებით რაც იყო რისკის დადგომამდე.

დაზიანების %-ს დასადგენად ზიანის შემფასებელი ითვალისწინებს ისეთ აუცილებელ ფაქტორებს როგორცაა: მცენარის განვითარების ფაზა, დამაზიანებელი მოვლენა/ინტენსივობა, უკვე არსებული ზიანი, უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებით განადგურებული მწვანე მასის/ ღეროების /თავთავების რაოდენობა, ნაწილობრივ დაზიანებული თავთავების რაოდენობა, ჩამოყრილი მარცლის რაოდენობა, და დაუზღვეველი რისკების მიერ განადგურებული მწვანე მასის/ ღეროების /ნაყოფების რაოდენობა.

9. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები

სანიმუშო მონაკვეთების შერჩევა ხდება ქვემოთ მოცემული ორი მეთოდიდან ერთ-ერთის გათვალისწინებით:

ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდი – მეთოდის გამოყენებისას უშუალოდ ზიანის შემფასებლის მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო მონაკვეთი, აღებული მონაკვეთები და მასზედ არსებული ნიმუშები/მცენარეები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი და მაქსიმალურად წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული მონაკვეთი ან/და მონაკვეთზე არსებული სანიმუშო მცენარეები/ნაყოფები არ ასახავს დაზიანების საერთო სიტუაციას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი სანიმუშო მონაკვეთების განსაზღვრა ისევ შერჩევის გზით მანამ, სანამ ასაღები სანიმუშო მონაკვეთს/მცენარეებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისთვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი სახე.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს, როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით ნიმუშების აღების მეთოდით;

სანიმუშო მონაკვეთზე ნიმუშების აღება უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნიდან 10 -20 მეტრ სიღრმეში; გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია ამ შემთხვევაში ნაკვეთის მიჯნიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებული ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობაზე დაფუძნებულ ნიმუშთა აღებას შემთხვევითობის პრინციპით. კერძოდ, ზიანის შემფასებლის მიერ უნდა განხორციელდეს მთლიანი ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ინტენსივობა, კულტურის ჯიშში, ვეგეტაციის პერიოდი, თესვის თარიღები, აგროტექნიკური ფონი, და ა.შ.) განხორციელდეს მთლიანი ნაკვეთის ქვენაკვეთებად დაყოფა. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვენაკვეთის ფართობის პროპორციულად, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით, რა დროსაც აუცილებელი წესით განისაზღვრება ქვენაკვეთებზე მთლიანი ფართობი, ნიმუშების აღების საწყისი წერტილი და ნიმუშების აღების სიხშირე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ინტენსივობა მკვეთრად არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და გართულებულია ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება.

10. სეტყვისაგან გამოწვეული დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა

დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის მიზნით მცენარის განვითარების ფაზების გათვალისწინებით ზიანის შეფასების მიდგომა განსხვავებულია და იყოფა ორ კატეგორიად:

I. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხორბლის აღმოცენების ფაზიდან რძისებრი სიმწიფის ფაზის პერიოდებში დამდგარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

აღნიშნულ ფაზებში ისევე, როგორც სხვა ფაზებში სეტყვისაგან გამოწვეული ზიანის შეფასება წარმოებს გრძივ 0.2 მეტრზე არსებული პროდუქტიული მცენარეების აღწერა კლასიფიცირების გათვალისწინებით, მხედველობაში მიიღება მცენარის მწვანე მასაზე,

პროდუქტიულ ღეროზე, მიღში გამოსასვლელ თავთავზე და მოუმწიფებელ თავთავზე/თავთუნზე/მარცვალზე მიყენებული დაზიანებები. კონკრეტული მცენარის (ნაბარტყის) განადგურება ან/და მიღში გამოსასვლელი თავთავის განადგურება პირდაპირპროპორციულად აისახება მოსავლიანობის შემცირებაზე, ამასთან ზიანის პროცენტის გამოთვლისას გასათვალისწინებელია ისეთი მცენარეების რაოდენობა მთლიან რაოდენობაში, რომელსაც დაზიანება მიყენებული აქვს პროდუქტიულ ღეროზე ან ღეროზე არსებულ მუხლთაშორისზე და ვედარ

უზრუნველყოფს მიღში გამოსვლას, მცენარის განვითარების შემდეგ ფენოფაზაში გადასვლას და თავთავის ფორმირებას. ასეთ ღეროებთან მიმართებაში აუცილებელია განისაზღვროს სადაზღვევო შემთხვევის დადგომამდე ღერო თუ ასრულებდა თავის სპეციფიკურ ფუნქციას, იყო თუ არა ის პროდუქტიული.

მცენარის ორგანოებზე სეტყვისაგან მიყენებული დაზიანებები ოყოფა 4 კატეგორიად:

- **მცენარის ღეროზე სეტყვისაგან მიყენებული დაზიანებები** აღერების/დათავთავების ფაზაში დაზიანება გამოვლინდება ღეროს მოგლეჯვით, გადატეხვით, დაჩეჩქვით. ღეროს ჩაწვენიდან გამოიყოფა: ჩაწოლა მუხლთაშორისის ღეროს ქვედა მხარეს (ჩაწოლა ხდება ღეროს სულ დაბლა ნაწილის დაგრეხვის შედეგად) და ღეროს შუა და ზედა ნაწილის გადახრა (ამ შემთხვევებში ღერო მიდრეკილია ჩაწოლისადმი შუა და მაღლითა ადგილებში). ღეროს დაზიანების შემთხვევაში დაზიანების პროცენტი გამოითვლება დაზიანების ტიპზე დაყრდნობით, სადაზღვევო შემთხვევის დადგომიდან სრულ სიმწიფემდე დღეების რაოდენობის გათვალისწინებით. ამ სახის დაზიანებებისთვის გამოიყენება ცხრილი N1, ამასთან ზიანის პროცენტის გამოთვლისას გასათვალისწინებელია ისეთი ღეროების რაოდენობა რომელიც სეტყვის შედეგად შემოწმების მომენტში უკვე განადგურებულია.

ცხრილი 14 ხორბლის ნათესის მაქსიმალური ზიანი გამოწვეული ღეროს დაზიანებით, %

ზიანის ტიპი	დღეების რაოდენობა მომწიფებამდე											
	70	60	55	50	45	40	35	30	25	20	15	10

ღეროვანი დაღელილობა	5	10	10	8	8	6	6	4	4	2	1	0	0
ღეროს ჩაწოლა ქვედა ნაწილში*	--	--	35	40	45	40	30	20	15	10	5	0	0
ღეროს ჩაწოლა შუა ნაწილში:	--	--	30	32	35	30	25	15	10	5	0	0	0
ღეროს მოხრა მაღლა ნაწილში	--	--	--	--	20	15	13	10	5	0	-	-	-

* ღეროს ჩაწოლა ქვედა ნაწილში: ჩაწოლა/მოხრა ღეროს ქვედა მესამედში.

შუა ნაწილში ჩაწვენა: ღეროს შუა მესამედში.

მაღლა ნაწილში ნახევრად მოხრილი: ღეროს ზედა მესამედში.

მაგალითად: ხორბლის ნათესი სეტყვისაგან დაზიანდა მოსავლის აღებამდე 45 დღით ადრე. სანიმუშო მონაკვეთიდან აღებულმა მცენარეებზე ღეროვანი დაღელილობა აღენიშნებოდა 13 მცენარეს, ღეროს ჩაწოლა ქვედა ნაწილში 11 მცენარეს, შუა ნაწილში ჩაწვენა: მაღალი 7 მცენარეს, მაღლა ნაწილში ნახევრად მოხრილი 9 მცენარეს შესაბამისად ნათესის დაზიანების პროცენტული მაჩვენებელია იქნება 25,6%

- **მცენარის თავთავზე სეტყვისაგან მიყენებული დაზიანებები** – იწვევს თავთავების და თავთავსაჯდომის დეფორმაციას (ბოლო მუხლთაშორისი რომელზეც ზის თავთავი), ზიგზაგისებურ დაგრეხვას და ჩაწოლას. შესაბამისად თუ ზარალი გამოწვეულია თავთავების/თავთავსაჯდომის დაგრეხვით და ჩაწოლით გამოყენებულ უნდა იქნას ცხრილი N2. ამ ტიპის ზიანის შეფასების პროცესში ცხრილი N2 გამოყენებისას აუცილებელია ზიანის შემფასებლის მიერ გათვალისწინებულ იქნას მილში გამოსვლის ფაზაში მყოფი თავთავების დაზიანების (დაგრეხვა) საკითხიც. სანიმუშო მონაკვეთზე მათი რაოდენობის განსაზღვრა ხდება უშუალოდ მილის გრძივი გაკვეთით და ვიზუალური დათვალიერებით.

ცხრილი 15

მაქსიმალური ზიანი როგორც მოჭერის და დაგრეხვის შედეგი თავთავებში ან ღეროს ბოლო ნაწილი საბოლოო შეფასებაში	
თავთავის მდგომარეობა	დაზიანების პროცენტი
ძლიერ დაგრეხილი თავთავები	35%
მოხრილი თავთავები	25%
ძლიერ დაგრეხილი ბოლო მუხლთაშორისები (თავთავსაჯდომი	15%
საშუალოდ დაგრეხილი ბოლო მუხლთაშორისები(თავთავსაჯდომი	10%
სუსტად დაგრეხილი ბოლო მუხლთაშორისები (თავთავსაჯდომი	0%

- თავთავის, თავთავის ფართობის (ნაწილის ან მთლიანი თავთავის) თავთუნის და მარცვლის დანაკარგები. სექციისაგან გამოწვეული დაზიანებები მცენარის თავთავზე რა დროსაც ხდება თავთავის მთლიანი ან გარკვეული ნაწილის და მარცვლის დაკარგვა პირდაპირ პროპორციულიად აისახება მოსავლიანობის შემცირებაზე.
- მცენარის ფოთლებზე მიყენებული დაზიანებები – დათავთავებულ ხორბალში მოსავლიანობის დანაკარგი პრაქტიკულად არ ხდება რადგანაც ფოთლის ფართობის/ფოტოსინთეზის აქტივობის შემცირებასა და მოსავლიანობის შემცირებას შორის კორელაცია ამ პერიოდში ძალზედ დაბალია (დათავთავების ფაზაში იმდენად არის შემცირებული ფოტოსინთეზის აქტივობა, რომ ამ პერიოდში სტიქიის მიერ ფოთლებზე მიყენებული ზიანი მოსავლიანობაზე გავლენას არ მოახდენს).

შესაბამისად მცენარის ფოთლებზე მიყენებული დაზიანების შეფასებისას შეფასება უნდა წარმართოს დაზიანებული ღეროს, ღეროს მუხლთაშორისების და დაზიანებული თავთავის მდგომარეობის გათვალისწინებით, ცხრილი N1 და N2 შესაბამისად.

დაზიანების ძირითადი მდგომარეობა მცენარის ყველა ორგანოს გათვალისწინებით:

- ა) სრული ზიანი – მთლიან ფართობზე ან ფართობის ერთეულზე არსებული ღეროების და თავთავების 100% მოგლეჯილია, ღერო ბევრ ადგილას არის დაგლეჯილი/დაჩეჩქვილი ან მოღუნული თავთავი და სხვა ორგანოები იმდენად არის დაზიანებული რომ მცენარე ვერ გადავა განვითარების შემდეგ სტადიაზე, აღდგენითი პროცესების წარმართვა შეუძლებელია და მცენარე აუცილებლად დაიღუპება
- ბ) ნაწილობრივი ზიანი – მოგრეხილი ღეროები, მოგრეხილი თავთავები. დაზიანება განისაზღვრება ცხრილი N1 და N2 მიხედვით.

II. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა რძისებრი სიმწიფის ფაზიდან სრული სიმწიფის ფაზის პერიოდში დამდგარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

აღნიშნულ ფაზებში სექცვისაგან გამოწვეული ზიანის შეფასება წარმოებს გრძივ 0.2 მეტრზე. ცალკეულ სანიმუშო მონაკვეთზე განხორციელდება სანიმუშო მცენარეების/ღეროების ძირში მოჭრა და შეგროვება, აღირიცხება პროდუქტიულ თავთავში მარცვლების/თავთუნების რაოდენობის შემცირება, დაზიანების პროცენტი პირდაპირპროპორციულია თავთავიდან გაცვენილი მარცვლების/თავთუნების რაოდენობის. ამასთან იმ შემთხვევაში, როდესაც ნათესი დაზიანდა რძისებრი ფაზის პერიოდში ზიანი პროცენტულ მაჩვენებელში გარდა თავთავიდან გაცვენილი მარცვლების/თავთუნების გათვალისწინებულ უნდა იქნას ხორბლის ღეროს დაზიანების საკითხიც (ხორბლის ნათესის მაქსიმალური ზიანი გამოწვეული ღეროს დაზიანებით ცხრილი N1).

თითოეული სანიმუშო მონაკვეთიდან აღებული ნიმუში/მცენარე/თავთავი შემოწმდება ინდივიდუალურად. ყურადღება გამახვილდება და აღიწერება – თავთავში არსებული და გაცვენილი მარცვლების რაოდენობა, პროდუქტიულ ღეროდან მოგლეჯილი თავთავების რაოდენობა, სანიმუშო მონაკვეთზე პროდუქტიული ღეროების მოგლეჯილი რაოდენობა, შესაბამისად თითოეულ პროდუქტიულ ღეროს/თავთავს 10 ქულიან სისტემით თავთავში შემცირებული მარცვლის გათვალისწინებით (0 ქულა - 0%, 1 ქულა - 10%, 2 ქულა - 20%, 3 ქულა - 30%... 10 ქულა - 100%) მიენიჭება შესაბამისი დაზიანების პროცენტი და მიეკუთვნება შესაბამისად დაზიანებულ თავთავების ჯგუფს, საბოლოოდ მთლიანი თავთავების რაოდენობიდან (ყველა სანიმუშო თავთავის მთლიანი ჯამიდან) გამოითვლება დაზიანების საშუალო შეწონილი პროცენტული მაჩვენებელი.

მთლიანი დაზიანებული ნაკვეთის ზიანის საშუალო პროცენტული ოდენობის გამოსათვლელად ყველა სანიმუშო მონაკვეთზე მიღებული პროცენტული

ოდენობები დაჯამდება და გამოითვლება საშუალო არითმეტიკული (პროცენტული მაჩვენებელი).

სანიმუშო შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი აუცილებლად ითვალისწინებს დაუზღვეველი რისკებისაგან ღეროზე, თავთავში მარცვლის დაზიანებებს/დანაკარგებს. ასევე გასათვალისწინებელია ისეთი მცენარეები/თავთავების რაოდენობა, რომლის არასათანადოდ განვითარების გამო მოსავლის აღების პერიოდში ვერ განხორციელდებოდა მისი კომბაინის სამკალი ნაწილით აღება. მსგავსი მცენარეები/თავთავები არ უნდა იყოს სანიმუშოდ აღებული.

დაზიანების პროცენტული ოდენობის გამოთვლა სექცვის შემთხვევაში

ნიმუშები - სეტყვა

დაგროვილი ქულები	თავთავის რაოდენობა	ზიანი
630	20	31.50%
550	15	36.67%
420	13	32.31%
510	17	30.00%
560	14	40.00%
საშუალო ზიანი		34.10%

მაგალითი:

1 მ² სანიმუშო მონაკვეთზე: პროდუქტიული ღეროების/თავთავების საშუალო რაოდენობა, $\alpha = 300$;

დაზიანებული თავთავები 50 ცალი, $\beta = 17\%$;

დაზიანებული თავთავების დაზიანების % (დაზიანებული თავთავებში მარცვლის რაოდენობა შეადგენს 60 ცალს, საიდანაც განადგურებული მარცვლების რაოდენობა კი 15 ცალს, ანუ 25 %-ს) = $\gamma = 25\%$.

მოსავლის დაზიანების % = **4,16**.

11. საბოლოო რეალური პროდუქციის (მრკ) განსაზღვრა

საბოლოო რეალური პროდუქცია – სადაზღვევო რისკის ხდომილების შემდეგ დარჩენილი პროდუქცია.

ხორბლის ზიანის შეფასება ხდება დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენის და საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრით. შესაბამისად ექსპერტიზისათვის

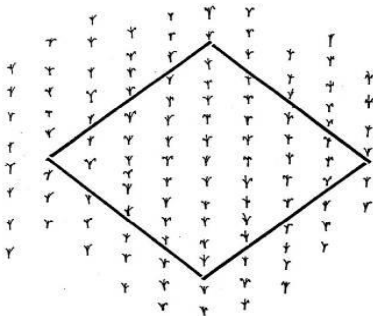

დანართი #6

აუცილებელი მინიმალური სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობა განისაზღვრება განსხვავებული ტექნიკით, შემდეგი სტანდარტის დაცვით:

- a. **საბოლოო რეალური პროდუქციის** განსაზღვრის მიზნებისათვის, სანიმუშო მონაკვეთების აღება ხდება კვადრატული მეტრობის გათვალისწინებით, კერძოდ ცალკეული სანიმუშო მონაკვეთი უნდა შეადგენდეს არა უმცირეს 0,25მ² ფართობს. (ამ მიზნით გამოიყენება შესაბამისი ჩარჩო).

ჩარჩოს სწორი პოზიცია

როდესაც ნათესები და დაზიანება ერთგვაროვანია (აღმოცენება ერთგვაროვანია, ღეროები ერთი სიმაღლისაა, დაზიანება მთელ ნაკვეთში თანაბრადაა გადანაწილებული) მინიმალური რაოდენობა 0.5- 1 ჰა. ფართობისთვის შეადგენს 2 სანიმუშო მონაკვეთს. ყოველ დამატებით 3 ჰა ფართობისთვის დამატებით ხდება 1 სანიმუშო მონაკვეთის აღება. იმ შემთხვევაში როდესაც მიწის ნაკვეთის ფართობი ნაკლებია 0,5 ჰა-ზე ასაღები სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობა პროპორციულად შემცირდება.

- b. **დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის** განსაზღვრის მიზნებისათვის სანიმუშო მონაკვეთების აღება ხდება გრძივ მეტრზე, კერძოდ 0,2 მეტრზე, მწკრივში არსებული ყველა მცენარის (ნაბარტყის ჩათვლით) გათვალისწინებით. სანიმუშო მონაკვეთები რაოდენობა 0.5- 1 ჰა-ზე შეადგენს 4 სანიმუშო ფართობს, ყოველ დამატებით 1 ჰა ფართობისთვის დამატებით ხდება 1 სანიმუშო მონაკვეთის აღება. იმ შემთხვევაში, როდესაც მიწის ნაკვეთის ფართობი ნაკლებია 0,5 ჰა-ზე ასაღები ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად შემცირდება.

ნიმუშების აღების მიზანი	ფართობის ერთეული	ნიმუშების რაოდენობა, 1 ჰა	დამატებითი ნიმუშები
მოსავლიანობის დადგენა	0,20 გრძივი მეტრი	4	1 თითოეულ ჰექტარზე

დაზიანების დადგენა	0,25 მ2	2	1 ყოველ 3 ჰექტარზე
--------------------	---------	---	--------------------

მოსალოდნელი რეალური პროდუქცია (მრპ) – მოსავალი, რომელსაც მიიღებდა დამზღვევი კონკრეტულ ნაკვეთზე სადაზღვევო რისკის განუხორციელებლობის შემთხვევაში (და არა განაცხადში გაცხადებული მოსავალი)

მცენარის განვითარების ფაზების სპეციფიკის გათვალისწინებით, შესაძლებლობის შემთხვევაში ზიანის შემფასებელი ამოწმებს მოსალოდნელ რეალურ პროდუქციას;

ე. საბოლოო რეალური პროდუქციის დადგენა

საბოლოო რეალური პროდუქცია (სრპ) (სადაზღვევო რისკის ხდომილების შემდეგ დარჩენილი პროდუქცია) საბოლოო რეალური პროდუქციის გამოთვლა წარმოების ხორბლის განვითარების ფაზების გათვალისწინებით:

ბარტყობის ფაზიდან რძისებრი სიმწიფის ფაზის პერიოდებში დამდგარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

აღნიშნულ ფაზებში საბოლოო რეალური პროდუქციის დადგენა წარმოებს ხორბლის სანიმუშო მონაკვეთზე არსებული პროდუქტიული აღმონაცენის/ ნაბარტყის/ თავთავის/საგველას რაოდენობის გათვალისწინებით. სანიმუშო მონაკვეთის და ნიმუშთა მინიმალურ რაოდენობის დადგენა წარმოებს აღწერილი წესით 0,25 მ² სანიმუშო მონაკვეთზე.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ნათესი დაზიანებულია მისი განვითარების ადრეულ ფაზებში და ექსპერტიზის მომენტისათვის მცენარეს არ გააჩნია თავთავი, პროდუქცია განისაზღვრება სანიმუშო მონაკვეთზე არსებული პროდუქტიულ მცენარეების/ღეროების რაოდენობის გათვალისწინებით ამ მიზნით გამოიყენება ცხრილი N3.

ხორბლის უხვი მოსავლის მისაღებად აუცილებელია მცენარის სათანადო მწვანე მასის რაოდენობა და პროდუქტიული ღეროების რაოდენობა მოსვლის აღების წინ, თავთავში თავთუნის რაოდენობა (კონკრეტულ პირობებში ჯიშის მიხედვით), თავთავში მარცვლის რაოდენობა(კონკრეტულ პირობებში ჯიშის მიხედვით), ათასი მარცვლის წონა (გრ).

ცხრილი 16

მოსავლიანობა კგ/ჰა	პროდუქტიულ ღეროთა/თავთავთა რაოდენობა მ ²
<=1500	160
>1500	200
>2000-2500	240
>2500-3000	290
>3000-3500	320
>3500	350

შენიშვნა: ცხრილში არსებული მოსავლიანობები შესაძლებელია დაკორექტირდეს ზიანის შემფასებლის მიერ ნათესის ფაქტორივი მდგომარეობის, ნიადაგის ტიპის, აგროკლიმატური მაჩვენებლების, სანიტარული მდგომარეობის და სხვა მნიშვნელოვანი მახასიათებლების გათვალისწინებით.

ნაკვეთის ინსპექტირების მომენტში სანიმუშო მონაკვეთზე უნდა განხორციელდეს სარეველა მცენარეების დათვლა, შესაბამისად 1მ² მიღებული რაოდენობის გათვალისწინებით უნდა დაკორექტირდეს საბოლოო რეალური პროდუქცია ცხრილი N4 შესაბამისად.

ცხრილი 17 ხორბლის მოსავლიანობის შემცირება სარეველა მცენარეების მიერ

სარეველა მცენარე/მ2	შემცირების მაქსიმალური პროცენტი
20-მდე	10
21-დან 50-მდე	25
51-დან 100-მდე	50
100-ზე მეტი	50-დან 100-მდე

ადრეული ცვილისებრი სიმწიფის ფაზიდან სრული სიმწიფის ფაზის პერიოდში დამდგარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

მცენარის განვითარების იმ ფაზებში როდესაც შესაძლებელია პროდუქტიული თავთავების აღწერა პროდუქციის ოდენობის დადგენა წარმოების სანიმუშო მონაკვეთზე არსებული პროდუქტიული თავთავების, თავთუნების, მარცვლის და მისი საშუალო წონის შესაბამისად

განსაზღვრა

1. სანიმუშო მონაკვეთზე თავთავთა დათვლა (A), მარცვლის საშუალო რაოდენობის განსაზღვრა (B), და მარცვლის საშუალო წონა (C)

$$Q = A * B * C * 40$$

2. სანიმუშო მონაკვეთზე აღებული თავთავთა ან საგველას ჯამური წონა (D), და თავთავის ან მარცვლის კოეფიციენტი (E)

$$Q = D * E * 40$$

3. ნიმუშთა ერთეულის მარცვალთა ჯამური წონა

$$Q = T * 40$$

სადაც:

Q - საბოლოო რეალური პროდუქცია

E - კორექტირების კოეფიციენტი მარცვლის წონა ნამჯის გარეშე

T- სანიმუშო მონაკვეთებზე 0,25მ² ზე მარცვლის საშუალო წონა

40 – კონვერსიის ფაქტორი 1 ჰა-ზე პროდუქციის გადაყვანა 0,25მ² იდან.

შენიშვნა 1: სანიმუშოდ აღებული ნიმუშების წონის დადგენისას სასწორის ცდომილება არ უნდა აღემატებოდეს 0,05 გრამს, უკიდურეს შემთხვევაში 0,1 გრამს. რეკომენდირებულია სასწორი, რომლის მაქსიმალური აწონვა ლიმიტირებულია 500 გრამით.

შენიშვნა 2: გასათვალისწინებელია ისეთი მცენარეები/თავთავების რაოდენობა, რომლის არასათანადოდ განვითარების გამო მოსავლის აღების პერიოდში ვერ განხორციელდებოდა მისი კომბაინის სამკალი ნაწილით აღება. მსგავსი მცენარეები/თავთავები არ უნდა იყოს სანიმუშოდ აღებული და არ უნდა მონაწილეობდეს საბოლოო რეალური პროდუქციის განსაზღვრაში.

მარცვლის საშუალო წონის განსაზღვრა და საბოლოო რეალური პროდუქციის დაკორექტირება ტენიანობის ფაქტორის გათვალისწინებით – ამ მიზნით მოსავლიანობის შეფასება წარმოებს მცენარის ადრეული ცვლისებრი სიმწიფის ფაზიდან. პორტატული

დანართი #6

ტენსაზომის საშუალებით განისაზღვრება მცენარის განვითარების კონკრეტულ ფაზაში მარცვალში ტენიანობის შემცველობა ცხრილი N5, რაც საშუალებას იძლევა დადგინდეს მარცვლის წონა სტანდარტული 14% ტენიანობით. ტენიანობის გათვალისწინებით მარცვლის წონის დანაკარგი ცხრილი N6.

ცხრილი 18

ყვავილო ბა	აღერება	რძისებრი სიმწიფე	ადრეული ცვილისებრი სიმწიფე	ცვილისებრი სიმწიფე	სრული სიმწიფე	სტანდარტული ტენიანობით
ტენის შემცველობა მარცველში		30-40% H ² O	20-30% H ² O	20% H ² O	14% H ² O	
ფაქტური მოსავლიანობის შეფასება წარმოებს ადრეული ცვილისებრი სიმწიფის ფაზიდან						

ცხრილი 19

მარცვლის ტენი (%)	წონის დაკარგვა (%)	მარცვლის ტენი (%)	წონის დაკარგვა (%)
15	1,16	26	13,95
16	2,33	27	15,12
17	3,49	28	16,28
18	4,65	29	17,44
19	5,82	30	18,60
20	6,98	31	19,76
21	8,14	32	20,93
22	9,30	33	22,09
23	10,46	34	23,25
24	11,62	35	24,42
25	12,79	36	25,58

მაგალითად:

თავთავეების წონა 0.25 მ ² -ზე (გრ)	კონვერსიის ფაქტორი ტ/ჰა	კორექტირების კოეფიციენტი მარცვალის ნამჯის გარეშე*	მარცვლის წონის დაკარგვა ტენიანობის გათვალისწინებით %	საბოლოო რეალური პროდუქცია ტ/ჰა
---	-------------------------	---	--	--------------------------------

95	x 40	x 0.70	- 12.79%	=	2,320
----	------	--------	----------	---	-------

შენიშვნა: სანიმუშოდ აღებული ნიმუშების ტენიანობის პროცენტის დადგენისას ტენსაზომის ცდომილება არ უნდა აღემატებოდეს 0,5% .

12. მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა

მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრა (მრპ) (მოსავალი, რომელსაც დამზღვევი მიიღებდა ადგილი რომ არ ჰქონოდა სადაზღვევო რისკის ხდომილებას) ქვემოთ მოცემული ორი მეთოდიდან ერთერთის გამოყენებით წარმოების ქვემოთ მოყვანილი ორი მეთოდიდან ერთ-ერთის გამოყენებით:

მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) განსაზღვრა ხდება :

A) დაზიანების საბოლოო პროცენტული მაჩვენებელი (პუნქტი #j ქვეპუნქტის შესაბამისად დადგენილი პროცენტი).

B) საბოლოო რეალური პროდუქცია (სრპ) (პუნქტი k ქვეპუნქტის შესაბამისად დადგენილი მოსავლის რაოდენობა)

$$\text{მრპ} = \frac{\text{სრპ}}{100 - \text{დაზიანების საბოლოო პროცენტი}} \times 100$$

მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) განსაზღვრა – წარმოებს ნაკვეთზე არსებული მდგომარეობის ყველა ფაქტორის შეფასება, რომელიც განსაზღვრავს პროდუქციას: მცენარის განვითარების ფენოფაზა, მცენარეთა რაოდენობა, პროდუქტიული ღეროების რაოდენობა, მათი წონა. აუცილებლად გასათვალისწინებელია კლიმატური და ნიადაგური პირობების, გათვალისწინება, სარეველა მცენარეების და მავნებელ დაავადებათა საერთო მდგომარეობის შეფასება და მათი გავლენა მოსავლიანობაზე, მცენარის ვეგეტატიური ნაწილების საერთო მდგომარეობა და დაუზღვეველი რისკებით გამო მოსავლიანობის შემცირების პოტენციალი.

13. ზიანის შეფასების მეთოდი მოსავლის აღების პერიოდში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე

იმ შემთხვევაში თუ ზიანი დგება მოსავლის აღების პერიოდში და დაზღვეულ ნაკვეთზე რისკის ხდომილებამდე/დაზიანებამდე ან დაზიანების შემდგომ დაწყებულია მოსავლის აღება, დამზღვევის პირველადი ინფორმაციის და ნაკვეთის დათვალერება/შეფასების შედეგებზე დაყრდნობით დგინდება რისკის დადგომამდე აღებული მოსავლის რაოდენობა ან/და ფართობი და მიეთითება დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის დადგენა ხდება დარჩენილ მოსავალთან მიმართებაში. ასეთ შემთხვევაში, აღნიშნული (აღებული მოსავლის რაოდენობა ან შესაბამისი ფართობი) რაოდენობა ჩაითვლება დაუზიანებელ რაოდენობად ან ფართობად.

14. ხორბლის ნათესის განვითარების ადრეულ ფაზებში მომხდარ სადაზღვევო შემთხვევებზე ზიანის შეფასების სტანდარტი, გადათესვის მიზანშეწონილობის გათვალისწინებით

როდესაც ხორბლის კულტურის განვითარების ადრეულ ფაზებში დაზღვეული ტერიტორია ან ტერიტორიის ნაწილი ძლიერ დაზიანებულია/განადგურებულია (დაზიანება/განადგურება: კონკრეტული მცენარის სრული განადგურება მთლიან ფართობზე ან მთლიანი ფართობის გარკვეულ მონაკვეთზე, ექსპერტიზის მომენტისათვის ან/და გარკვეული პერიოდის გავლის შემდეგ) დაზღვეული რისკის შედეგად. ამ შემთხვევაში ზიანის შემფასებელი განსაზღვრავს მიკროკლიმატური ფაქტორების და დაზიანების ინტენსივობის/გადარჩენილი მცენარეების და სხვა მნიშვნელოვან პარამეტრების გათვალისწინებით თუ რამდენად მიზანშეწონილია გადათესვა/გადარგვა, აღნიშნულის თაობაზე ჩანაწერს აკეთებს დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში არსებულ შენიშვნის გრაფაში. ამასთან აუცილებელი წესით უთითებს გადათესვას დაქვემდებარებულ ფართობს მის GPS კოორდინატებს ან ფართობის ნაწილს და მის GPS კოორდინატებს. ამასთან ზიანის შემფასებელი აკეთებს ჩანაწერს დამზღვევის პოზიციასთან დაკავშირებით, კერძოდ ეთანხმება თუ არა დამზღვევი ექსპერტის მიერ განსაზღვრულ და აქტში ასახულ გადათესვის მიზანშეწონილობას.

გადათესვას დაქვემდებარებული ტერიტორია ან ტერიტორიის ნაწილთან მიმართებაში დაზღვევა წყდება, დარჩენილ (სადაც გადათესვა არ განხორციელდება) დაზღვეულ ტერიტორიასთან მიმართებაში სადაზღვევო ლიმიტი მცირდება გადასათესი ფართობის პროპორციულად. შესაბამისად განმეორებით და შემდგომი ზარალების შეფასების პროცესში ზიანის შემფასებლის მიერ უპირობოდ უნდა იქნას გათვალისწინებული ეს ფაქტორი საბოლოო რეალური პროდუქცია და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრისათვის.

15. დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში

იმ შემთხვევაში, თუ მოსავლის აღების პერიოდისთვის მზღვეველს, დამზღვევს/მოსარგებლეს შორის მიღწეული არ არის შეთანხმება მოსავლის დანაკარგის ოდენობაზე ან სადაზღვევო რისკის ხდომილებას ადგილი ჰქონდა მოსავლის აღების პერიოდში, მზღვეველის წერილობითი თანხმობით დამზღვევი უფლებამოსილია აიღოს მოსავალი მზღვეველის წარმომადგენლის ადგილზე მისვლამდე და დატოვოს „სანიმუშო ზოლები“, აგროდაზღვევის განკარგულების მიხედვით.

იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევმა არ დატოვა სანიმუშო ზოლები ზემოთ აღწერილი წესის შესაბამისად ზიანის შემფასებელი დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში აკეთებს დასკვნას, რომ მოსავალი აღებულია, სანიმუშო ზოლი დატოვებული არ არის, - ზარალი შეფასებას არ ექვემდებარება.

ხახვის კულტურის მოსავლის დანაკარგის შეფასების მეთოდოლოგია

1. ხახვის კულტურის ვეგეტაციური ციკლი

არსებობს ხახვის წარმოების ორი მეთოდი - თესვა ან დარგვა.

პირდაპირი დათესვა ამჟამად ყველაზე გავრცელებული მეთოდია. პირდაპირი თესვისას გასათვალისწინებელია შემდეგი ასპექტები:

- ხახვი შეიძლება დაითესოს ბაძო-კვალზე ან პირდაპირ კვლებზე 1,5 და 2 მეტრის რიგთაშორისით;
- დარგვის სიხშირე განსაზღვრავს ბოლქვის ზომას. რაც უფრო მაღალია სიხშირე, მით უფრო მცირეა ბოლქვის ზომა. სტანდარტული სიხშირე ჰექტარზე 450 000-დან 650 000 თესლამდეა.

გადარგვის სისტემა შედგება სათესლე ფენის მომზადებასა და შემდგომ გადარგვისგან. თესლის საჭირო რაოდენობა ძალიან ცვალებადია (დაახლოებით 4 გ/მ²) და მას შემდეგ, რაც თესლი განაწილდება დაახლოებით 60 დღის შემდეგ, ხახვი უნდა გადაირგოს ადრე მომზადებულ ნაკვეთზე. დარგვა შეიძლება გაკეთდეს ხელით ან გადასარგველი მექანიზაციით. იდეალური სიმჭიდროვეა 25 0000/30 0000 მცენარე ჰექტარზე. გადარგვაც ხდება ბაძოკვალზე ან მარტივ კვალზე 1,5 და 2 მეტრი რიგთაშორისით. ეს მეთოდი უფრო და უფრო ნაკლებად გამოიყენება, რადგან ის ძალიან შრომატევადია, თუმცა უზრუნველყოფს პროდუქტის უკეთეს ხარისხს და ერთგვაროვნებას.

2. ხახვის ზიანის შეფასების პრინციპები

ხახვის ზიანის შეფასება წარმოებს სადაზღვევო რისკებით დაზიანებული მცენარის დაზღვევის პირობების შესაბამისი დანაკარგის დადგენის პროცენტული მაჩვენებლების, საბოლოო რეალური პროდუქციის და მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის განსაზღვრის გზით.

3. ხახვის ზიანის შეფასების სტანდარტები და ზიანის შემფასებლის ქმედებები დამზღვევის მიერ გაცხადებულ დაზიანებულ ნაკვეთში მისვლისას:

- დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება;
- ნაკვეთის იდენტიფიცირება;
- სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში;
- ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება;
- დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება
- ნაკვეთის ფოტოგრაფირების პროცედურა;
- ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა
- ზიანის შეფასების ვიდეო გადაღების პროცედურა;
- გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა;
- სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მოთხოვნები;
- კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დადგენა და დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის/დანაკარგების მაქსიმალური ლიმიტის (დმლ) შეფასება;
- მცენარის განვითარების ფენოფაზები;
- ფოთლოვანი მასის დანაკარგის კალკულაცია;
- საბოლოო რეალური პროდუქციის (სრპ) შეფასება;
- მოსალოდნელი რეალური პროდუქციის (მრპ) შეფასება;
- დამზღვევის ვალდებულება სანიმუშო მონაკვეთების/მცენარეების დატოვებასთან მიმართებაში;
- წყალდიდობის მიერ გამოწვეული ზიანის იდენტიფიცირება და ზიანის შეფასება;

4. დაზიანებული ნაკვეთის ექსპერტიზის ვადების იდენტიფიცირება

ზიანზე დაფუძნებული აგრარული დაზღვევისათვის ზიანის შემოწმება ხდება უშუალოდ დაზღვეული რისკის ხდომილებიდან გარკვეული პერიოდის შემდეგ. აღნიშნული ვადები მერყეობს რისკის ტიპის, მცენარის განვითარების ფაზის და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით. რისკის დადგომიდან ნაკვეთის ექსპერტიზის და აქტის შედგენის მაქსიმალური პერიოდი მითითებულია დაზღვევის პირობებში;

მზღვეველის პასუხისმგებლობის ძალაში შესვლის საკითხი დაკავშირებულია კონკრეტული კულტურის ან/და მცენარის განვითარების ფენოფაზასთან. ზიანის შეფასებამდე ზიანის შემფასებელი უნდა გაეცნოს მიმდინარე წლის დაზღვევის პირობებს.

5. ნაკვეთის იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი იდენტიფიკაციას უკეთებს დაზიანებულ ნაკვეთს - ამოწმებს სადაზღვევო განაცხადში დაფიქსირებული ნაკვეთის GPS კოორდინატების შესაბამისობას შემოწმების მომენტში არსებულ ნაკვეთთან მიმართებაში. იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთის ფაქტობრივი კოორდინატები არ ემთხვევა განაცხადში მითითებულ კოორდინატებს, ან გარკვეული ტექნიკური ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება კოორდინატების შესაბამისობის დადგენა, ან ნაკვეთის საკადასტრო კოდის ქვეშ არსებული GPS კოორდინატის დადგენა ვერ ხორციელდება ნაკვეთის ფაქტობრივ GPS კოორდინატებთან მიმართებაში, მაშინ ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შესაბამის კომენტარს, დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტის შენიშვნის გრაფაში.

6. სადაზღვევო განაცხადში და პოლისში გაცხადებული ინფორმაციის შესაბამისობის დადგენა დაზიანებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან მიმართებაში

ნაკვეთის შემოწმების პროცედურების დაწყებამდე ზიანის შემფასებელი ეცნობა სადაზღვევო განაცხადს და მასში გაცხადებულ ინფორმაციას კულტურის, ჯიშის, ფართობის, დაზღვეული მოსავლის ტონაჟის, ნაკვეთის GPS კოორდინატების/საკადასტრო კოდის, თესვის, მოსავლის აღების თარიღების და სხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაციის შესახებ და აღარებს შემოწმებას დაქვემდებარებული ნაკვეთის ფაქტობრივ მდგომარეობასთან.

7. ნაკვეთის ვიზუალური დათვალიერება, დაზიანებული ფართობის გადამოწმება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და ამოწმებს ფართობს (ფართობის გადამოწმება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ნაკვეთის პერიმეტრის ფიზიკური შემოწმებით, ასევე გეო-საიფორმაციო სისტემების გამოყენებით). დაუშვებელია განაცხადში მითითებული ფართობის დაკორექტირება ვიზუალური დაკვირვებით, ან გარკვეული ვარაუდებით. ფართობის დაკორექტირება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განხორციელდა ზემოთ აღწერილი მეთოდებიდან რომელიმეს გამოყენება.

8. დამზღვევის მიერ გაცხადებული სადაზღვევო შემთხვევის (სადაზღვევო რისკის, მისი ხდომილების თარიღის, დაზიანებული ნაკვეთის) იდენტიფიცირება

ზიანის შემფასებელი ვიზუალურად ათვალიერებს დაზიანებულ ნაკვეთს და გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ტიპი, ინტენსივობა, კულტურის განვითარების ფენოფაზა, დაზიანებული მცენარის/ ნაყოფის შეხორცების ან გაუარესების ხარისხი, მცენარის/ნაყოფის ვიზუალური სახე, დაზიანების პროგრესი დროის გარკვეულ მონაკვეთში და სხვა) აწარმოებს დამზღვევის მიერ გაცხადებული რისკის ტიპის და მისი დადგომის თარიღის შესაბამისობის დადგენას ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან. აუცილებლად ითვალისწინებს ლოდინის პერიოდს და იმ შემთხვევაში, თუ დამზღვევის მიერ გაცხადებული მონაცემები შესაბამისობაში არ მოდის ნაკვეთზე არსებულ ფაქტობრივ მდგომარეობასთან, ზიანის შემფასებელი აუცილებელი წესით აკეთებს შენიშვნას დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში მნიშვნელოვანი დეტალების მითითებით.

9. ნაკვეთის ფოტოგრაფირების პროცედურა

შემოწმების პროცესში ზიანის შემფასებელი ახორციელებს ნაკვეთის ფოტოგადაღებას. ფოტოზე ასახული უნდა იყოს როგორც დაზიანებული, ასევე დაუზიანებელი მცენარეები/ტუბერები/ნიმუშები (აუცილებლობის შემთხვევაში). მათი ფოტოგრაფირება უნდა განხორციელდეს ახლო და შორი ხედით, რათა ფოტოზე მკაფიოდ ჩანდეს ნაკვეთზე არსებული სიტუაცია. კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოების იდენტიფიცირების მიზნით გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მაინდენტიფიცირებელი საშუალება. კერძოდ, კონკრეტული ნაკვეთის ფოტოგრაფირების დაწყებამდე გადაღებულ უნდა იქნას ამ ნაკვეთის პოლისი, სადაც პოლისის ნომრის გარდა, ასევე ასახული იქნება შემოწმებას დაქვემდებარებული ფართობი (ჰა.). პოლისის ნაცვლად შესაძლებელია გამოყენებული იქნას მონიშნული ქალაქის სტიკერი ან სხვა საშუალება.

10. ნაკვეთზე GPS კოორდინატების აღების პროცედურა

GPS კოორდინატის აღება შემოწმებას დაქვემდებარებულ ნაკვეთზე ხდება ნაკვეთის გამყოფი ერთ-ერთი საზღვრის ცენტრალური ნაწილიდან არანაკლებ 15-20 მეტრში ნაკვეთის სიღრმეში. ერთ ნაკვეთზე ხდება ერთი კოორდინატის აღება. დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში კოორდინატის ჩაწერისას პირველი იწერება ჩრდილოეთის განედი, შემდეგ აღმოსავლეთის გრძედი. დაუშვებელია სადაზღვევო განაცხადიდან ან პოლისიდან კოორდინატების გადაწერა დაზიანებული ნაკვეთის შემოწმების აქტში.

11. გარკვეულ შემთხვევებში დაზიანებული ფართობის დადგენა

საჭიროების შემთხვევაში, ზიანის შემფასებელი ადგენს დაზღვეული რისკებით (დაზღვევის პირობებთან შესაბამისი) დაზიანებული მონაკვეთების ფართობს. იმ შემთხვევაში, თუ ნაკვეთზე ადგილი ჰქონდა წყალდიდობას, ან/და შეინიშნება დატბორვის ნიშნები ზიანის შემფასებელი ახდენს დაზიანებული ფართობის აზომვას ფიზიკურად ან GIS სისტემების გამოყენებით და დაზიანებული ფართობის დადგენას.

12. სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების აღების მეთოდები

სანიმუშო მონაკვეთების შერჩევა ხდება ქვემოთ მოცემული ორი მეთოდიდან ერთ-ერთის გათვალისწინებით:

ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდი – მეთოდის გამოყენებისას უშუალოდ ზიანის შემფასებლის მიერ გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით განისაზღვრება სანიმუშო მონაკვეთი და შერჩეული მონაკვეთები. მასზე არსებული ნიმუშები/მცენარეები უნდა იყოს წარმომადგენლობითი და მაქსიმალურად წარმოაჩენდეს ნაკვეთზე/ქვენაკვეთზე არსებულ საერთო მდგომარეობას. იმ შემთხვევაში, თუ სანიმუშოდ განსაზღვრული მონაკვეთი ან/და მონაკვეთზე არსებული სანიმუშო მცენარეები/ნაყოფები არ ასახავს დაზიანების საერთო სიტუაციას, ნაკვეთზე გრძელდება ახალი სანიმუშო მონაკვეთების განსაზღვრა ისევე შერჩევის გზით მანამ, სანამ ასაღებ სანიმუშო მონაკვეთს/მცენარეებს არ ექნება მთლიანი ნაკვეთისთვის დამახასიათებელი წარმომადგენლობითი სახე.

დაზღვეული რისკით გამოწვეული დანაკარგების დადგენა შეიძლება განხორციელდეს როგორც ვიზუალურად, თვალზომით შეფასებით, ასევე შემთხვევითი შერჩევის გზით ნიმუშების აღების მეთოდით.

სანიმუშო მონაკვეთზე ნიმუშების აღება უნდა მოხდეს ნაკვეთის მიჯნიდან 5-10 მეტრ სიღრმეში. გამონაკლის შემთხვევებში, როდესაც ნაკვეთის მიჯნა შეადგენს მთლიანი ფართობის მნიშვნელოვან ნაწილს და დაზიანებულია ნაკვეთის მიჯნებიდან აღებული ნიმუშების რაოდენობა პროპორციულად უნდა გადანაწილდეს მთლიან ნაკვეთზე აღებულ ნიმუშების რაოდენობის გათვალისწინებით.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდი – მიეკუთვნება ალბათობაზე დაფუძნებულ ნიმუშთა აღებას შემთხვევითობის პრინციპით. კერძოდ, ზიანის შემფასებელმა ვიზუალურად უნდა დაათვალიეროს მთლიანი ნაკვეთიდან გარკვეულ პარამეტრებზე დაყრდნობით (დაზიანების ინტენსივობა, კულტურის ჯიშ/ვეგეტაციის პერიოდი, თესვის თარიღები, აგროტექნიკური ფონი, და ა.შ.) დაყოს მთლიანი ნაკვეთი ქვე-ნაკვეთებად. ამასთან, ქვენაკვეთებზე სანიმუშო მონაკვეთების რაოდენობის განსაზღვრა წარმოებს მთლიანი ნაკვეთის ფართობის და ქვენაკვეთის ფართობის პროპორციულად, შემთხვევითი შერჩევის მეთოდით, რა დროსაც აუცილებელი წესით განისაზღვრება ქვენაკვეთებზე მთლიანი ფართობი, ნიმუშების აღების საწყისი წერტილი და ნიმუშების აღების სიხშირე.

ნიმუშთა სისტემური (სტრატეგიცირებული) აღების მეთოდის გამოყენება ძირითადად ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ნაკვეთზე დაზიანების ინტენსივობა მკვეთრად არაერთგვაროვნად არის გადანაწილებული და გართულებულია ნიმუშთა შერჩევითი აღების მეთოდის გამოყენებით წარმომადგენლობითი ნიმუშის აღება.

ხახვის ნაკვეთზე სანიმუშო ფართობის და ნიმუშების განსაზღვრა ხდება შემდეგი პარამეტრების დადგენის მიზნით:

- კვების არის/მცენარეთა რაოდენობის დადგენა
- საბოლოო რეალური პროდუქციის დასადგენად
- მცენარის განვითარების ფენოფაზის დასადგენად და დეფოლაციის ფაქტორის გათვალისწინებით დაზიანების პროცენტული ოდენობის დასადგენად

13. ხახვის ნიმუშის აღება

ხახვის ნიმუშის ერთეული არის მცენარის რაოდენობა, რომელიც დათესილია ოთხ მიყოლებით მწკრივში საშუალოდ სამი მეტრის სიგრძეზე.

ნიმუშების მინიმალური რაოდენობა 1 ჰა- მდე ფართობისათვის:

აღებული ნიმუშების რაოდენობის ერთეული	ჩარჩო პოზიცია	ყოველ დამატებით 1 ჰა-ზე დამატებითი ნიმუშები
4 სანიმუშო არეალი /ნაკვეთი	1 X 4	2 ერთეული/ჰა

ჩარჩო პოზიცია: პირველი ციფრი (1) აღნიშნავს სანიმუშო არეალს, ხოლო მეორე ციფრი (4) აღნიშნავს არეალზე მწკრივების რაოდენობას.

ნიმუშის დამატება: როდესაც ნაკვეთის ფართობი 1 ჰექტარზე მეტია, ნიმუშების რაოდენობა უნდა გაიზარდოს ცხრილში მოცემული სქემის მიხედვით

14. ზიანის რაოდენობა

ხახვის ზიანის შეფასება დამოკიდებულია მცენარის განვითარების ფაზაზე. შესაბამისად, მწვანე მასის დაზიანების ხარისხი (ფოთლოვანი მასის) და მცენარის განვითარების ფაზა ნიშნელოვან კავშირშია მოსავლიანობის შემცირებასთან.

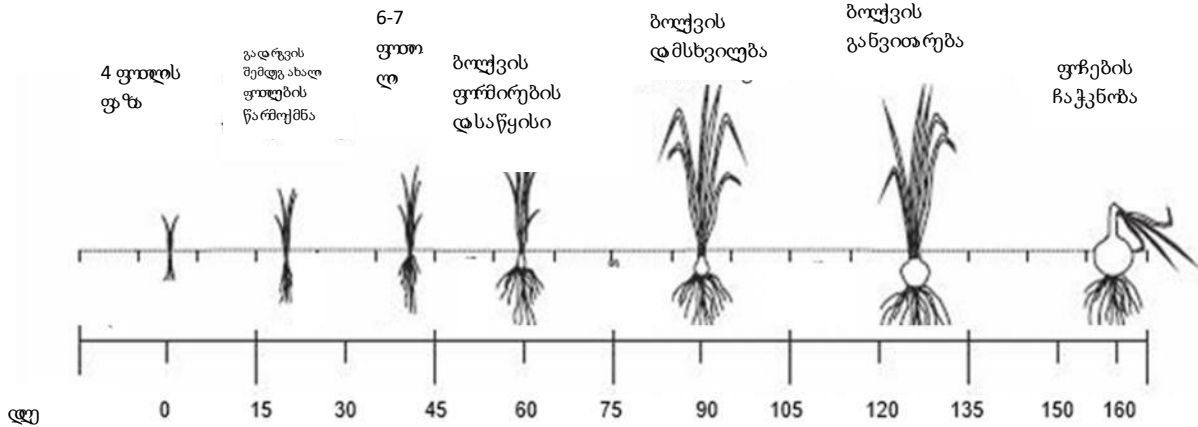
ხახვის მოსავლის რაოდენობრივ ზიანს განაპირობებს მცენარის როგორც ვეგეტატიურ (ფოთლოვან მასაზე), ასევე გენერაციულ ორგანოებზე (ბოლქვებზე) მიყენებული დაზიანებები.

ზიანის შეფასების მიზნებისათვის განასხვავებენ ორ მახასიათებელს:

1. ფოთლოვან მასაზე მიყენებული დაზიანების შედეგად ფოტოსინთეზის აქტივობის შემცირების ხარჯზე მოსავლიანობის შემცირება (ცხრილი #1)
2. უშუალოდ ბაზოზე არსებულ ბოლქვზე (როდესაც ფესვთა სისტემა ჯერ კიდევ ნიადაგშია) მიყენებული დაზიანებები (ნაჭდევები და ნახეთქები) (ცხრილი #2), რომელიც განაპირობებს ასეთი ბოლქვების განადგურებას.

სარკვევი 1

ფოთლოვანი მასის დაკარგვის გამო არაპირდაპირი ზიანის გამოსათვლელად გამოიყენება ცხრილი #1. დაზიანების პროცენტული მაჩვენებლის გამოსათვლელად მხედველობაში მიიღება მცენარის დაზიანების თარიღისათვის არსებული ფენოფაზა და დაზიანების შედეგად დაკარგული/განადგურებული მწვანე მასა.

ცხრილი #1 გამოყენებისას, გათვალისწინებული უნდა იქნას მცენარის განვითარების შემდეგი ფენოფაზები:

1. პირველი ნამდვილი ფოთლის განვითარება (C" ფენოლოგიური ფაზა);
2. მეორე ნამდვილი ფოთლი უკვე განვითარებულია და მკვეთრად ჩანს მესამე ფოთლი ("DC" ფენოლოგიური ფაზა);
3. 4-5 ფოთლის განვითარება ("E" ფენოლოგიური ფაზა);

დანართი #6

4. 6-7 ფოთლი განვითარებული და მკვეთრად გარჩევადია. ბოლქვს ჯერ არ დაუწყია გავითარება და მისი დიანეტრი 30 მმ-ზე ნაკლებია ("F" ფენოლოგიური ფაზა);
5. ბოლქვის ფორმირების დასაწყისი. ბოლქვის საშუალო დიამეტრი მერყეობს 30მმ დან, 50 მმ-მდე. ფოთლების ინტენსიური ზრდა ("G" ფენოლოგიური ფაზა);
6. ხახვის ფორმირება, ბოლქვების საშუალო დიამეტრი 50 მმ ზე მეტია. ფოთლების ზრდა შეჩერებულია და იწყება ფოთლის ზედა 1/3 ის ჩემოცვენა ("F" ფენოლოგიური ფაზა);
7. სიმწიფის დასაწყისი. ფოთლები გაუფერულებულია და განრთხმულია ნიადაგზე ("I" ფენოლოგიური ფაზა);
8. ბოლქვის მომწიფება ("J" ფენოლოგიური ფაზა).

როდასაც ზიანის შეფასებისას გამოიკვეთება, რომ ადგილი აქვს როგორც ფოთლოვანი მასის ასევე ბოლქვის პირდაპირ დაზიანებას, ზიანის შეფასება უნდა მოხდეს I და II ცხრილების გამოყენებით.

$$\text{ზიანის საბოლოო საშუალო პროცენტული მაჩვენებელი} = B + (1 - B) * A$$

სადაც

B აღნიშნავს ცხრილი #2 ზე (ბოლქვებზე მიყენებული პირდაპირი ზიანი) დაყრდნობით მიღებული ზიანის პროცენტულ მაჩვენებელს, ხოლო

A აღნიშნავს ცხრილი #1 -ის (მწვანე მასა) მიხედვით დათვლილ ზიანის პროცენტულ მაჩვენებელს

მაგალითად,

დავუშვათ, ბოლქვებზე მიყენებული ზიანის პროცენტული მაჩვენებელი არის 18%. ფოთლოვანი მასის დაზიანება მეშვიდე ფაზაში შეადგენდა 75%-ს. (ცხრილი #1 -დან 23%).

$$\text{ზიანის საბოლოო საშუალო პროცენტული მაჩვენებელი} = B + (1 - B) * A = 18 + (100 - 18) * 23 = 36,86 (\%)$$

ცხრილი #I. ხახვის რაოდენობრივი დანაკარგები ფოთლოვანი მასის (ფართობის) შემცირების მიხედვით

ფოთლოვანი მასის (ფართობის) შემცირებით გამოწვეული დანაკარგების გავლენა მოსავლიანობაზე.

ქვემოთ მოცემული ზიანის შეფასების ცხრილი შემუშავებულია სხვადასხვა კვლევების შედეგად.

ცხრილი #I

ხახვის განვითარების ფაზა	ფოთლოვანი მასის დანაკარგი							
	დაზიანების % სტანდარტული ხარისხის ხახვისთვის, რომელიც განკუთვნილია როგორც ნედლად მოხმარებისათვის ასევე ინდუსტრიული დანიშნულებისათვის				დაზიანების % მაღალი ხარისხის ხახვისათვის, რომელიც განკუთვნილია მხოლოდ ნედლად მოხმარებისათვის			
	25%	50%	75%	100%	25%	50%	75%	100%
1	0%	0%	0%	10%	0%	0%	0%	10%
2	0%	0%	5%	10%	0%	0%	5%	10%
3	8%	17%	24%	32%	8%	17%	24%	32%
4	12%	24%	36%	48%	12%	24%	36%	48%
5	23%	47%	69%	99%	27%	54%	80%	100%
6	20%	38%	56%	75%	23%	44%	65%	87%
7	6%	15%	23%	24%	6%	15%	23%	24%
8	0%	6%	11%	11%	0%	6%	11%	11%

ინტერპოლირების შედეგად დაზიანების ზღვრებში არსებული სხვაობების შესაბამისი შედეგები

დაზიანების %	სტანდარტული ხარისხის ხახვისთვის								მაღალი ხარისხის ხახვისთვის							
	განვითარების ფაზები															
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
5	-	-	2	2	5	4	1	-	-	-	2	2	5	5	1	-
10	-	-	3	5	9	8	2	-	-	-	3	5	11	9	2	-
15	-	-	5	7	14	12	4	-	-	-	5	7	16	14	4	-
20	-	-	6	10	18	16	5	-	-	-	6	10	22	18	5	-

დანართი #6

25	-	-	8	12	23	20	6	-	-	-	8	12	27	23	6	-
30	-	-	10	14	28	24	8	1	-	-	10	14	32	27	8	1
35	-	-	12	17	33	27	10	2	-	-	12	17	38	31	10	2
40	-	-	13	19	37	31	11	4	-	-	13	19	43	36	11	4
45	-	-	15	22	42	34	13	5	-	-	15	22	49	40	13	5
50	-	-	17	24	47	38	15	6	-	-	17	24	54	44	15	6
55	-	-	18	26	51	42	17	7	-	1	18	26	59	48	17	7
60	-	-	20	29	56	45	18	8	-	2	20	29	64	52	18	8
65	-	-	21	31	60	49	20	9	-	3	21	31	70	57	20	9
70	-	-	23	34	65	52	21	10	-	4	23	34	75	61	21	10
75	-	5	24	36	69	56	23	11	-	5	24	36	80	65	23	11
80	2	6	26	38	75	60	23	11	2	6	26	38	84	69	23	11
85	4	7	27	41	81	64	23	11	4	7	27	41	88	74	23	11
90	6	8	29	43	87	67	24	11	6	8	29	43	92	78	24	11
95	8	9	30	46	93	71	24	11	8	9	30	46	96	83	24	11
100	10	10	32	48	99	75	24	11	10	10	32	48	100	87	24	11

გამოთვლებში გამოყენებული შემდეგი ფორმულა:

$$y = y1 + ((x - x1) / (x2 - x1)) * (y2 - y1)$$

X არის შეფასების შედეგად განსაზღვრული ფოთლის დაზიანების %

Y არის მოსავლის შემცირების %

X1 და X2 არიან ფოთლის დაზიანების უდაბლესი და უმაღლესი კოორდინატები

Y1 და Y2 არიან მოსავლის შემცირების უდაბლესი და უმაღლესი კოორდინატები

ბოლქვზე მიყენებული ზიანის შეფასება

დაზიანებები დაკავშირებულია ბოლქვებზე პირდაპირ ზემოქმედებასთან. ზიანის გამოსათვლელად გამოიყენება ცხრილი #2. ცხრილის მიხედვით დგინდება ზიანის პროცენტი ბოლქვზე ზემოქმედების სიღრმის მიხედვით.

ცხრილი II. ბოლქვზე მიყენებული ზიანის შეფასება

ჯგუფი	სიმპტომატიკა	დაზიანების ინტენსივობა
I	დაუზიანებელი ბოლქვები ან ბოლქვები დაზიანებებით და დაბეჭილობებით, რომლებიც აღინიშნება მხოლოდ ბოლქვის გარსზე და გავლენას ახდენენ მხოლოდ პირველ და მეორე შრეზე	0%
II	ბოლქვის მესამე და შემდგომშრეებზე არსებული ნახეთქები და ნაჭდევები, რომლებიც სიღრმეში პროგრესირებს.	100%

არაკომერციული ბოლქვები შეფასებისთვის არ განიხილება (თვლაში არ მიიღება).

15. სეტყვით მიყენებული ზიანის შეფასების მაგალითები

შემდეგი მაგალითები ასახავს სეტყვის მიერ გამოწვეული დაზიანებების შეფასებას, რადგან სეტყვა წარმოადგენს ყველაზე ხშირ და მნიშვნელოვან პრობლემას ხახვის მოსავლისათვის. განხილულია სხვადასხვა შემთხვევები დაზიანების თარიღის დადგომიდან და მცენარის განვითარების ფაზიდან გამომდინარე.

- **მაგალითი #1. სეტყვა ვეგეტაციის ადრეულ ფაზებში**

ვეგეტაციის ადრეულ ფაზებში სეტყვამ შეიძლება გამოიწვიოს ფოთლოვანი მასის დაკარგვა, რამაც თავის მხრივ შესაძლოა გამოიწვიოს მოსავლის რაოდენობრივი შემცირება.

განვითარების მე-4 ფაზა სეტყვით გამოწვეული ფოთლების დანაკარგი.

ზარალის შეფასება

ზარალის შეფასება ტარდება ნიმუშების აღების დადგენილი წესით. მცენარის ფენოფაზა ფასდება ერთ მცენარეზე ფოთლების რაოდენობის განსაზღვრით.

ნიმუშების აღების დროს ფაზა განსხვავებულია ზიანის დადგომის მომენტისთვის არსებული ფაზისგან და არის ნომერი 4 (6-7 ფოთლის მკაფიო განვითარება („F“ ფენოფაზა)) შესაბამისად ექსპერტი სარკვევი #1 ზე დაყრდნობით განსაზღვრავს ზიანის დადგომის დროს მცენარის განვითარების ფაზას და სწორედ შესაბამისი ფაზის გათვალისწინებით, აწარმოებს დაზიანების პროცენტის განსაზღვრას (არასადაზღვევო რისკებით დაზიანებული და მომდევნო ფაზაში განვითარებული ფოთლები არ გამოიყენება დათვლაში). დაკარგულ ფოთლებში იგულისხმება ის ფოთლები რომლებიც არის სრულად ან ნაწილობრივ განადგურებული.

განადგურებულ ფოთლებში შედის ის ფოთლები, რომლებიც არის სრულად განადგურებული და ის ფოთლები, რომლის ნაწილიც არის განადგურებული მისი განადგურებული წილით მთლიან ფოთოლში.

მაგალითად, ერთი ხახვის ფოთლების რაოდენობა შეადგენს 7-ს. რომლიდანაც 2 ფოთოლი არის სრულად განადგურებული, 2 ფოთოლი განადგურებულია 30 % და 50%-ით, 3 ფოთოლი არის სრულად გადარჩენილი.

დაკარგული ფოთლების რაოდენობა = $2+0,3+0,5=2,8$

დანართი #6

გადარჩენილი ფოთლების რაოდენობა = 0,7+0,5+3=4,2

ნიმუშის აღება ფოთლოვანი დაკარგვისთვის:

სანიმუშო არეალი	მცენარეთა ოდენობა	დაკარგული ფოთლები	გადარჩენილი ფოთლები	ფოთლების ჯამური რაოდენობა
1	63	88	154	242
2	58	104.4	130.6	235
3	56	103.6	128.4	232
4	59	59.6	169.4	229
ჯამი	236	355.6	582.4	938

ფოთლოვანი მასის დანაკარგი % გამოითვლება:

$$X = \frac{355.6(\text{დაკარგული ფოთლები})}{938 (\text{ფოთლების ჯამური რაოდენობა})} * 100 = 37,91\%$$

რაოდენობრივი ზიანი ცხრილი #1-ის მიხედვით არის 18.20 (ინტერპოლაცია 25%-დან 50% - მდე სტანდარტული ხარისხისათვის).

- მაგალითი #2. სეტყვა ვეგეტაციის საგვიანო ფაზაზე როდესაც დაზიანებულია როგორც მწვანე მასა ასევე ბოლქვები.

- ნაკვეთის ფართობი: 1 ჰა;
- მცენარის განვითარების ფაზა: 6 ნომერი (ხახვის ფორმირება. საშუალო დიამეტრი 50 მმ-ზე მეტი. ფოთლების ზრდა მთავრდება და ისინი იწყებენ მოხრას ზედა მესამედით. („H“ ფენო-ფაზა).

დანართი #6

ბოლქვზე მიყენებული ზიანის შესაფასებლად საჭიროა განისაზღვროს სექციის მიერ ცხრილი #2 -ის შესაბამისად სრულად განადგურებული და გადარჩენილი ბოლქვების რაოდენობა

ნიმუში	ბოლქვების რაოდენობა		
	0	100	ჯამი
1	56	11	67
2	45	9	54
3	47	7	54
4	52	8	60
ჯამი: 4	200	35	235

პირდაპირი ზიანი შეადგენს: $\frac{(200*0)+(35*100)}{235} = 14,89\%$

ფოთლოვანი არიალის დანაკარგის გამოთვლა:

ნიმუშების ალება ფოთლოვანი დანაკარგის დასადგენად.

სანიმუშო არეალი	მცენარეთა ოდენობა	ფოთლების რაოდენობა	ჯამური	დაკარგული ფოთლები	გადარჩენილი ფოთლები
1	67	588		178.4	409.6
2	54	630		142.4	487.6
3	54	565		161.7	403.3
4	60	610		182.8	427.2
ჯამი	235		2393	665.3	1727.7

ფოთლოვანი არეალის დანაკარგი:

$$X = \frac{665.3 (\text{გადარჩენილი ფოთლები})}{2393 (\text{ფუნქციური ფოთლები})} * 100 = 27,80\%$$

არაპირდაპირი ზიანი ცხრილი #1-ის მიხედვით: 22.02%

$$\begin{aligned} & \text{ზიანის საბოლოო საშუალო პროცენტული მაჩვენებელი} \\ & = 14,89 + (100 - 14,89) * 22,02 = 33,63 \end{aligned}$$